

tv-15 naš TOVARIS

Št. 41
16. oktobra 1986
Leto XXIV

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Pol stoletja Španije

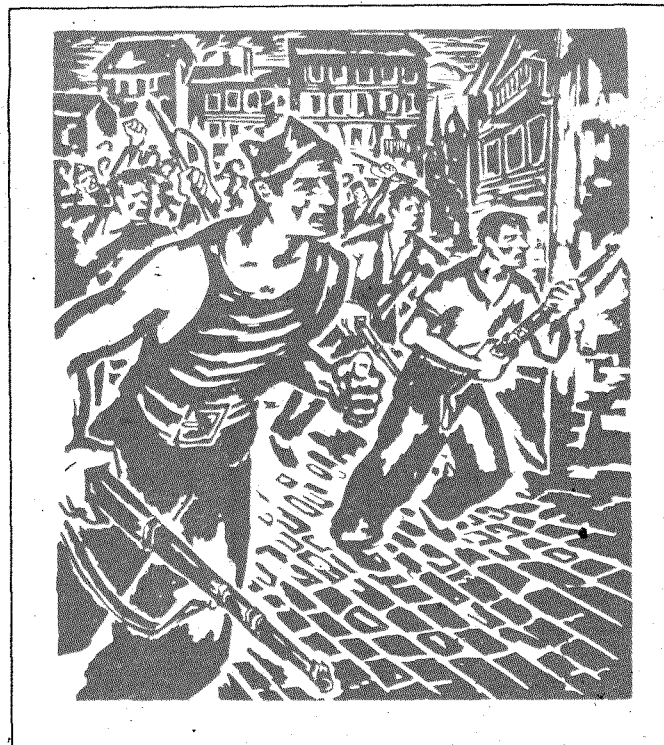
Minuli petek zvečer so v ljubljanskem domu Španskih borcev na osrednji republiški slovesnosti počastili spomin na petdesetletnico španske revolucije in udeležbe mednarodnih brigad v boju proti fašizmu. Zbranim, petindvajsetim preživelim slovenskim Špancem in drugim povabljenim, sta spregovorila Stane Bobnar, predsednik slovenske sekcije jugoslovanskih španskih borcev in Ciril Zlobec, podpredsednik RK SZDL Slovenije. V kulturnoumetniškem programu so pevci Partizanskega pevskega zbora zapeli vrsto španskih, francoskih, nemških in naših pesmi, ki so jih prepevali borci na španskih bojiščih, nekaj revolucionarnih pesmi iz mednarodnega izbora pa sta zaigrala na kitari tudi Jerko in Miran Novak.

Asturiana

*Dime donde vas morena,
dime donde vas salada,
dime donde vas morena
a las tres de la mañana.*

*Me voy a la carcel de Oviedo
a ver a los camaradas
que los tienen prisioneros
estos canallas fascistas.*

*Viva Asturias la roja,
viva la niña bonita,
viva la que tien e amores
con un joven comunista.*

Vstop v zgodovino

Nekaj poudarkov iz slavnostnega govora Cirila Zlobca

... Mnogi ljudje še danes čutijo in doživljajo Španijo kot najgloblji smisel svojega skupnega in intimnega človeškega dostojanstva, kot odprto rano in kot neizbrisno srečanje z zgodovino. Statistični podatki nas pouče, da se je v španski državljanski vojni bojevalo na strani republike okrog 1700 Jugoslovancev, od tega je bila kar tretjina Slovencev, približno polovica jih je obležala na španskih bojiščih; med tistimi, ki so se skozi taborišča in ječe prebili po porazu republike v partizane, jih je prav tako polovica padla. Zdaj je od slovenskih špancev živih vsega skupaj še petindvajset mož.

... Pred petdesetimi leti se je pisala na španskih tleh tudi slovenska zgodovina. Španija je bila prvo poglavje tiste zgodovine, ki sta jo potem tako nedvoumno izpisala naš NOB in revolucija in nas še danes, štirideset let po osvoboditvi, tako usodno določa, da se kar naprej sprašujemo o svoji podobi in o poti, ki jo hodimo.

... Poraz demokratičnih sil v Španiji je bil vojaški poraz, toda pripravljenost na žrtve s komaj kaj upanja na zmago je prebudila politična zavest in vest tedanje demokratične Evrope, da se je v drugi svetovni vojni hitreje in odgovorneje opredelila proti fašizmu. Takrat, leta 1936, je bil odhod naših borcev v Španijo predvsem politična akcija komunistične partije – borci so bili zvečine komunisti. Danes se ta visoka slovenska udeležba v španski državljanski vojni kaže tudi kot nacionalno dejanje, kot manifestacija in potrditev politične identitete slovenskega naroda. Zavestno smo stopili v zgodovino, v njeno takrat najbolj vroče, razbeljeno jedro.

... Naj ta daljna, pa vendar nepozabna mladost ozarja, dragi »Španci«, tudi sedanje jesen vašega življenja. Vsakdo je vsak trenutek tudi to, kar je nekoč že bil, ostaja sam v sebi najvišji vrh, ki ga je kdaj dosegel, in vi ste in ostajate pomembno poglavje naše revolucionarne in nacionalne zgodovine.

Španski borec in naš narodni heroj Stane Bobnar se je na proslavi spominjal:

... Slovencev nas je bilo v Španiji razmeroma precej. Prvi so prihajali iz Francije, Belgije, Holandije, Italije, Severne in Južne Amerike, Kanade in od drugod. Kasneje so se jim pridružili primorski Slovenci, Istrani, nekaj tudi Koroški in Beneški Slovenci in drugi Jugoslovani. Glede na simpatije in razpoloženje bi jih bilo odšlo na španska bojišča še več, toda pot do tja je bila mnogim onemogočena. V skladu z navodili je namreč žandarmerija neprestano zasledovala vse javne manifestacije in zborovanja, jih skušala razbiti, organizatorje pa je zaprla...

... Kot drugi so bili tudi slovenski prostovoljci razporejeni v mednarodne enote. Borili smo se v raznih rodovih vojske, predvsem v pehoti, v topniških enotah, pri tankistih, v mornarici, v letalstvu. Tu sta se junaško izkazala pilot lovec Josip Križaj in Viktor Jazbinšek, sposoben komandant vojnega letališča pri Valenciji, sodelovali smo tudi že od vsega začetka v obrambi Madrida, posebno v veliki ofenzivi Francovih čet...

... Slovenski španski borci smo bili povezani s svojo domovino. V pismih domačim in prijateljem smo odkrivali resnico o položaju v Španiji. Stalne stike smo imeli z našimi izseljenci v Franciji. Slovenske žene iz Pas de Calaisa so stakale lep prapor za Cankarjevo četo. Imeli smo stike tudi z izseljenci v Clevelandu, ki so zbrali sredstva za vojaško ambulanto...

... Nobena vlada v svetu ni bila pripravljena nuditi pomoči in sprejeti pod zaščito prvih anti-fašističnih borcev. Mnogi so bili predvsem prepuščeni sami sebi, toda v taboriščih so se izkazali. Postavili so si barake, organizirali kuhinje in kolektivno delili piščlo hrano. Veliko pomoči so dobili iz domovine v paketih, zlasti hrano in nekaj denarja, za kar so bili globoko hvaležni vsem anonimnim humanim darovalcem in organizatorjem pomoči preko organizacije Rdeče pomoči.

Dobri dve leti so morali vzdržati. Med tem je Komunistična partija organizirala poti za postopno vračanje v domovino...

O vključevanju španskih borcev v boj na domačih tleh je Stane Bobnar povedal: »Tito nas je zelo cenil, saj smo bili zvesti rodoljubi, izkušeni borci in vneti pristaši Osvobodilne fronte. Svoje izkušnje smo uporabili pri ustanavljanju prvih partizanskih enot. Mnogo smo postali odlični komandirji, komandanti in komisarji. Preko 60 španskih borcev Slovencev nas je sodelovalo v Sloveniji in Jugoslaviji v narodnoosvobodilni vojni, polovica jih je padla.

Vsi pa se niso mogli vrniti v domovino, zato so sodelovali v odporniških gibanjih po Evropi...

Lesorezi iz cikla dvanaestih prizorov iz Španije, ki jih je vrezoval udeleženec španske revolucije in državljanske vojne, slikar Đorđe Andrejević-Kun z naslovom Za svobodo

Kaj se je dogajalo med brigadirji in kako naprej

Prvo leto nove petletke MDA je mimo

Četrtekova 12. seja Centra za mladinsko prostovoljno delo pri RK ZSMS je bila v prvi vrsti namenjena analizi letošnjega brigadirskega poletja, ki naj prinese izhodišča za nadaljnje načrtovanje akcij in vsega, kar je z njimi v zvezi. Osnutek poročila, ki ga bodo prejele vse občinske konference mladine z namenom, da bi na regijskih posvetih o njem razpravljali in do konca tega meseca pripisali svoje pripombe, je bil napisan z željo celovitega pregleda dogajanja na področju mladinskega prostovoljnega dela v prvem letu nove brigadirske petletke, v obdobju od oktobra 1985 do septembra 1986. Seveda je osnutek poročila namenjen tudi podpisnikom družbenega dogovora, od katerih mladinci pričakujejo njihovo oceno letošnje brigadirske sezone. In ne nazadnje – naj tudi brigadirji povedo svoje. Zato je center pripravil posebno anketo, imenovano Metodologija za izdelavo poročila o udeležbi PDB in MDB na akcijah v SR Sloveniji in v drugih republikah. Brigadirji iz posameznih občinskih konferenc ZSMS naj kot neposredni udeleženci akcij povedo o nase-
ljih, deloviščih, o družbenih dejavnostih, samoupravljanju, sodelovanju z domačini, o priznanjih in naj predlagajo nove oblike mladinskega prostovoljnega dela, ki bi ga bilo mogoče organizirati v prihodnje.

Privlačne posebne oblike akcij

Prav posebne in specializirane oblike MPD so v zadnjem letu še posebej odmevne, dobile so svoj prostor pod soncem, čeprav v nekaterih okoljih gledajo nanje kot na pastorka brigadirstva. Zanje lahko največ naredijo v posameznih občinskih konferencah mladine, brigadirji, ki lahko preverijo interese v domačem okolju, ki lahko dajo ideje, pobude in morebiti dobijo tudi sponzorje, ki bi kaj prispevali. Gre za krajše akcije, nove oblike, ki niso konstantne in se največkrat začnejo in končajo v istem letu. Takšne akcije so že organizirali na primer planinci, veterinarji. Seveda se bodo v prihodnje še nadaljevale, le lokacija bo spremenjena. Lep primer posebne akcije je bil letos mednarodni tabor »Stare žage«, ki se bo potegnil še v prihodnje brigadirsko poletje. Zanj je veliko finančnih sredstev prispevala borčevska organizacija. Gotovo so v Sloveniji še društva, ki imajo denar, pa vendar ne dovolj, da bi lahko to in ono uredili. Z brigadirsko pomočjo pa bi šlo. Na Jesenicah so že zelo konkretni – pripravljajo tabor kovinarjev, ki bo poskrbel za brigadirsko orodje. V Novi Gorici nameravajo mladinci usposobiti mladinski dom. Kaj še bi lahko delali? Morda kakšno staro mestno jedro prav kliče po obnovitvi.

Neposredno ob načrtovanju dela naj občinske konference mladine ocenijo konkretne mobilizacijske možnosti, koliko brigadirjev lahko realno zagotovijo, da se ne bo dogajalo kakor zadnja leta in letos še posebej, ki je od 3.720 načrtovanih prišlo na akcije le 3.323 brigadirjev. Posebej očiten je bil izpad na republiških MDA, kjer je včasih postala vprašljiva smiselnost organiziranja akcije, saj je v izmeni sodelovalo le okoli tretjina predvidenih brigadirjev. Navsezadnje ima ZSMS tudi neko obvezo do denarja, ki ga dobi za mladinsko prostovoljno delo s samoupravnim sporazumom.

Križa brigadirstva

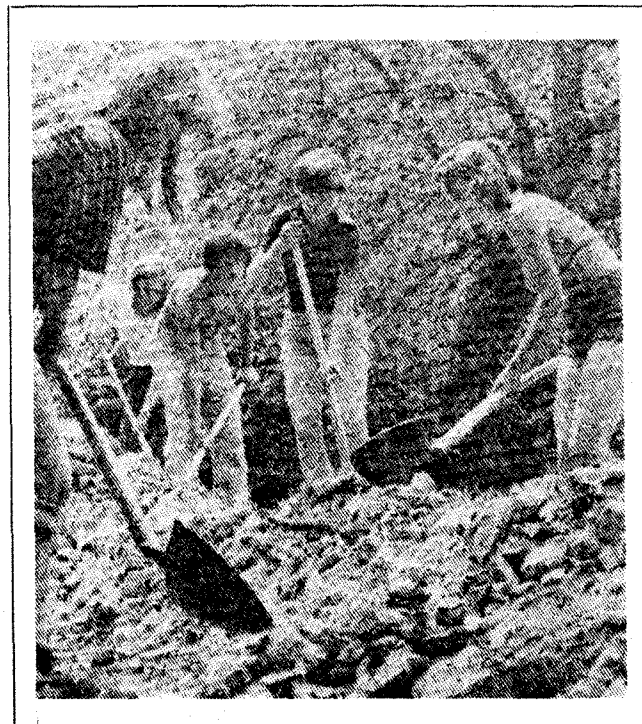
Ob letošnjem sprejemu družbenega dogovora o mladinskem prostovoljnem delu

zahtevam današnjega časa odvrčajo mlade od množičnega angažiranja v prostovoljnem delu. Če sta prva dva vzroka nesporna, pa je tretjemu, vsaj v Sloveniji moč dokazati netočnost. Težko bi namreč rekli, da so oblike MPD, ki jih organiziramo v naši republici okostenele in zastarele, tako v svoji vsebini kot obliki. Z nekoliko samozvesti celo lahko trdimo, da nas tretja brigadirska kriza ni dohitela povsem nepripravljene.

S spreminjanjem podobe mladinskih delovnih akcij, z demokratizacijo, upoštevanjem interesov mladih, z uvajanjem raznolikosti oblik (mednarodnih, posebnih in strokovnih), z vpetostjo mladinskega prostovoljnega dela v temeljne smernice družbenega razvoja so slovenski mladinci skušali odpraviti ta tretji vzrok krize. Žalostno pa ugotavljajo, da se iz leta v leto manjša širši družbeni interes za mladinske delovne akcije. Jasno je, da mladinsko prostovoljno delo, ki je usmerjeno v pomoč manj razvitim krajem, izgradnji temeljne infrastrukture, ne more biti organizirano drugače kot ob široki družbeni podpori. Dogovarjanje in sporazumevanje v okviru podpisnikov Družbenega dogovora je tako edina realna pot organiziranja oblik mladinskega prostovoljnega dela. V mladinski organizaciji želijo več kot samo formalno, načelno in finančno podporo. Želijo, da podpis-

1986–1990 je bilo согласно ugotovljeno, da mladinsko prostovoljno delo še vedno potrebujemo in da se Zveza socialistične mladine Slovenije nikakor ne more odreči tej dejavnosti. Ob novih oblikah še vedno ostajajo klasične, republiške in zvezne akcije, katerih vsebinsko in organizacijsko podobo bo treba še naprej spreminjati, saj je to gotovo pogoj za njihov nadaljnji obstoj.

In vendar moramo ugotoviti, da so mladinske delovne akcije zašle v svojo tretjo veliko krizo. V letošnji brigadirski sezoni se je to še bolj potrdilo, predvsem s tem, da je kriza dobila vsejugoslovanski značaj. Zato ne čudijo vprašanja: Kako naprej?

Kakšna naj bo aktivnost na področju mladinskega prostovoljnega dela v naši družbi sploh? Kako uresničiti temeljne dokumente kot sta samoupravni sporazum in družbeni dogovor in kje so vzroki krize?

»Vzroki so na dlani,« so zapisali mladinci v osnutku poročila o letošnjem brigadirskem letu. »Iz dneva v dan slabši socialno-ekonomski položaj mlade generacije in zmanjševanje akcijske sposobnosti organizacij ZSMS, za mnoge pa tudi neprilagodljivost oblik mladinskega prostovoljnega dela

Evidentiranje vodstva MDA '87

Ob spremembah koncepta mladinskega prostovoljnega dela je bilo treba premisljevati tudi o spremembah načina vodenja in organiziranja mladinskega prostovoljnega dela. V tej smeri se je bolj

ujeljavilo delo Centra za MPD, ki si je zadal aktivnost skozi vse leto in ne le v brigadirskem poletju. Poleg propagandnih akcij in informacij o MDA, ki jih nikakor ne gre zanemariti, so posebno pozornost namenili pripravi članov vodstev letošnjih MDA. Vrsta ljudi, ki so že doslej sodelovali na akcijah, je z delom nadaljevala, ob njih pa so vključili tudi nekaj mlajših, ki so se izkazali

v prejšnji brigadirski sezoni. Bistvenih težav s »štabovci« ni bilo, pojavile so se le tu in tam, za kratek čas. Treba pa je povedati, da je nekaj naporov zahtevalo popolnjevanje štabov, predvsem zaradi počasnega urejanja odsotnosti brigadirjev z delovnega mesta v delovnih organizacijah, kjer so zaposleni. Evidentiranje vodstev akcij spada med stalne dejavnosti Centra in da ne bo prepozno, so začeli kar zdaj. Evidentirati je treba za posamezne funkcije na klasičnih akcijah in v posebnih oblikah. Rok sega do novega leta, ko naj bi bila imena izpisana. Tako bo ostalo še dovolj časa za organiziranje seminarja in za vse drugo potrebno.

Nekaj števil

Osnova za načrtovanje v prihodnje so tudi številke. Naj vam povedo o letošnji brigadirski beri. V Sloveniji je bilo organiziranih devet MDA, od teh pet zveznih (Goričko, Slovenske gorice, Suha krajina, Istra, Kozjansko) in štiri republiške (Brkini, Bela krajina, Trebče, Rogla). Kobansko in Posočje nista bili organizirani, pričakujeta pa svojo oživitve v prihodnjem letu. V načrtu je, da ostale akcije ostanejo še naprej, ni pa nikakršnih pogojev, da bi katera od republiških postala zvezna akcija.

Na zveznih akcijah je sodelovalo 2.551 mladincev, od tega 2.432 v brigadah, 119 pa je bilo štabovcev in sodelavcev zunaj brigad. Na republiških akcijah je bilo 772 mladih, 709 v brigadah, 61 zunaj njih. Na lokalnih akcijah je sodelovalo 349 brigadirjev (upoštevane so le večje), v posebnih oblikah pa 382. Skupaj je delalo 4.054 brigadirjev.

Kaj so naredili? Opravili so 365.824 normskih in režijskih ur. Vrednost opravljenih del znaša 351.497.240,00 din. V tej sezoni je bilo največ del opravljenih na vodovodih, skoraj 42 kilometrov v vrednosti 166,5 milijonov din. Veliko je bilo narejenega na kmetijskih površinah, predvsem na agromelioracijah in pašnikih. Brez težav ni šlo. Brigadirji so pri čiščenju pašnikov po-

grešali kvalificirano delovno silo, ki bi upravljala stroje, saj bi tako lahko bolje izkoristili delovno silo brigadirjev. Poleg klasičnih brigadirskih del, kot so kanali, ceste, poseki, so se brigadirji lotili tudi arheoloških izkopavanj, zakopavanja mejnikov, obnove gradu, ureditve vinograde, obiranja sadja, vendar je delež teh dejavnosti v celotnem brigadirskem delu le majhen.

Krona brigadirstva – družbene dejavnosti

Mnogi poznavalci pravijo, da so družbene dejavnosti krona brigadirstva, saj je njihov namen združevanje tistega, kar je na akcijah najbolj privlačno. Pičla finančna sredstva pa so omogočila le ozek manevrski prostor. Brigadirji so v glavnem improvizirali. Predvsem so prevladovali športne in kulturno-zabavne dejavnosti. Kjer je bilo več iniciativnosti brigadirjev, tam je bilo družabnejše in bolj veselo. Uspeh ali neuspeh posameznih dejavnosti sta vsekakor povezana z angažmajem posameznikov v okoljih, kjer akcija poteka. Tako se je izkazalo, da tam, kjer ima akcija dobro oporo v družbenopolitičnih skupnostih, ni večjih težav pri zagotavljanju mentorjev za to ali ono dejavnost, kjer pa tega ni, pade glavno breme na ramena odgovornega »štabovca«. Ta pa sam vsega ne zmore.

Pogumno zakopati kramp v prihodnost

Splošna ocena preteklega brigadirskega leta je kljub pomanjkljivosti in težavam pozitivna. V zavesti ostaja kriza mladinskega prostovoljnega dela, ki jo bo mogoče prebroditi samo z resnostjo in odgovornostjo

vseh »zavezanih«, z uresničitvijo vrste nalog, med katere sodi dobro sporazumevanje v okviru družbenega dogovora in letnih samoupravnih sporazumov, ureditev financiranja kmetijskih in vodarskih programov, financiranje interesnih dejavnosti na MDA, podpora družbenopolitičnih organizacij, ne samo načelno, ampak povsod tam, kjer nastopijo problemi, skrb, da se udeležba na MDA prizna učencem za obvezno prakso, odločno kaznovanje nesposobnosti posamezne sredine, da pripravi in izvede MDA, še nadaljnje vztrajanje na raznolikosti in modernizaciji oblik mladinskega prostovoljnega dela ter temeljito pretehtanje posledic, ki

jih trpi MPD zaradi premajhnega angažiranja pri zagotavljanju brigadirjev, za kar so odgovorne občinske konference ZSMS.

Še novost

Za ocvirek pristavimo, da se je rodila komisija za mednarodno izmenjavo brigadirjev-prostovoljcev. To je plod letošnjega celoletnega dela. Doslej je to delo opravljal en sam, zdaj pa se je komisija oblikovala kot delovno telo s tremi člani pri Centru za MPD ter v ozadju sveta za mednarodne odnose. Poslovnik je že pripravljen in tudi o strategiji delovanja so se že dogovorili. Predvsem se zavzemajo za mednarodne delovne tabore z 20 do 30 udeleženci in za samostojnost teh taborov. Lep primer takšnega tabora je bil letos v Starih žagah. Mednarodni dejavniki daje mladinskemu prostovoljnemu delu novo razsežnost, povečuje privlačnost, pomeni pa tudi priložnost za vključevanje večjega kroga mladih, tudi tistih, ki jim ostale oblike mladinskega prostovoljnega dela niso po duši. Rezultati letošnjih izmenjav kažejo napredek: lani je bilo na naših akcijah 21, letos pa 42 tujih brigadirjev, medtem ko smo mi 55 naših poslali v tujino. Pa še kljub temu spomladi načrtovane izmenjave: 100 brigadirjev tja, 100 nazaj nismo dosegli.

★ ★ ★

Ne moremo reči, da bo samo čas odločal o usodi mladinskega prostovoljnega dela, saj je še toliko drugih dejavnikov, ki se kar sami kažejo. Ali je zastavljena pot ob vstopu v novo srednjoročno obdobje mladinskih akcij prava?

Živa Drole

Utrinki spominov na Španijo Ni več pravih idealistov

Več kot petsto Slovencev se je v letih španske državljanske vojne po različnih poteh prebilo do Španije, kjer so sodelovali v bojih internacionalnih brigad na strani republike, proti fašistom. Danes je to lahko že suhoparen zgodovinski podatek in bi ne pomenil nič nenavadnega, če ne bi nosil s seboj tiste enkratne humane vsebine, do leta 1936 Evropi in svetu še neznanne. Prej so se ljudje z različnih koncev sveta bojevali pod različnimi zastavami za kralje in kraljestva, za kolonije in imperije, da pa bi zapustili svoje tople domove, se podali na pot daleč čez gore zato, da bi branili osnovna načela demokracije in svobode, se do leta 1936 še ni zgodilo. In prav zato ima Španija v našem zgodovinskem spominu častno mesto, saj pomeni višjo stopnjo kolektivne humanistične zavesti in v prvi vrsti uspešno internacionalno akcijo komunistov, ki so pravočasno spregledali prave korenine, smeri in nakane naraščajočih fašizma in nacizma.

Pred otvoritvijo razstave v Domu španskih borcev v Ljubljani smo o Španiji njihove mladosti spregovorili z **Ivanom Lenardičem**, **Štefanom Vargo**, **Ivanom Kokalom** in **Jožetom Berkopcem**. Res je, da so šli vsi po vrsti po Španiji še v vojno, (večina v partizane, v taborišča in zapore), vendar ostajajo njihovi spomini na mladost v Španiji začuda jasni, celo v podrobnostih.

Ivan Lenardič je bil rojen v Kojkem v Brdih, hodil je v goriške šole in nekaj

hodu v Španijo star še ne polnih šestnajst let in je bil med tremi najmlajšim našimi »Španci«. »Po rodu sem Madžar, rojen v Apatinu. Najprej sem hodil v šolo v Bački Topoli, dokler ni moral oče kot komunist emigrirati. Tako smo odpotovali v Francijo. Bilo je leta 1933. Potem smo živeli tri leta nekje v bližini Pariza. Oče je postal član KPF, delal je in poleg tega organiziral stavke kmečkih delavcev. Ko so začeli odhajati prvi prostovoljci v Španijo, se je tudi on odločil, da

postavljeni oficirji radi. Tako so me iz vojaškega zapora poslali v civilni zapor v Ljubljano, kjer sem se znašel skupaj s še 40 domačini, Korošci, zvečine železarji iz Guštanja. Triinosemdeset dni sem preživel v samici, ko so me pa spustili, nikjer nisem dobil dela. Nekaj časa sem preživljal tako, da sem delal na neki vrtnariji (in nadaljeval s partijskim delom), pa so me spet prijeli žandarji... Vsi, ki smo bili povezani, smo bili kompromitirani. Menda sem bil oblastem

žandarjem pred nosom – in me štirinajst let ni bilo več v domovino...«

Pot je vodila Ivana Kokala v Rusijo, od tam je bil poslan v Španijo kot sovjetski inštruktor za orožje in je delal na vojnem ministrstvu španske republike...

Na vprašanje, kaj jih je pravzaprav gnalo v Španijo, je dala odgovor že pripoved o njihovi mladosti. Danes, po tolikih letih pa so pristavili še tole:

Ivan Lenardič: »Vsi po vrsti smo bili mladi in bili smo polni idealov. Med vsemi Slovenci ki smo bili v Španiji, je bilo največ komunistov ali pa simpatizerjev komunistične partije.«

Jože Berkopce: »Danes ne najdete več takšnih idealistov kot smo bili takrat mi.«

Ivan Kokal: »Star sem bil že petindvajset let in sem dobro vedel, kaj delam.«

Štefan Varga: »Moj oče je v Španiji padel že čisto

Štefan Varga: Madžar, Jugoslovan, »Spanec«. Njegov oče je padel v Teruelu, v bojih za razbremenitev fašističnega pritiska na Madrid.

Ivan Kokal: »Korošec nas je bilo kar nekaj v Španiji. Spominjam se Krasnerja z Raven, pa Dihpola, tudi z Raven...«

Jože Berkopce: »Danes ne bi več našli taknih idealistov, kot smo bili mi.«

Ivan Lenardič: Še pred Španijo je dobro poznal pohod fašizma...

Fotografija – dokument: inženirji in tehniki, inštruktorji za avtomatično orožje španske republikanske vojske, strugarji, so osposobili več kot 12.000 granat za fronto na Ebru. Pod vodstvom Ivana Kokala je ena takšnih ekip opravljala to nevarno delo v delavnicah arzenala v Barceloni.

časa tudi delal v Gorici. Ko pa se je zaposlil pri nekem gradbenem podjetju, ki je (med drugim) gradilo vojaške ceste, (tudi tisto, ki je povezovala Zgornjo Trebušo in Tolsti vrh), ga je aretirala posebna italijanska policija, ki ga je obtoževala, da je izdajal tajne cestne načrte agentu – sovražniku (in sovražni agent ni bil nihče drug kot pesnik Ciril Kosmač). Lenardiča so brez kakršnihkoli konkretnih dokazov na posebnem sodišču v Rimu obsodili na šest let ječe. Pisalo se je leto 1930 in očitali so mu slovenski nacionalizem! Tri leta kasneje so ga ob državni amnestiji spustili, ker pa ni kazalo, da se bo preganjanje nehalo, je pobegnil v staro Jugoslavijo in od tam odšel za delom v daljno Perzijo, kjer so ravno gradili železnico. Iz Perzije je odpotoval v Pariz in tam poiskal zvezo za Španijo.

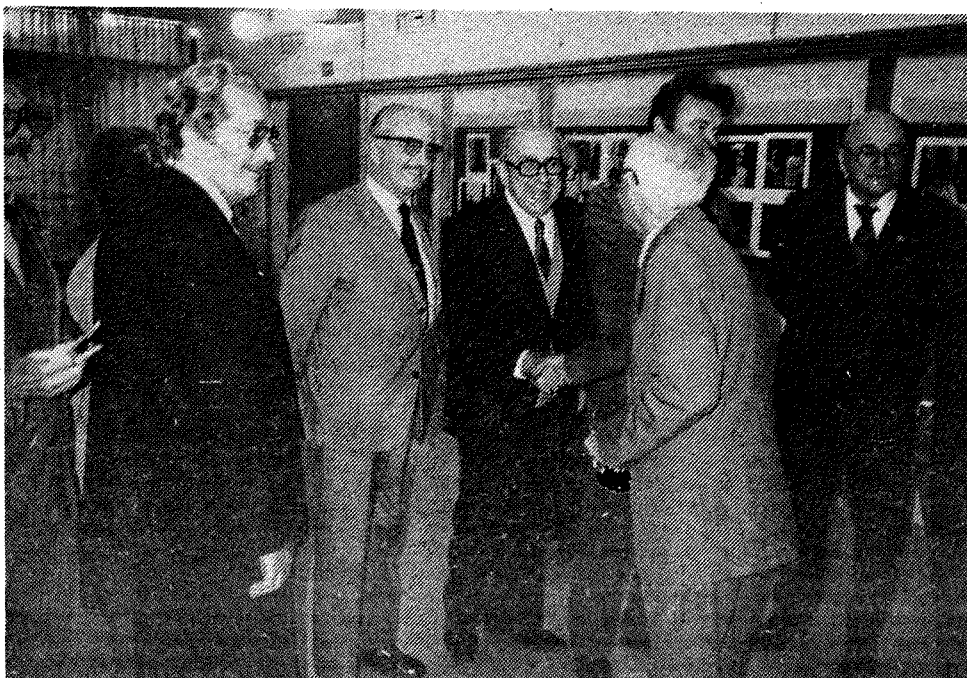
Naš drugi sogovornik, Štefan Varga, je bil ob od-

pojde na bojišče. Najprej je hotel oditi sam, ker pa sem ga dolgo časa prosjačil, je povprašal za nasvet še na komiteju za odpošiljanje prostovoljcev v Španijo. Tam so mu rekli, da me sme vzeti s seboj in tako sva oba odrinila šestega novembra 1936. leta čez Pireneje, v Figueras in naprej. Ko so ustanavljali 13. internacionalno brigado, je odšel moj oče z njo na fronto, mene pa zaradi mladostnosti niso pustili z njim in sem ostal v glavnem štabu interbrigad za kurirja...«

Ivan Kokal z Raven na Koroškem je bil do odhoda v Španijo že prekaljen komunist z internacionalno izkušnjo in opravljeno partijsko šolo v Moskvi. Že v stari Jugoslaviji se je kot vojak (kompromitiran partijec), komaj izmuznil hujši kazni vojaškega sodišča: »Rešila me je pravzaprav harmonika. Lepo sem jo znal raztegniti in zavoljo muzike so me imeli pred-

tako nevaren, da so me kar v postelji, kjer so me našli, uklenili! Pa sem jim kljub temu ušel – dvanaajstim

na začetku. Za njegovo smrt sem izvedel šele čez pol leta in sem po vsej sili hotel oditi tudi sam na bo-

Srečanje ob petdesetletnici španske revolucije, ob razstavi njihovih portretov: »Saj smo videti še kar krepki...«

jišče. Tako sem se boril v Estramaduru in v Aragonu, na Ebru in Leridu vse do konca, ko smo morali oditi... Nalezem sem se očetove revolucionarnosti.

Poti domov – v nove boje

Kljub temu, da je komunistična partija Jugoslavije organizirano spravljala naše »Špance« nazaj v domovino, so bila njihova pota v Jugoslavijo zavita in dolga, nekatera so vodila celo prek Afrike. Tako je bilo na primer potovanje Ivana Kokala, ki je do konca 1944. leta obtičal v Jeruzalemu, v angleški internaciji; ko pa je dobil priložnost, da bi se vrnil v Moskvo, (kjer je bil že pred Španijo), se je raje odločil za odhod v domovino. Z ladjo je priplul v že osvobojeni Split in kmalu nadaljeval delo tam, kjer ga je skoraj dve desetletji prej začel – v železarni.

Štefan Varga je pristal v francoskih taboriščih, nazadnje v Vernetu, od koder so jih Fracosi odpeljali v Nemčijo, kjer se je spet znašel v nemškem taborišču Brück (Moste v Sudetih)...

Ivan Lenardič je srečno prišel še pred začetkom druge svetovne vojne v Jugoslavijo, ker pa se je ta začela prav v času, ko se je znašel v Beogradu, se je tam povezal v partijski celi in ga je nadaljnja pot vodila med partizane in v boje na bosanskih bojiščih...

»...Usoda narodov ne uravnava nezmotljivo zaslug in krivde, pravilnosti in zablod, poguma in malodušja generacij. Delovanje družbenih sil v kaki deželi je pod vplivom delovanja družbenih sil v drugih deželah in končni izid je, kot v fiziki, posledica številnih silnic. Zato je le-ta lahko v popolnem nasprotju z logiko in pravičnostjo. Zgodovina ne deli nagrad in kazni narodom, kot jih dober oče deli svojim otrokom...« Tako je zapisal v uvodu h knjigi o naših »Špancih« dr. Aleš Bebler, ko je premišljal o krivici, ki se je zgodila in tako dolgo godila španskemu ljudstvu. Vendar pa skozi današnji pogled, ki mu lahko dodamo izkušnjo druge svetovne vojne, vemo, da poraz španske republike za vso množico interbrigadistov, ljudi, ki so prišli v Španijo iz vseh vetrov, ni pomenil končnega poraza. S krvjo na španskih bojiščih, z ognjem orožja in zrcalom smrti, so odnesli v svoje domovine predragoceno izkušnjo, ki so jo znali prav in brez oklevanja porabiti v še hujšem boju, ki ga je demokraciji in svobodomiselnemu svetu vsilil fašizem.

B. Ž. J.

V Reykjavíku – razočaranje

V tem trenutku se zdi, da je največje koristi od »med-vrha« v islandskem Reykjavíku imelo prav tamkajšnje prebivalstvo, ki je v pravem ekonomskem pomenu besede izkoristilo veliki spektakel med voditeljema velesil.

Morda se je neposredno po končanem sestanku izkazalo za pravilno tudi mnenje dveh tretjin anketiranih Američanov, ki so v Gallupovi javnomnenjski raziskavi izrazili prepričanje, da bosta voditelja srečanje izrabila zgolj za izboljšanje svojega »imidža«.

In po vsem tem neuspeh ter grenko razočaranje, čeprav je že kazalo, da gre za

zgodovinski sporazum na področju jedrske razorožitve. Je bil optimizem pred srečanjem resda neutemeljen in ali je temu botroval tudi prenapihnen žurnalizem, ki je »medijski« dogodek napihnil v velik balon, ki pa se je razpočil kot milni mehurček?

Kljub temu lahko najdemo nekaj dejstev, ki so kazala na to, da smo srečanje v Reykjavíku označili kot prelomnico v odnosih med velesilama, v odnosih, ki skozi bipolarnost iščejo stično točko. Kaže, da sta se voditelja med trikratnimi pogovori dotaknila tako strateških raket, izstrelkov srednjega dosega

pa tudi poglavitnih kriznih žarišč kot tudi človekovih pravic. In nazadnje, vsaj tako lahko sklepamo po skopih informacijah, ki so zrcalile temperaturo dogajanj v islandskem glavnem mestu, sta se morala dotakniti tudi SDI, tako imenovane »vojne zvezd«, za katero je Ronald Reagan že pred vrhom dejal, da ne more biti predmet nikakršnih pogajanj. Kot kaže, je prav »vojna zvezd« minirala minivrh in sicer v takšni meri, da je vprašljivo tako nadaljevanje pogajanj v Ženevi kot tudi sam obisk Mihaila Gorbačova v Združenih državah. Zaradi tega se pogovori v vili duhov kažejo kot popoln polom.

To je z drugimi besedami povedal tudi sovjetski partijski voditelj, ki je dejal, da se je vrsta že dogovorjenih stvari (in sicer glede zmanjšanja strateške oborožitve na polovico, umik raket srednjega dosega iz Evrope v prihodnjih desetih letih) podr-la, ko in ker je Ronald Reagan krčevito vztrajal na tem, da si ZDA pridržijo pravico program »vojne zvezd« preizkusiti tudi v vesolju. Po vsem tem, ko naj bi Sovjetska zveza menda že pristala na nadaljevanje raziskav v laboratorijih.

Prav neverjetno pa se zdi, da bi oba voditelja, še zlasti pa obe delovni skupini strokovnjakov, ki sta se vzporedno pogajali, prišli na minivrh, če bi že vnaprej vedeli, da iz tega ne bo nič. Toliko bolj, kajti Mihail Gorbačov

je pred prihodom v Reykjavík dejal, da gre za sestanek iz skrajne nuje, celo iz absolutno skrajne! Prav zato obstaja kanček upanja, da sta se »velika« o nečem vendarle morala dogovoriti.

Za sovjetsko-ameriške odnose smo pred minivrhom rekli, da so stopili v novo, v medsebojno sporazumevanje naravnano obdobje obeh za kupčijo pripravljenih partnerjev. Poleg hipotetičnega razmišljanja o tem in onem, kar bi utegnili kupčija prinesiti, tudi na račun tretjih, lahko zapišemo, da obe velesili zdaj združuje eno samo dejstvo: bolj sta si namreč narazen kot pred lansko Ženevo. Kot kaže, so z Reykjavíkom zadovoljni zlasti »pentagonski jastrebi« z obrambnim ministrom Weinbergerjem na čelu, ki zago-

varjajo trdo linijo. Na prihodnje stike med velesilama pa bosta v marsičem vplivali vsaj še dve dejstvi. Na eni strani ameriške volitve čez dve leti, pa tudi izjava iz Reaganovega štaba, češ da predsednik »čuti«, da v zgodovino ne bi rad vstopil kot človek, ki ni prispeval k ustavitvi oboroževalne tekme in jedrske nevarnosti. Na drugi strani pa bo na odnose med velesilama še nadalje vplival razvoj znotraj sovjetskega gospodarstva, kajti le-ta za napredek potrebuje mir. Oboroževalna tekma močno obremenjuje sovjetsko gospodarstvo, zato so v Moskvi zainteresirani za čimprejšen sporazum, da se ZDA pri razvoju lastnih strateških sil ne bi še bolj oddaljile. **m. l.**

Nova volilna predstava v Bangladešu

Že teden dni pred predsedniškimi volitvami je bilo opaziti več znamenj, ki so označila dvigajočo se politično temperaturo v eni najrevnejših dežel na svetu, kjer živi sto milijonov ljudi. General Eršad je namreč z dekretom prepovedal kakršnekoli akcije, ki bi bile uperjene proti predsedniškim volitvam. Vladajoča garnitura, ki je še vedno oblečena v vojaške uniforme, se je hotela namreč z zagroženimi sedemletnimi zapornimi kaznimi izogniti prelivanju krvi in demonstracijam podobnim tistim iz parlamentarnih volitev 7. maja letos, ki so terjala 20 žrtev. Opozicija je po parlamentarnih volitvah, na katerih je z dvomljivo večino

resda zmagala vladajoča Džatiya stranka, trdila, da so bile volitve zrežirane, prv to pa je bil tudi poglavitni razlog za bojkot predsedniških volitev. Napetost je minule dni še povečala stavka novinarjev in grafičnih delavcev, pridružili pa so se jim tudi v prosveti in zdravstvu.

Glede na to, da sta volitve bojkotirali dve najmočnejši opozicijski stranki, Avami Liga Hasine Vazed in Nacionalistična stranka Khaleda Zia, in zaradi dejstva, da je med petnajstimi predsedniškimi kandidati bilo kaj malo ali celo nič vplivnih voditeljev, je bil izid volitev znan že vnaprej. Vznemirjenje je spodbudila le kandidatura

upokojenega polkovnika Faruka Rahmana, ki je bil eden od voditeljev krvavega vojaškega udara leta 1975, ko so prevratniki ubili očeta Bangladeša Mudžiburja Rahmana. Takrat je od družine ubitega predsednika preživela le Hasina Vazed, ki ob podedovanju karizmi vodi stranko Avami in zahteva, da morilec njenega očeta nikakor ne more biti predsedniški kandidat. Med kandidati so bili tudi štirje nekdanji oficirji in štirje verski voditelji, ki so v primeru zmage že obljubljali preobrazbo Bangladeša v čisto islamsko državo. V takšnem razmerju sil in sredo-bežnih politik v kratkem, ne glede na izid volitev v Bangladešu, ni mogoče pričako-

vati bistvenih sprememb. Majske volitve so namreč le utrdile sedanjí režim in na dlani je, da se vojaški somišljeniki generala Eršada v kratkem ne bodo vrnili v vojašnice. Opozicija med drugim zahteva prav to, poleg tega pa še razpis svobodnih parlamentarnih volitev in izpustitev vseh političnih zapornikov.

Takšen sklep drži toliko bolj, saj za obdobje po odpravi izrednega stanja vladajoča garnitura že pripravlja ustavne spremembe, ki bodo v bistvu samo uzakonile njihov politični vpliv, skladno s tem pa se bo nadaljevalo tudi desetletje dolgo politično nasilje.

M. Lamprecht

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od ted

Beograd: Na zadnji plenarni seji 55. zasedanja Generalne skupščine Interpola so za podpredsednika izvršnega komiteja za Evropo izvolili vodjo jugoslovanske sekcije Interpola Budimirja Babovića.

Peking: Na Kitajskem so slovesno sprejeli britansko kraljico Elizabeto in ji izkazali najvišje časti na Trgu nebeskega miru. V palači vsekitske skupščine je prvega britanskega monarha, ki je obiskal Kitajsko, pozdravil predsednik Li Hsien Jen.

Harare: Voditelji držav prve bojne črte so opozorili na nevarnost vojne na območju Južne Afrike. Opozorili so na povečano nevarnost na mejah Mozambika in Zimbabveja, kjer naj bi se južnoafriški vojaki pripravljali na vdore in teroristične akcije.

Tel Aviv: Zaveznikom izraelske koalicijske vlade Laburistični stranki in stranki Likud še ni uspelo doseči sporazuma o tako imenovanih tehničnih vprašanjih. Vse to navdaja z negotovostjo, ali bo dosedanjí zunanji minister Šamir zamenjal svoje mesto s premierjem Peresom in kmalu predstavil novo vlado v parlamentu.

Daka: Pred predsedniškimi volitvami v Bangladešu je glavno mesto pretreslo več bombnih eksplozij. Predsedniški kandidat Sajed Rahman je za nemire obtožil opozicijsko stranko Avami ligo, ki je pod vodstvom Hasine Vazed bojkotirala volitve.

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od ted

Človeška stiska v senci političnih spletk

Skoraj vsa Zahodna Evropa je strnila svojo dejavnost, da bi čim dlje od svojih meja zadržala velikansko reko beguncev, ki prihajajo iz azijskih in afriških držav, se prijavljajo kot politični begunci in upajo na ustalištev v okolju, ki jim je sicer tuje, vednar vabljivo. Države, kamor se usmerja ta reka, poskušajo najti vedno nove metode, da bi množice revnih in marsikdaj res tudi preganjanih, ostale čimdlje od njih. Precej drugače pa je, če gre za begunce, katerih usodo je mogoče izkoristiti za povečanje lastnega političnega kapitala.

V ZR Nemčiji so podrobno razvili postopek, ravnanje s prebežniki, ki prihajajo na primer s Poljske. Poudarjajo, da prihajajo z avtobusi turističnih agencij, z lastnimi avtomobili ali pa z vlakom. V potnih listih imajo turistični vizum, a se po koncu počitnic ali dopusta ne vračajo čez mejo. Vse več Poljakov, tako poročajo v bonških virih, izkoristi to možnost obiska v tujini zato, da tam tudi ostanejo.

Lani je po tej poti odšlo iz Poljske v ZR Nemčijo kar 19500 Poljakov nemškega rodu, letos pa se ta reka nadaljuje. V prvih šestih mesecih letos so v obmejnem prehodnem taborišču Friedland registriral 15168 beguncev iz Poljske. Leta 1985 je 6672 Poljakov prišlo čez mejo s turističnim vizumom in v ZR Nemčiji zaprosilo za politično zatočišče. Letos je bilo takšnih do konca junija že 3911.

Posledice takšne odločitve niso za prebežke Poljake prav nič rožnate. Samo v redkih primerih lahko vsa družina naenkrat zapusti domovino. Največkrat mora vsaj eden ostati doma in čakati na vrnitev ostalih.

Taborišče Unna-Massen je za mnoge iz vzhodnih držav ena prvih postaj na zahodu. V neuglednih betonskih stavbah živijo od avgusta tudi tri družine, ki so dopotovale kot turisti in trdno sklenile, da se ne bodo več vrnile, pa čeprav so očetje ostali na Poljskem. »O vsem smo se podrobno dogovorili«, je pripovedovala ena od mater. »Mož bo kasneje poskušal priti za nami.

Enkrat mu bo zanesljivo uspelo, morda čez tri ali štiri leta. Vse bo še dobro«.

Njena sosedja v prehodnem taborišču ni tako samozavestna in optimistična. Ne more povedati, ali bo mož kdaj prišel za njo. »Po telefonu mi je povedal, da je fast izgubil službo. Ne vem, koliko časa bo mož še imel delo«. Tretja mati je poskušala dobiti

državi lažje dobijo vizume, kakor pa za zahodne države, nato pa poskušajo »šrečo« in iščejo pot do ZR Nemčije.

Tega omenjenim trem materam ni bilo treba storiti, toda vsaka je lahko vzela s seboj samo kovček. Neki rojak, mehanik po poklicu, je »prišel ven« z vso družino, ne more pa preboleti dejstva, da je pustil do-

Na obmejno železniško postajo Unna je pripeljal vlak iz Poljske. Prva pot tistih, ki se ne nameravajo vrniti v domovino, vodi skozi zbirno taborišče v tem kraju.

potni list za vso družino. »Čakali smo šest let, vendar ni bilo uspeha. Potem sem želela z obema otrokoma na obisk k materi. Presenečeni smo bili, ker so nam prošnji ugodili, saj so morali računati s tem, da se ne bomo vrnili.«

Iz bojazni, da bi jih zavrnil, si mnogi Poljaki ne upajo pomisliti na te vrste direkten pobeg čez mejo. Mnogi se odločajo za odhod »po ovinkih«. Pogosto potujejo v Grčijo in tudi v Jugoslavijo, ker za ti dve

ma opremljeno stanovanje. Na vprašanje, kakor mu je uspelo dobiti potni list za vso družino, ne zna drugače odgovoriti, kakor da gre za naključje v mogočnem birokratskem kolesju. Prtljage ni smel vzeti s seboj, sicer mu ne bi verjeli, da gre samo za izlet in bi ga verjetno že z meje poslali nazaj.

Zakaj ves ta napor? Zakaj odhajajo v povsem negotovo prihodnost, se sprašujejo zahodnonemški uradniki. Slišijo menda en sam odgovor: »Zaradi otrok. Na Poljskem nimajo nobene prihodnosti... Do 15 let mo-

rajo čakati na stanovanje. Če bi že zdaj vpisali otroke na seznam interesentov, bi morda dobili stanovanje potem, ko bi bili že poročeni«. Vsi računajo s tem, da bodo v ZR Nemčiji dobili delo. Vedo, da položaj na tržišču z delovno silo ni preveč rožnat zanje: »Bo že šlo«, se tolažijo.

Ženske so odpotovale v taborišče v Seavernem Porenju, menda zato, ker so od tam njihovi starši. Gre za okolje, ki nudi Poljakom tradicionalne pogoje. Že leta 1907 so v tem premogovnem revirju registrirali več kakor 100.000 poljskih rudarjev. Dolgo časa so tam ohranjali svoje kulturne značilnosti. Poljaki so bili opazen dejavnik v »kotle narodov«, kot so pravili Porurju. Menda zaradi tega ta del nemškega ozemlja še vedno vabi številne ljudi iz vzhodnoevropskih držav. Letos se je tam prijavilo že 4342 Poljakov nemškega rodu in 1416 Poljakov, ki so prosili politično zatočišče.

Poljaki nemškega rodu prihajajo zdaj v ZR Nemčijo z vizumi, kajti, kot je dejal šef ustreznega referata pri zahodnonemškem Rdečem križu Manfred Blum, za poljsko vlado je vprašanje izseljevanja končano. Leta 1975 je bila podpisana poljsko-zahodnonemška pogodba, po kateri je v naslednjih štirih letih odpotovalo iz Poljske v ZR Nemčijo 125.000 Poljakov nemškega rodu. Za tiste, ki nimajo nemških prednikov, so turistični vizumi edina legalna pot za odhod na zahod.

V prvih šestih mesecih letošnjega leta so bili Poljaki na šestem mestu zahodnonemške statistike o »azilantih«. Po podatkih pristojnega zveznega urada v Zirndorfu je med 42.268 prosilci za politični azil 9,3% Poljakov.

Status političnega begunca so lani priznali samo 787 Poljakom, v prvem polletju letos pa 378. Vseh drugih niso poslali domov, kot tudi ne drugih beguncev iz vzhodnoevropskih držav. V ZR Nemčiji še vedno velja notranji sporazum med pokrajinskimi vladami iz leta 1966., da bodo »begunce iz vzhodnega bloka zavarovale pred političnim preganjanjem«. Po podatkih zveznega ministrstva živi trenutno na ozemlju ZR Nemčije 170.000 te vrste »de facto« beguncev. Okoli 100.000 od teh jih je prišlo iz Poljske. **fl**

Odmevi s sardinijskega posveta o manjšinskih jezikih

V Trstu se kolo napredka žal ne obrača

Slovenska skupnost v Italiji je preko svojih delegatov vselej prisotna, ko gre, zlasti v Evropi, za posvete in se stanke o mednarodnih skupnostih in njihovih problemih. Tako je bila pred dnevi navzoča tudi na posvetu o zahodnoevropskih jezikovnih skupnostih, ki je bil v sardinijskem mestu Nuoro, organizirali pa so ga skupaj Evropska gospodarska skupnost, njen Biro za manjšinske jezike, pa tudi uprava dežele Sardinije. Vemo namreč, da govorijo na tem otoku »svoj jezik«.

Ta posvet bi moral pravzaprav biti v italijanski deželi Furlaniji, s čimer bi prisotnost slovenske skupnosti v Italiji bila zanesljivo še pomembnejša. Morali pa so se dogovoriti za drug kraj, saj vodstvo dežele Furlanije-Juljske krajine žal ni pokazalo zadostne pripravljenosti. Tema, ki so jo obravnavali v Nuoru, je sicer zadevala »vlogo sredstev obveščanja pri jezikovnih skupnostih«, seveda pa se niso mogli ogniti – in to je tudi prav – tudi drugim vidikom problematike, ki je življenjsko pomembna za manjšine.

Temeljno stališče posveta, ki so ga tudi prednostno vključili v sklepno deklaracijo, poudarja, da napredek evropske celine – to pa seveda ne velja samo zanjo – terja še večje spoštovanje narodnostne identitete. V prihodnje bo torej treba še bolj odkrito in dosledno priznavati istovetnost manjšin. V listini sodijo, da je današnji položaj »manj razvitih jezikov« v Evropi zaskrbljujoč in da so hočeš nočeš prizadele temeljne pravice milijonov Evropejcev.

Na posvetu so si bili enotni, da so sicer velike razlike med posameznimi jezikovnimi in kajpak narodnostnimi skupnostmi, da pa so si problemi, ki jih zadevajo, v glavnem podobni. Eno takih vprašanj se na primer nanaša na tehnološki razvoj sredstev obveščanja, zlasti radia in televizije. Sodobna udeležencev je bila, da tehnološki razvoj ne bo ogrožal narodnostnih skupnosti, pač pa lahko še bolj »razmahne« njihove jezike. Po mnenju udeležencev tehnološki napredek namreč ne bo omejeval rabo tudi manj znanih jezikov, nasprotno, spodbujal jo bo.

Glede na to so tudi pripočili, naj se narodnostne skupnosti zavzemajo za čim bolj aktivno vlogo v pripravi novih tehnologij pri sredstvih obveščanja. Sprejeli pa so tudi več konkretnih predlogov za primer predlog o ustanovitvi posebne evropske tiskovne agencije, ki naj bi z ene strani pospeševala rabo »manj znanih jezikov«, z druge pa omogočila »večinskim« narodom, da se поблиže seznanijo s problematiko manjšin. V sklepi listini – sprejeli so jo po štiridnevni razpravi – je našla mesto tudi odloči-

tev, da se ustanovi poseben sklad, katerega predstavniki naj bi preučevali položaj manjšin in seveda zlasti problematiko manjšinskih sredstev obveščanja.

Ocene o tem posvetu so večji del pozitivne. Udeleženci so namreč sodili, da so z njim omogočili prodor problematike, o kateri se žal malo ve, ali pa obstajajo določena aprioristična mnenja, da bo razvoj tako ali drugače odpravil vse, kar je majhno. Bistveno je na primer stališče, da je še kako prav, če podpiramo tako imenovano evropsko kulturno identiteto, da pa ta ne pomeni enotnega, poenotenega ali pa jezikovno »večinskih« narodov. Na posvetu so kajpak spomnili na to, da je evropski parlament pred petimi leti sprejel posebno listino o pravicah manjšin, v kateri je bilo pojasnjeno, da ne gre zgolj za »tradicijo«, pač pa tudi za dosledno omogočanje »žive« rabe manjšinskih jezikov.

Predstavniki slovenske skupnosti v Italiji po eni strani soglašajo s to oceno, po drugi pa se jim zdi škoda, da niso bili navzoči dejavniki, ki na ta ali oni način predstavljajo evropske »večine«. V prihodnje bo treba to popraviti, saj je problem manjšin tudi problem večine.

Če je bil ta dogodek za slovensko skupnost med najzanimivejšimi v Italiji, potem zasluži pozornost tudi določeni premik v krajevnem mediju. Gre namreč za to, da sta v Trstu in pokrajini končno ustanovljeni občinska in pokrajinska uprava, v katerih je novi tržaški župan Staffier predstavnik tako imenovane Listine za Trst, predsednik pokrajine pa je kršćanski demokrat Locchi.

Že imeni in njuni politični pripadnosti dajejo slutiti, da rešitev ne more biti najbolj pogodu ne naprednim silam, še manj pa seveda Slovencem. Nastala je namreč peštra, ne ravno logična in seveda ponekod majava koalicija, v kateri so združeni Lista za Trst, kršćanska demokratska stranka, socialisti, radikalni in stranka Slovenske skupnosti; predvsem izstopa, da je spet prišla na površje Lista za Trst, ki je resda kadrovsko nekoliko drugačna kot je bila, vendar še ne nudi, kot so dejali nekateri predstavniki leveice na seji občinskega sveta v Trstu, »zadostnih demokratičnih jamstev«.

O Slovencih v tržaški pokrajini pa je bržkone dovolj omeniti, da v programski listini, ki so jo sprejeli na seji pokrajinskega sveta, sploh ni govora o Slovencih, pač pa o nekakšnih navadnih skupnostih, ki so v pokrajini tradicionalno prisotne. V ustreznih besedilih tudi ni nikjer omenjen na primer globalni zaščitni zakon. V slovenskih organizacijah torej upravičeno sodijo, da se stanje v Trstu in pokrajini – slabša.

Miro Kocjan

Mednarodno posvetovanje strokovnjakov

V Jugoslaviji je obseg kriminalitete relativno majhen, k sreči smo povsem pri dnu tabele evropskih držav. Ni torej težko najti razlogov, zakaj je 55. generalna skupščina izbrala naše glavno mesto Beograd za kraj svojega zborovanja. Pravi razlog pa je zanesljivo v dejstvu, da je bila Jugoslavija prej kot mnoge druge države žrtev terorizma in da se bojuje proti temu mednarodnemu zlu, tej kugi današnjih dni povsem v skladu s kriteriji, ki so sprejeti na mednarodnem področju.

Ošrednja tema beograjskega zasedanja Interpola je bil boj proti mednarodnemu terorizmu in ilegalni trgovini z mamili. O naših izkušnjah v obračunavanju s teroristi je veliko znanega, tudi strokovnjakom, ki so iz 138 držav prišli na posvetovanje v Beograd. Ne gre pa tudi zane-marjati našega deleža v boju proti svetovnim prekupevalcem z mamili. Skozi našo državo teče takoimenovana Balkanska pot, po kateri pošiljajo velike količine mamil z bližnjega vzhoda na evropsko tržišče. V Beogradu se je na to temo oglašil sam šef oddelka Interpola za mamila Paul Higdon in priznal, da

naši organi uspešno sodelujejo z Interpolom in učinkovito nevtralizirajo marsikatero prekupevalsko mrežo in prekupevalce-posameznike.

Sicer pa velja, da je Jugoslavija odprta država. Državljeni 55 držav lahko prihajajo k nam brez vizumov, naše meje pa v enem letu prestopi več kakor 100 milijonov ljudi. Med njimi so prav gotovo, o tem si pri nas nihče ne dela iluzij, tudi razni kriminalci, tihotapci z mamili in ukradenimi avtomobili, ponarejalci denarja in drugi. Naši organi razkrinkavajo storilce mednarodnih kaznivih dejanj ne glede na to, ali gre za

dejavnosti, ki neposredno ogrožajo našo državo, ali pa s tranzitom prek našega ozemlja v eni in drugi smeri ogrožajo druge države.

V novejšem času se je razvilo še posebno področje nasilja oziroma kriminala: to je mednarodni terorizem, ki je že dobil obseg globalnega mednarodnega problema. Kot dejavnost, ki je naperjena proti interesom celotne mednarodne skupnosti, terorizem vsebolj ogroža varnost držav in tudi mir na svetu. Teroristična dejanja, pa naj gre za individualni, skupinski, državni ali paradržavni terorizem ne dopuščajo nobeni državi, ne glede na njeno družbenopolitično ureditev, na velikost ali gospodarsko moč, da bi stala ob strani, ko gre za boj proti temu zlu.

Skupščina Interpola je razpravljala za zaprtimi vrati tudi o reviziji statuta Interpola, saj se ni spremenil vse od leta 1956, ko je imel Interpol

trikrat manj članic. To je bilo potrebno, saj se mora tudi ta organizacija prilagoditi sodobnim pogojem boja proti mednarodnemu kriminalu.

Pobuda za ustanovitev Interpola je prišla iz Francije. Leta 1914. je bilo v Monte Carlu prvo mednarodno srečanje pravnikov in policistov iz 14 držav, vendar je bila šele po koncu 1. svetovne vojne ustanovljena Mednarodna konferenca kriminalistične policije. Jugoslavija je od vsega začetka članica Interpola. Sedež Interpola je bil na Dunaju, kar je kasneje sila negativno vplivalo na več kot neslavno vlogo Interpola med 2. svetovno vojno. Ko je Avstrija postala del nacističnega tretjega rajha, so dobili nacisti v roko celotni arhiv Interpola, za glavnega direktorja organizacije pa so imenovali samega Reinhardta Heydricha. Po vojni so Interpol obnovili leta 1946, njegov sedež pa so preselili v Pariz.

Tretje politično življenje Habiba Burgibe

Najprej odstavitev, nato pa pobeg dolgoletnega predsednika tunizijske vlade in zaupnega predsednikovega sodelavca Mohameda Mzali je ponovno pritegnila, usmerila pozornost velikega dela svetovne javnosti na Tunizijo, sredozemsko neuvrščeno državo in na politični delež njenega predsednika Habiba Burgibe.

Že velikokrat so predsedniku Burgibi napovedovali zadnjo uro, toda ta »vrhovni bojevnik« je že nekajkrat pokazal prijateljem, nasprotnikom in možnim dedičem, kdo je gospodar v državi. Znova dela po šest ur na dan, za kar fizično že dolga leta ni bil več sposoben. Po 24-letih zakona se je ločil od svoje druge žene Wassile, ker si je privzemala vedno več vpliva v tunizijski politiki. Premier Mzali pa se je upravičeno ustrarsal aretacije, zato je zbežal čez mejo v Alžirijo in od tam v Evropo. Pri 83 letih se je za Burgibo začelo novo politično življenje.

Njegovi življenjepisci morajo vendar upoštevati, da je dozaj potekalo v dveh fazah. Leta 1911. je videl, kako so gilotinirali dva bojevnika proti francoskim kolonialistom. Kot trden nacionalist je Burgiba nameraval ustvariti svobodno Tunizijo, ki naj bi bila tako moderna kakor Francija, ter tako samozavestna, da bi se lahko enakopravno pogovarjala z nekdanjo metropolo na drugi strani Sredozemlja. V srednji šoli je bil najboljši dijak. Leta 1927. se je vrnil iz Pariza v Tunis z diplomom pravnika in politika, pripeljal pa je tudi svojo prvo ženo Mathildo, vdovo iz 1. svetovne vojne. Z njo ima svojega edinega sina Habiba mlajšega. Novinar in ustanovitelj stranke Neodestur Habib Burgiba se je kasneje za 10 let vrnil v Francijo, vendar v njene zapore!

Zgodovinski povratak Habiba Burgibe je bil šele čez 12 let: 1. junija 1955. Ko se je parnik »Ville-d'Alger« približal tuniškemu pristanišču, mu je priplulo nasproti ladjeve jaht, motornih čolnov, vlačilcev in drugih plovil, da bi pozdravilo vrnitev voditelja, ki je pripravil vse potrebno za razglasitev neodvisnosti. Vsi so mu vzklkali, vsi so se ga želeli dotakniti. To je vrhunec prve faze Burgibinega političnega delovanja.

Druga faza se je začela, ko se je poročil z Wassilo Ben Ammar, kar je bilo mogoče šele po dvojni ločitvi. Wassila je iz bogate in vplivne tunizijske rodbine. »Če ne morem spati, potem preštevam člane Ben Ammarjeve rodbine«, prenaša izjava nekega visokega tunizijskega uradnika časopis Jeune Afrique. Ob koncu obdobja, ki so ga v državi označevali s črkami BMW (Burgiba, Mzali, Wassila), je bilo premoženje

skih dolarjev ali 8 odstotkov izdatkov, predvidenih za leto 1986. Za izravnavo trgovinske bilance potrebuje Tunizija 350 milijonov dinarjev, to je nekaj nad 400 milijonov dolarjev. Zadržala so se že pogajanja z Mednarodnim denarnim skladom za premostitvene kredite. Plačilo zanje bo nova socialna napestost v državi.

Ločitev Burgibe od Wassile in Mzali je pomeni za mnoge

Tunizijski predsednik Habib Burgiba je poln delovne vneme začel svoje tretje politično obdobje. Slika je še iz »drugega obdobja«, ko mu je bila ob strani njegova druga žena Wassila Ben Ammar.

rodbine Ben Ammar ocenjeno na okoli 100 milijonov dolarjev. Iz naprednega nacionalista je Burgiba postal samovšečnej, ki se je zaradi »dvornega« ceremonijala in dejavnosti svoje žene precej oddaljil od tunizijske realnosti. Užival je v svojih številnih palačah, ob svoji v rdeče in zlato uniformirani kartažanski gardi; v svojem rojstnem kraju Monastirju pa si je dal postaviti mošejo-mavzolej.

Medtem ko so rodbina Ben Ammar in njeni prilizovalci vse bolj bogateli, se je povečevala revščina razlaščenih kmetov in mestnega proletariata. Vzpon Tunizije do socialne in gospodarske blaginje Evrope, ki je bil pred 30 leti videti povsem dosegljiv, je običal neke daleč spodaj. Medtem ko gospodarski problemi naraščajo, nenehno upada tudi življenjska raven večine prebivalstva. En del tunizijskega prebivalstva živi tik nad mejo lakote. Po letu 1964. so se zdaj prvič devalvirali domačo valuto dinar. V državnem proračunu manjka 201 milijon dinarjev, to je okoli 250 milijonov ameri-

opazovalce le to, da poskuša prevabili odgovornost za zavojni razvoj na ramena, ki jih ni več mogoče doseči. Nekdanjemu predsedniku vlade – na strankinem kongresu v juniju letos ga je Burgiba imenoval še »moj sin Mohamed«, preden ga je julija meseca odslovil – zdaj očitajo vse mogoče. Tako se Mzali ni samo obogatil in zapiral oči pred razraščajočo se korupcijo, temveč je tudi navezoval stike s skupinami islamskih fundamentalistov, ki so najverjetneje najmočnejša politična opozicijska skupina v državi.

Burgiba je svojega ministra za kulturo obtožil, da je subvencioniral avgusta letos ukinjeno založbo »Bouslama«. Policija je našla v njenih prostorih med drugim življenjepis ustanovitelja »muslimanskih bratov« Hasana el Banna, propagandno gradivo za »sveto vojno« proti »nevernikom« ter »Zapiske modrecev s Siona«. Resnični razlog, da se je Mzali podal na dolgi beg skozi puščavo, ni bila samo osebna korupcija, temveč predvsem dejstvo, da je zbral v svojih rokah

preveč moči in da se je vsebolj izdajal za neposrednega Burgibovega naslednika.

Wassila živi v pregnanstvu v Parizu. Dolga leta je bilo znano, da je po svoji volji postavljala in odstavljala ministre in da je imela velik vpliv na predsednika vlade. Zdaj so njeni privrženci presenečeni spoznali, da ima Wassila svojo zunanjo politiko. S pomočjo nekdanjega tunizijskega zunanjega ministra Mohameda Masudija vzdržuje dobre stike z »dednim sovražnikom« svojega moža, libijskim predsednikom Moamerjem el Gadafijem. Ta ji pravi kar »mamma«.

V dobrih odnosih je tudi z alžirskim zunanjim ministrom.

Zadnja leta je šla tako daleč – če je verjeti glasovom – da je prisilila Alžirijo, naj prevzame »določeno vlogo« pri reševanju tunizijske »vodstvene krize«. Wassilina zasluga je tudi, da so sedež Palestinske osvobodilne organizacije (PLO) po njenem izgonu iz Bejruta leta 1982. preselili v Tunis.

Da bi bila o vsem poučena, je predsednikova žena, pravili so ji Madžda, »slavna«, ukazala postaviti v Burgibovi palači prisluškovalni sistem. Tam, kjer so parcele najlepše in najdražje, v bližini severnega predmestja Sidi Bou Said tunizijskega glavnega mesta, so na njen ukaz izpeljali osebne razlastitve. Pohlepnost prve dame je šla tako daleč, da si je prisvajala tudi državna darila. Vsi Tunizijci vedo, da vlada ne živi samo od svojih plač.

Tisto, kar je »vrhovnega bojevnika« najbolj razjezilo, so bile govorice, ki jih je širila Wassila o predsednikovi starosti in njegovih umskih sposobnostih. Tožba za ločitev je bila utemeljena s podatkom, da je Wassila brez vednosti in privolitve predsednika v nekem intervjuju izjavljala, da »Tunizija potrebuje nove ljudi, da člani vlade niso najboljši in da predsednik vlade ne sme biti po avtomatizmu naslednik šefa države.« Ta intervju je izšel julija 1982., ločitev pa je bila potrjena 11. avgusta letos.

Z vračanjem predsednika v nekdanjo fazo reformatorskega in nepodkupljivega republikanca ni več mogoče reševati problemov sodobne Tunizije. Pri tem pa znova neka ženska odloča, katere »filtrirane« novice bodo prišle do predsednika. Tokrat je to 60-letna nečakinja Saidja Sassi.

Florjan Laimiš

Višje pokojnine že v novembru

Novica že ni več novica, če ste o njej slišali po radiu ali prebrali v dnevnem časopisu. Pa kljub temu povejmo še enkrat, da se bodo pokojnine v Sloveniji povišale za osem odstotkov že v novembru in ne, kot je bilo po okvirnih načrtih za medletna usklajevanja pokojninskih prejemkov (glede na rast osebnih dohodkov) pričakovati. Na odboru za plan in analize pri Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja SR Slovenije so se tako odločili po tehtnem premisleku, kaj takšna odločitev mesec pred predvidenim sklepa njem pomeni in kakšni bi bili finančni kazalci, če bi pokojnine poviševali šele v decembru. Sklenili so, da se v skladu z določili za-

konov s tega področja uskladijo od 1. januarja 1986 dalje starostne, invalidske in družinske pokojnine, skladno z rastjo nominalnih osebnih dohodkov tako, da se povečajo za 8 odstotkov. Tako znaša celotno letošnje medletno povečanje pokojnin 90,18 odstotka (od 1. januarja 1986 dalje).

Tako se bodo povišale vse pokojnine, razen tistih, pri katerih so bili za izračun pokojnin osnove upoštevati osebni dohodki (osnovne zavarovanja) iz leta 1986 ter pokojnin, pri katerih so se osebni dohodki (osnovne zavarovanja) pri izračunu pokojninske osnove valorizirale na leto 1985 (ne glede na to, katero obdobje je bilo podlaga za izračun pokojnin-

ske osnove in odmero pokojnine).

Uskladitev zajame seveda tudi pokojnine vseh borcev NOV pred 9. 9. 43 oziroma pred 13. 10. 43 (v skladu s 102. členom zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju), ki so odmerjene od zagotovljene pokojninske osnove.

Pokojnine kmetov borcev NOV pred 9. 9. 1943, oziroma pred 13. 10. 1943, ki so se upokojili kot zavarovanci iz tretjega odstavka 10. člena in 11. člena ter prvega odstavka 153. člena zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, znašajo od 1. januarja 1986 najmanj 65614,42 din, torej toliko, kot najnižja pokojnina za polno pokojninsko dobo.

Znesek pokojnine, določen v prvem odstavku te točke, pripada od 1. januarja 1986 v skladu s tretjim odstavkom 150. člena zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju tudi uzi- valcem pravic, uveljavljenih do 31. decembra 1983 po zakonu o starostnem zavarovanju kmetov (Uradni list SRS, št. 30/79 in 1/82) – borcem NOV pred 9. 9. 1943 oziroma do 13. 10. 1943 in njihovim družinskim članom.

V skladu z že omenjenim povišanjem pokojnine se uskladijo tudi pokojnine borcev NOV pred 9. 9. 1943, oziroma pred 13. 10. 1943, ki so odmerjene (po 102. členu za kona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju) od zagotovljene pokojninske osnove.

Sklep o tem zadnjem letošnjem zvišanju pokojnin bo začel veljati osmi dan po objavi v Uradnem listu SRS.

O motornih vozilih za vojaške invalide

Namesto katrce – jugo

Zvezni komite za vprašanja borcev in vojaških invalidov je pred nedavnim sprejel pravilnik o spremembi dosedanjega pravilnika, ki ureja vprašanja okvar organizma, na podlagi katerih imajo vojaški invalidi pravico do potniškega motornega vozila. Ta pravilnik med drugim odreja tudi vrsto vozila.

V spremembah je predpisano, da imajo vojaški invalidi z Zakonom o osnovnih pravicah vojaških invalidov in o pravicah družin padlih borcev pravico do motornega vozila do 1000 cm³, katerega vrednost ne more biti večja od vrednosti vozila Jugo 45 A (doslej pa je bilo predpisano vozilo renault 4 – domače proizvodnje).

V tem pravilniku je tudi predpisano, da ima vojaški invalid, ki kupi vozilo z višjo kubaturo od predpisane, pravico do denarnega nadomestila za to vozilo, vendar le do višine cene vozila Jugo 45 A (kakršna je v času nakupa vozila).

B. Ž.

Pohodno tekmovanje

Pri Lenartu v Slovenskih goricah je bilo pohodno tekmovanje SLO in DS za Podravje, organiziral pa ga je Medobčinski svet ZRVS za Podravje. Predsednik medobčinskega sveta generalmajor Jože Berce je pozdravil vse udeležence tekmovanja in poudaril pomen takšnih tekmovanj za povečanje borbene pripravljenosti in za preverjanje znanja, za povečanje fizične sposobnosti tekmovalcev in za medsebojno seznanjanje vseh, ki sodelujejo na področju SLO in DS. Sodelovalo je 11 ekip, v katerih je bilo po osem članov in sicer po dva člana

ZRVS, dva mladince, dva člana Civilne zaštite dva člana Narodne zaštite. Tekmovalci so morali pokazati znanje v mnogih veščinah: v reševanju taktične naloge, nalog iz prve pomoči, iz preho- da čez minska polja, iz radiološke kemične biološke zaštite, teoretično in praktično pa so streljali z malokalibrsko pištolo. Pokazati so morali tudi dobro znanje iz poznavanja orožja, saj so iz pomešanih delov polavtomatske puške in puške M 48 morali sestavljati obe orožji. Tekmovanje je bilo dobro pripravljeno in je opozorilo tudi na nekatere pomanjkljivosti, ki jih bodo upoštevali pri nadaljnjem usposabljanju in vzgoji vseh struktur SLO in DS.

Zmagala je ekipa Maribor-Pobrežje pred ekipami Ptuj, Slovenske Bistrice, Ormoža in Lenarta. Od šestega do enajstega mesta pa so se zvrstile ekipe občin Maribor-Ruše, Maribor-Težno, Maribor-Tabor 2, Maribor-Rotovž, Maribor-Tabor 1 in Maribor-Pesnica. Člani posameznih ekip so si ogledali tudi posamezna spominska obeležja v občini Maribor-Lenart.

Pohodno tekmovanje SLO in DS v Podravju je pokazalo, da gre za posrečeno, izvr-

no in dobro premišljeno akcijo usposabljanja za potrebe SLO in DS in za preverjanje znanja na tem področju. Zaradi tega bodo v podravskih občinah tudi v prihodnje nadaljevali s takšno obliko usposabljanja in jo še dopolnili z nekaterimi novostmi.

Pri pohodnem tekmovanju je zelo pomembno, da v ekipah složno sodelujejo tekmovalci iz organizacije ZRVS, mladinske organizacije, iz Civilne zaštite in Narodne zaštite. Na takšnem tekmovanju se medsebojno seznanjajo, poleg tega pa lahko koristno izmenjujejo izkušnje s področja SLO in DS.

M. K.

Skupne naloge SZDL in ZRVS

»V čim krajšem času se naj v krajevnih skupnostih murskosoboške občine najdejo na skupni seji vodstva krajevnih konferenc SZDL in vodstva 21 krajevnih organizacij ZRVS. Dogovoriti se morajo o skupnem delu na področju SLO in DS, je eden od sklepov zadnjega skupnega posveta predsednikov in sekretarjev teh dveh organizacij, ko so se dogovorili o skupnem delu v prihodnje.

Zveza rezervnih vojaških starešin kot družbena orga-

nizacija posebnega pomena skrbi v glavnem za idejno-politično ter vojaško-strokovno usposobljenost svojih članov, seveda v skladu z zakonom. Ob tem pa bi se različnim oblikam izobraževanja in usposabljanja v ZRVS lahko pridružili v večjem številu ostali občani, še zlasti mladina iz krajevnih skupnosti. Tako bi aktualnost s področja SLO in DS bile še bolj približane vsemu prebivalstvu občine Murska Sobotica.

Krajevne skupnosti in kra-

jevne konference SZDL se velikokrat najdejo v nezavidljivem položaju, ko morajo njihova vodstva pripravljati programe in dokumente s področja SLO in družbene samozastite. Pri tem sploh pozabljajo na strokovno usposobljenost ZRVS in njenih članov, ki bi lahko s svojim znanjem precej prispevali – ne samo z nasveti in strokovnim delom, pač pa tudi kot izvajalci določenih programov. Tako v marsikaterem okolju pozabijo na to, da je na vodstvene funkcije v narodni zaščiti skoraj nujno imenovati RVS, včasih pa je tako tudi v civilni zaščiti.

Pri prenašanju tradicij narodnoosvobodilnega boja in ljudske revolucije na mlajše ima posebno vlogo Zveza združenj borcev NOV, pomembna pa je tudi vloga rezervnih vojaških starešin. Le-ti lahko mlademu rodu približajo današnji trenutke v uniformi, lažje kot kdo drug pa tudi najnovejše izsledke na področju vojaške tehnike in oborožitve. Zato je bila ugotovitev, da je bil posvet SZDL in ZRVS potreben, jasna in da bo potrebno čimprej nadaljevati z načrtnim delom v krajevnih skupnostih.

Filip Matko

Končno le sklepni

Predsedstvo občinske konference ZRVS Ajdovščina je zaradi poprejšnjih nesklepčnosti vnovič sklicalo programsko-volilno konferenco, ki je bila šele tretjič uspešna. Na seji so ocenili minulo štiriletno delo, sprejeli poročilo o delu občinske organizacije in njenih organov, finančno poročilo, program dela občinske organizacije in njenih organov za leto 1986 in izvolili novo vodstvo ter organe konference. Za novega predsednika so izvolili Jožeta Krečiča iz Ajdovščine, za sekretarja predsedstva OK pa so ponovno izvolili Dragana Lukina. Seje so se udeležili tudi član predsedstva Republiške

konference ZRVS Slovenije Marino Bastjančič in predstavniki družbenopolitičnih organizacij ajdovske občine.

Iz poročila o delu Občinske konference in njenih organov je razvidno, da je občinska organizacija ZRVS, ki deluje v okviru SZDL, s svojo aktivnostjo veliko prispevala k nenehni krepitvi in usposobljenosti delovnih ljudi in občanov za naloge SLO in družbene samozastite. Članstvo, organizirano v petnajstih krajevnih konferencah ZRVS, se je vzorno vključevalo v svoje programe usposabljanja, v različna tekmovanja na ravni občine, regije in na medregijskih srečanjih, sodelovalo z vse-

mi nosilci nalog na področju obrambnih priprav, še zlasti pa je namenjalo posebno skrb delu s šolsko mladino. Organizacija ZRVS je bila navzoča pri reševanju vseh pomembnih vprašanj in nalog tako v krajevni skupnosti kot v družbenopolitičnih organizacijah. Skratka, stka- ne so bile številne vezi s pripadniki Teritorialne obrambe, JLA, civilne in narodne zaštite in raznih društev, ki so pomembna za splošni ljudski odpor. V različne oblike usposabljanja za obrambne priprave je bilo vključenih nad 30.000 občanov, na vseh šolah v občini so organizirali vsakoletne obrambne dneve, precejšnje število članov ZRVS pa sodeluje tudi v različnih šolskih krožkih, veliko jih je vo-

ljeno in imenovano v organe SLO in družbene samozastite. Ni delegacije ali samoupravnega organa, v katerih ne bi bil član tudi rezervni vojaški starešina.

Organizacija se je v minullem mandatnem obdobju kadrovsko in strokovno okrepila, prejela je tudi veliko družbenih priznanj. Delegati so na programsko-volilni konferenci kritično spregovorili tudi o nekaterih pomanjkljivostih in pojavih, ki zavirajo napredek vloge in pomen organizacije ZRVS.

Nadalje so sklenili, da bo treba izpostaviti odgovornost vseh tistih posameznikov v organizaciji ZRVS, ki se ne udeležujejo predavanj in drugih oblik usposabljanja.

G. M.

Preizkusili so znanje

Po tekmovanjih v krajevnih organizacijah Zveze rezervnih vojaških starešin v občini Velenje, je v nedeljo, 5. oktobra, komisija za SLO in DS pri predsedstvu občinske konference ZRVS v počastitev praznika občine Velenje že četrtič zapored organizirala odprto prvenstvo – tekmovanje iz večšin SLO in DS.

Na tekmovanje in skoraj osem kilometrov dolgi po-

hod so bile povabljene tudi ekipe drugih struktur, med katerimi so bili taborniki, mladi aktivisti-učenci iz obrambnih krožkov na šolah, ekipa borcev iz krajevnih organizacij ZB Titovo Velenje Center – levi breg in pripadniki občinskega štaba Teritorialne obrambe Velenje.

Pred začetkom sta na startu pred Domom borcev in mladine v Titovem Velenju

vsem navzočim spregovorila predsednik komisije za aktivnosti SLO in DS pri OK ZRVS Viktor Brglez in član predsedstva OK ZRVS Velenje Ivan Gorogranc; na cilju, v sklepnem delu prvenstva, je zbranim pri lovskega doma LD Velenje govoril predsednik OK ZRVS Velenje Pankrac Semečnik. Govoril je o pomenu organizacije ZRVS, omenil pa je nekaj konkretnih predlogov, kako bi bila v prihodnje organizacija rezervnih vojaških starešin še bolj privlačna in učin-

kovita. Zahvalil se je vsem, ki so sodelovali pri organiziranju tekmovanja. Pred razglasitvijo rezultatov, podelitvijo priznanj in knjižnih nagrad je zbranim govoril tovariš Janko Ljubič, pomočnik sekretarja republiške konference ZRVS Slovenije. Prvo mesto je osvojila ekipa KO ZRVS Družmirje – Gaberke, drugo ekipa KO ZRVS Titovo Velenje Center levi breg, tretje pa ekipa KO ZRVS iz Starega Velenja.

Martin Slatinšek

Neprecenljiva pomoč vojakov

V krajevni skupnosti Dobrovo je še precej gospodinjstev, ki nimajo telefona. Zato so se odločili, da bodo s samoprispevkom in pomočjo širše družbe s telefonom povezali obmejne vasi Barbano, Brdice pri Neblem, Fojano, Hruševlje, Kozarno, Ne-

Vojaki pravijo, da bodo svoje delo opravili pred predvidenim rokom. Čeprav so delovni pogoji težki, jim dobre volje in delovnega polleta ne manjka. Zelo so zadovoljni s sodelovanjem s kra- jani te krajevnih skupnosti. Pred dnevi se jim je v okviru

Graničarji s karavle Neblo med zasipanjem telefonskega kabla.

blo, Sv. Lovrenc in Slavče z Dobrovim. Ta velika investicija naj bi pomagala zaje- ziti izseljevanje iz teh krajev.

Graditev telefonskega omrežja bo potekala v dveh etapah, namenu pa bi ga izročili konec prihodnjega leta. V prvi etapi gradijo primarno omrežje, v drugi fazi pa bodo naredili sekundarno. Tako zdaj potekajo dela pri graditvi dveh kilometrov primarnega voda od Dobro- vega do Nebla. Te dni je ko- palo jarek in zasipalo pri- marni kabel sto vojakov iz enote Krsmana Tripkovića in šestdeset vojakov-gra- ničarjev iz enote Radomira La- zica.

enodnevnih lokalnih delovnih akcij pridružila še mladinska delovna brigada in drugi kra- jani. Prihodnje leto bodo vojaki pomagali pri napelja- vi sekundarnega telefonske- ga omrežja po posameznih vaseh.

Finančna sredstva za to in- vesticijo so zagotovljena. Ta- ko bodo s samoprispevkom zbrali 20 milijonov dinarjev, 10 milijonov je zagotovil sis za PTT, 15 milijonov dinar- jev pa prispeva Jugoslovan- ska ljudska armada. Razliko v ceni pa bo pokrilo tamkajš- nje združeno delo.

Mile Gojković

Mladinski dom odprt že to zimo?!

Na delovišču Mladinskega doma v Bohinju je bilo prejšnjo soboto dokaj živahno, saj so se na delovni akciji srečali nekdanji in sedanji aktivisti mladinskih organizacij Slovenije. Okrog sto udeležencev je pošteno prišlo za krampe in lopate ter se lotilo urejanja parkirišča v neposredni bližini Mladinskega doma, ki naj bi končno sprejel prve goste že to zimo.

Po dolgoletnih prizadevanjih in zapletih s finančnimi sredstvi projektno dokumentacijo in namembnostjo samega objekta, se je natančno pred enim letom začela sanacija razmer v Mladinskem domu v Bohinju, ki je bil že nekaj let zaprt (od leta 1980) in so ga s pomočjo Izo-

teva dela pritličja v pizzerijo ter zunanjo ureditev – šotirišče za 200 ljudi, kar je eden izmed pogojev za registracijo objekta kot mednarodnega mladinskega hotela. Tretja faza pa vsebuje ureditev oziroma rekonstrukcijo bungalovov ob objektu, ureditev smučišča in vlečnice ter ure-

obratovati. Poleg finančnih sredstev (stodstotna podražitev) smo se soočili še z drugimi problemi, naleteli pa smo tudi na ovire. Zaradi vse pogostejših podražitev gradbenih del in materiala ter zaradi stabilizacijske naravnosti je prišlo do neizogibne spremembe projektnega načrta, sam objekt pa smo morali tudi prilagoditi zahtevam Triglavskega narodnega parka. Še sreča, da smo imeli že vnaprej delno zagotovljena finančna sredstva, tako da se je lahko lani pričela realizacija prve faze, sta

akcije na delovišču Mladinskega doma, med njimi so bili tudi Jože Smole, nekdanji sekretar SKOJ-a, Janez Kocjančič, Boris Bavdek, Stane Boštjančič, Robert Černe in drugi, so se dodobra prepričali o nesmiselnosti čakanja na boljše čase in o togosti naše birokracije. Če bi delovne akcije, kakršna je bila v soboto in je v zadovoljstvo vseh odlično uspela, bile pogostejše, bi se nemara izognili prenekaterim težavam, vsaj kar zadeva finančna sredstva. Tako pa lahko le upamo, da bo obnovljeni in dograjeni Mladinski dom v prvi fazi le dokončan do izteka letošnjega leta in bo lahko sprejel že prve goste.

Ze sedaj pa pri RK ZSMS razmišljajo, v kakšni obliki

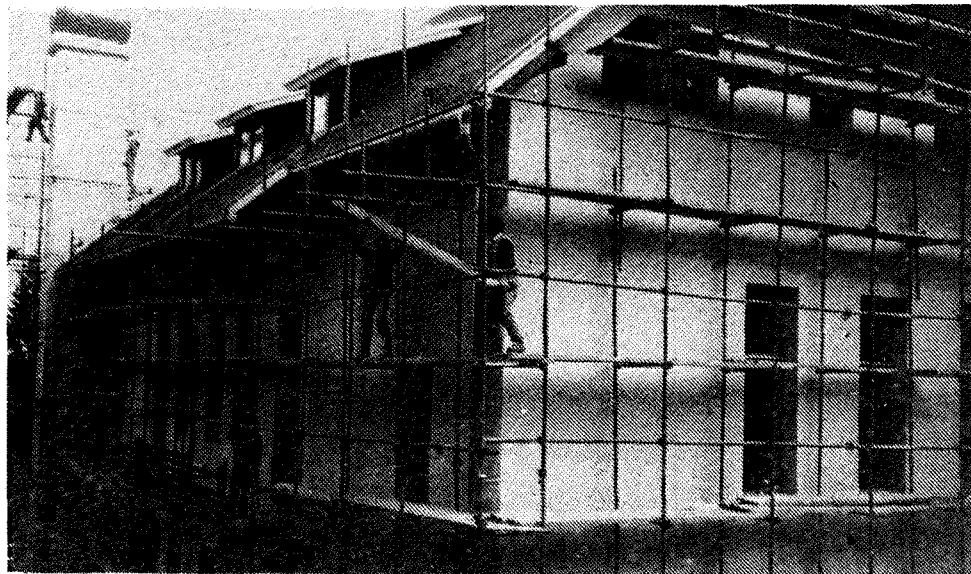

Prizor s prostovoljne akcije. Poročevalci so zabeležili, da so zavijali rokave tudi nekdanji mladinski funkcionarji in aktivisti Janez Kocjančič, Boris Bavdek, Stane Boštjančič in številni drugi. Seveda pa ni manjkal tudi Robert Černe, sedanji predsednik RK ZSMS Slovenije.

naj bi bila otvoritev Izobraževalnega centra ZSMS (tako naj bi se Mladinski dom v prihodnje imenoval). Predlagajo, da naj bi bilo v domu silvestrovanje za tiste, ki so bili, ali so še povezani z Mla-

dinskim domom. V ta namen so že naslovili ustrezne anketne liste na tiste udeležence, ki bi kot gostje dom odprli in se obenem poslovili od starega leta.

Jože Čurin

Objekt je pod streho: trden dokaz, da ni vse samo v investicijskih milijardah.

braževalne skupnosti Slovenije in sodelavcev v gradbenem odboru preuredili v sodoben izobraževalni center za potrebe ZSMS, pa tudi drugih družbenopolitičnih organizacij ter drugih organizacij in društev.

Prva faza, za katero so že poskrbljena finančna sredstva in ki naj bi bila po pogodbah zaključena do decembra letošnjega leta, bo vsebovala ureditev doma, v katerem bo okrog 165 postelj v eno, dvo, tro in štiriposteljnih sobah, 12 ležišč pa bo na skupnih ležiščih; kuhinja za 200 obrokov, velika dvorana za 200 udeležencev v prvem nadstropju jedilnica ter dve manjši dvorani po 50 sedežev v pritličju. Objekt bo imel tudi knjižnico s čitalnico in prostore za vodstvo seminarjev ter upravo doma.

Druga faza predvideva dokončno ureditev prostorov v kleti, s katerimi naj bi pridobili mladinski (disco) klub, trim kabinet in savno; uredi-

teve športno-rekreacijskih površin. Za drugo in tretjo fazo še ni zagotovljenih finančnih sredstev, zato pri RK ZSMS že teče akcija za zbiranje prepotrebne denarja, ki je pogoj za uresničitev dokončnega programa.

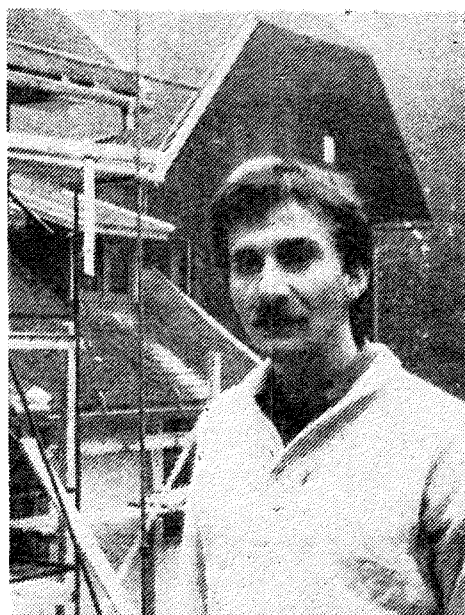
»Nekdanji in sedanji aktivisti skupaj s predsedstvom RK ZSMS si prizadevamo, da bi bil objekt v osnovi namenjen mladim in mladinskemu turizmu. Zavedamo pa se, da se bo treba pošteno potruditi in komercialno prodajati zmogljivosti, v zimski in letni turistični sezoni, da bi s tem zagotovili ugodnejše pogoje za izvajanje izobraževalnih oblik v medsezonem času, ki je za tako dejavnost tudi najbolj primeren.

Dejanska obnova doma se je pričela 1960 leta, toda kmalu se je pokazala nefunkcionalnost, saj so bile zmogljivosti zelo skromne – vsega 20 ležišč. Leta 1980 je dom dokončno prenehal

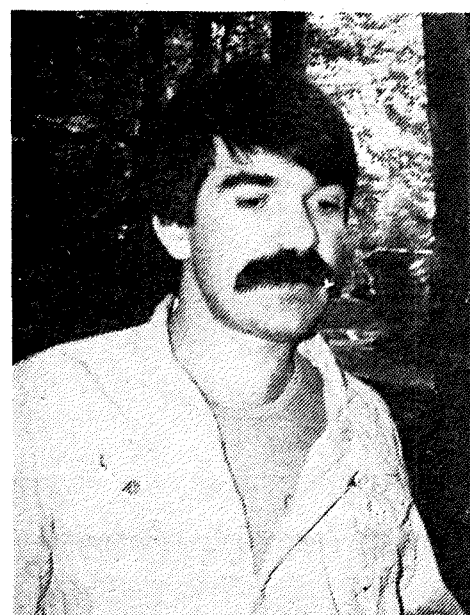
nam v pogovoru dejala Tone Anderlič iz RK ZSMS in dipl. inž. Franci Erjavec, projektant Mladinskega doma.

Okrog 40 starih milijard dinarjev je vloženih v objekt in ko bo Mladinski dom v Bohinju dokončan in predan svojemu namenu, bo njegova vrednost preseгла 100 starih milijard dinarjev, smo med drugim slišali od sogovornikov. Nosilec izvajalskega inženiringa je Giposs inženiring, TOZD Inženiring Ljubljana, izvajalec gradbenih, obrtniških in izolacijskih del je podjetje Gradbinez iz Kranja, opremila pa je Lesnina iz Ljubljane. Dela v imenu investitorja nadzoruje Energoinvest TOZD Inženiring Ljubljana. Vrednost prve faze, ki je »pokrita« iz sredstev za gradnjo dijaških in študentskih domov, znaša (v cenah za mesec september leta 1985) 390.275.000 dinarjev!

Ob koncu tega zapisa morada še to: Udeleženci sobotne

Dipl. inž. Franci Erjavec, projektant bohinjskega Mladinskega doma.

Podpredsednik RK ZSMS Tone Anderlič je bil med najmarljivejšimi udeleženci sobotne akcije.

za tiste, ki jim ni vseeno

Prevelika telesna teža je danes izredno pogosta, saj ta neprijetnost bremeni nešteto ljudi. Naši zajtrki, kosila in večerje so čisto preobilni. Vmes pa so še mnoge »malenkosti«, ki nas neopazno redijo. Med njimi je cela vrsta limonad, tonikov in drugih sladkih napitkov, ki jih pijemo za žejo, pri tem pa se sploh ne zavedamo kolikšna je njihova kalorična vrednost. Te s sladkorjem bogate tekočine pa tehtno prispevajo k naraščanju naše telesne teže, kajti prav sladkor najhitreje dodaja neljube kilograme.

vitka®

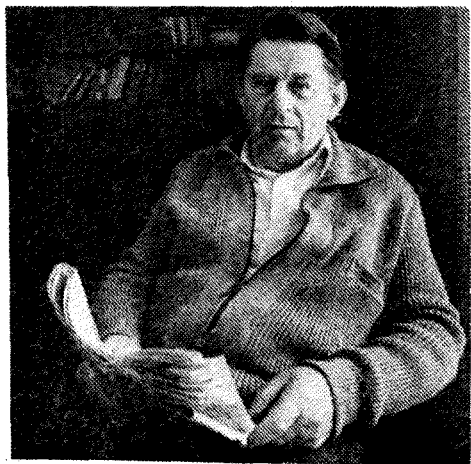
VITKA sadni sokovi vsebujejo 75 % manj sladkorja, s tem pa njihova visoka vsebnost organizmu potrebnih mineralnih snovi in vitaminov ni zmanjšana. Prav to je največja prednost VITKA sadnih sokov: za tiste, seveda, ki jim ni vseeno...

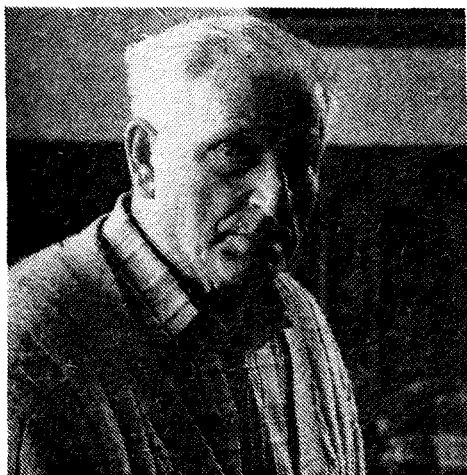
dana mirna

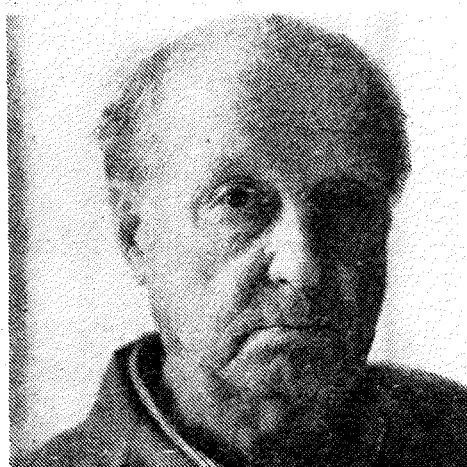
Tudi nekdanji sekretar SKOJ in sedanji predsednik RK SZDL Slovenije Jože Smole je prijel za lopato. Moč dejavnega zgleda nam bo potrebna ne samo na enem gradbišču, temveč povsod, kjer se razvoj ustavlja.

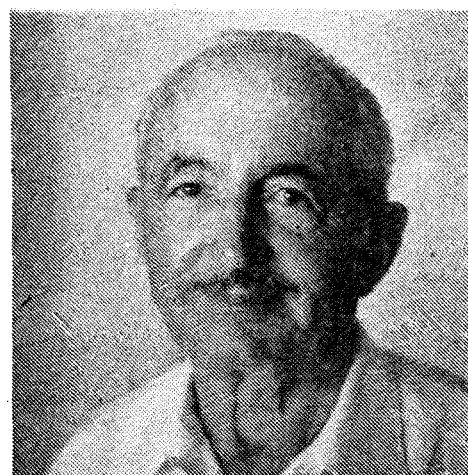
Jože Berkopec

Viktor Jeriha

Silvester Furlan

Ivan Dolinšek

Pred vami je mala galerija petindvajsetih še živih slovenskih španskih borcev, kakor jih je ujel v svoj objektiv Tihomir Pinter (ki jih je, vsakega od portretirancev z več portreti, predstavil tudi na razstavi v Domu španskih borcev v Ljubljani).

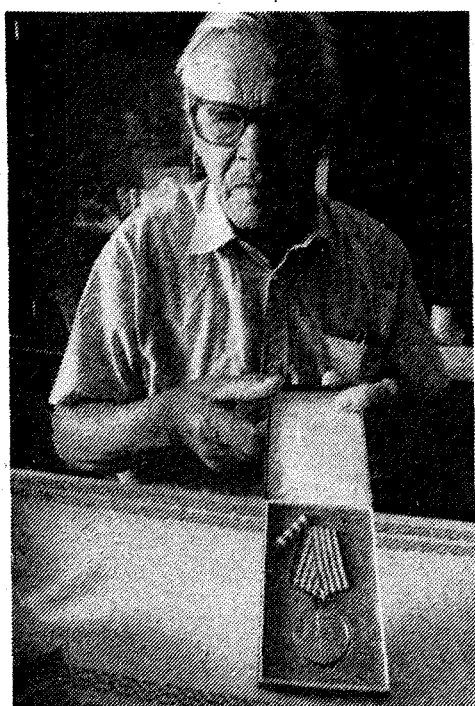
Bili so v Španiji

».. Zastave Španije! Pozdrav vsem herojem! Poklonite se pred tolikšnimi žrtvami!

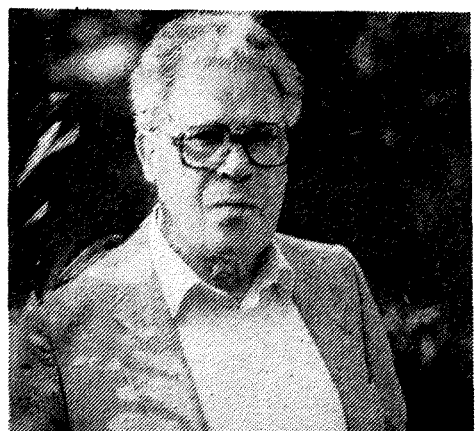
Matere, žene... ko bodo minila leta, ko bodo vojne rane zaceljene, ko bodo spomini na krvave bolečine vojnih dni zbledeli v svobodi, miru in blagostanju, ko bo začelo ugašati sovraštvo in se bodo lahko s svobodo ponášali vsi Španci, pripovedujte našim otrokom, pripovedujte jim o ljudeh iz internacionalnih brigad!

Pripovedujte jim, kako so prek morij in planin, prek meja, opasanih z ostrimi bajoneti, ki so jih čuvali besni psi, (pripravljeni, da svoje čakane zarijejo v njihova telesa), prišli v našo domovino kot borci za svobodo, da bi se borili in umrli za svobodo in neodvisnost Španije, ki jo ogroža nemški in italijanski fašizem. Pustili so vse: ljubezni, domovino, ognjišča, imetja, matere in žene, brate in otroke. Prišli so, da bi nam povedali: »Tukaj smo! Vaša stvar, stvar Španije in tudi naša stvar je, stvar vsega ogroženega in naprednega človeštva«...

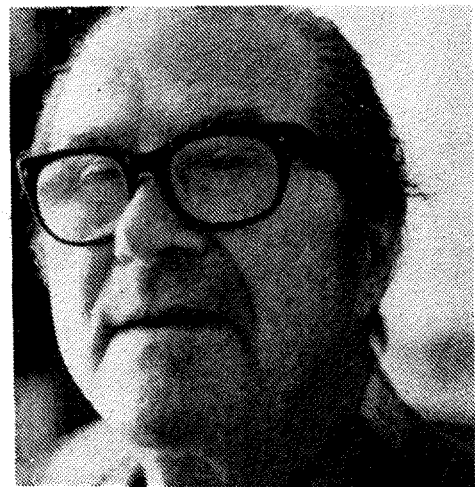
(Iz poslovilnega govora Dolores Ibarruri-Pasionarie, s katerim je 28. oktobra 1938. leta v Barceloni pospremila borce mednarodnih brigad, ob njihovem umiku s fronte)

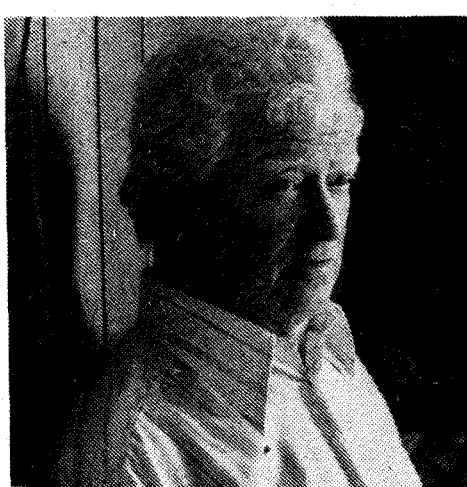
Benedikt Bertok

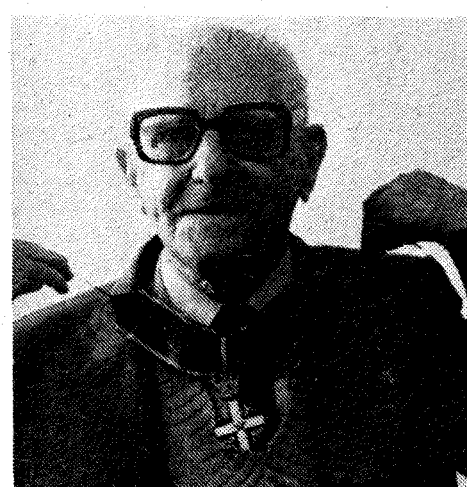
Stane Bobnar

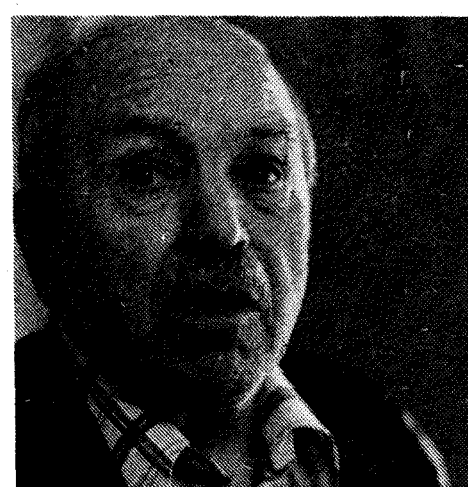
Anton Cetin

Stanislav Finžgar

Valentin Klanšček

Ivan Kokal

Anton Drufovka

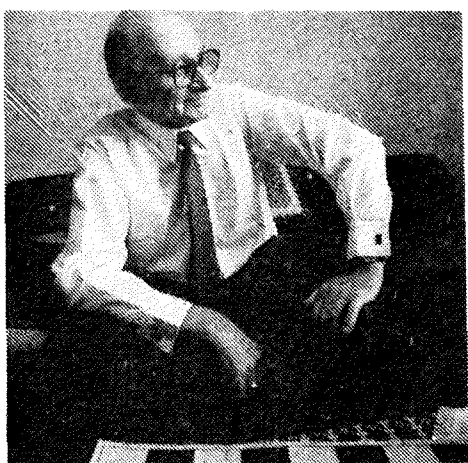
Vladislav Makuc

Alojz Mikenaver

Ciril Rome

Vilko Divjak

Odlomek iz zbornika *Naši Španci*, ki ga je prispeval dr. Aleš Bebler-Primož. Pripoveduje o obisku v Španiji leta 1977, ko je skupina nekdanjih španskih borcev obiskala kraje, kjer so se nekoč borili.

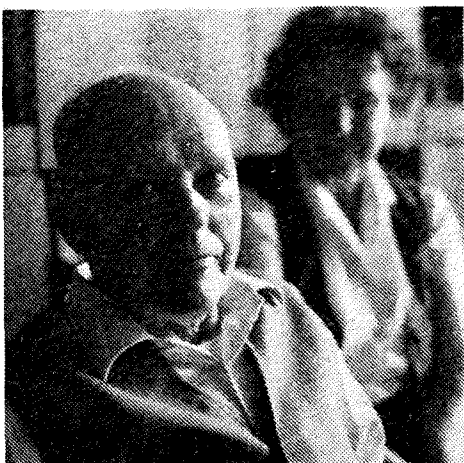
»... Skupina kakih štiridesetih jugoslovanskih prostovoljcev iz španske republikanske vojske v španski vojni od let 1936 do 1939 je pred kratkim obiskala Španijo. Veliko nas je odšlo na pot tudi z ženami. Bile pa so z nami tudi vdove padlih španskih borcev in vdove tistih, ki smo jih izgubili pozneje. Skupina torej, ki je potovanje iskreno doživljala. Vsi smo si želeli ogledati vse, kar je bilo povezano s tisto krvavo vojno, ki se je pred tolíkimi leti končala s propadom španske republike, vse, kar je bilo povezanega z našimi boji in boji naših najbližjih.

Nisem nagnjen k patetiki, pa vendar ob tej priložnosti ne morem, da ne bi uporabil patetičnih besed: naše potovanje je spominjalo na romanje. Obiskovali smo kraje, kjer so padli v boju naši tovariši, kjer smo tudi sami doživljali nepozabno težke trenutke, kjer smo bili ranjeni, kjer smo komajda ušli pogubi. Spomini so nam stiskali grla in nemalokdaj smo zaradi razburjenja komajda lahko govorili.

Bili smo v Casa del Campo pred Madridom, kamor so jeseni 1936. leta prvič prišle enote tujih prostovoljcev, da bi pomagale pri obrambi Madrida. Tukaj je bila takrat Campania Balcanica pod poveljstvom beograjskega delavca Belića-Dudeka, ki ga ni več med nami. Bili smo na Jerami, kjer je februarja 1937. leta 15. internacionalna brigada pod poveljstvom našega Vladimirja Čopića pomagala ustaviti fašiste, ki so poskušali obiti Madrid z juga in presekati cesto Madrid-Valencija, najpomembnejšo pot za oskrbo Madrida, ki je bil takrat že skoraj obkrožen; in tam je Veljko Vlahović izgubil nogo.

Bili smo v bližini vasi Villanueva dela Cañada in Brunete, na kraju, kjer je na začetku julija 1937 potekala prva velika republikanska ofenziva, ki naj bi udarila fašistom pred Madridom v hrbet, ofenziva, v kateri je padel Blagoje Parović. Na kraju, kjer je padel kot komisar 13. brigade, smo položili šopek cvetja.

Bili smo v Aragonu in v mestecih Quinto in Belchite, v krajih, iz katerih so konec avgusta 1937 z izjemno hudimi izgubami internacionalne brigade pregnale fašiste in kjer se je v sestavi bataljona Georgija Dimitrova borila naša četa Matija Gubec. Prav tam smo izgubili sijajnega komandanta te čete Mijata Maškovića in ranjenih je bilo veliko naših tovarišev; ranjeni so bili Kosta Nadj in

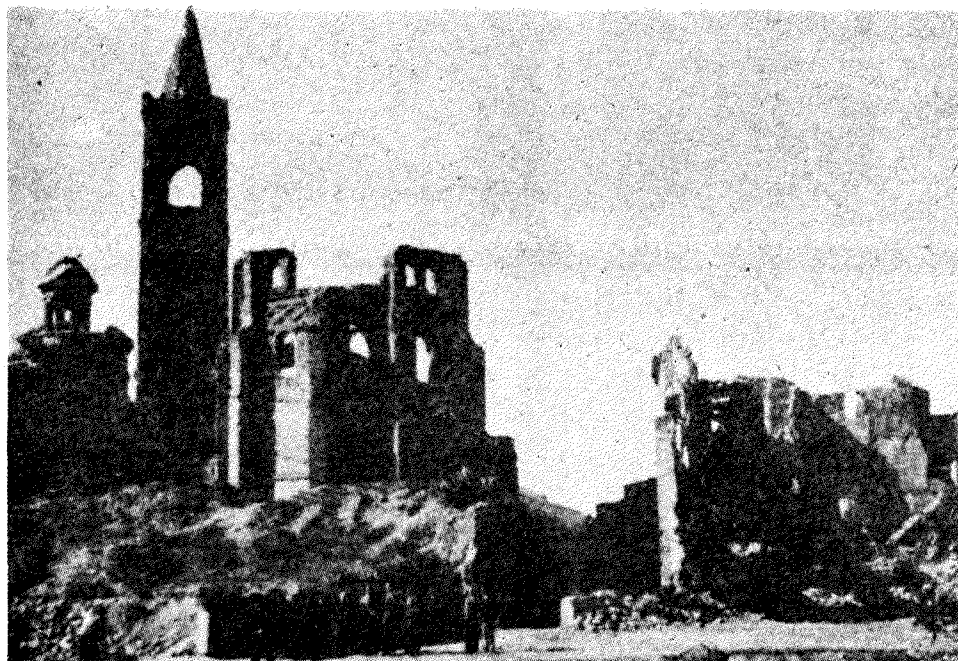

Miha Čemažar

Ivan Gošnjak, Edo Jardas, Stevo Serdar, pa Stane Bobnar in pisec tega članka, pa še toliki drugi.

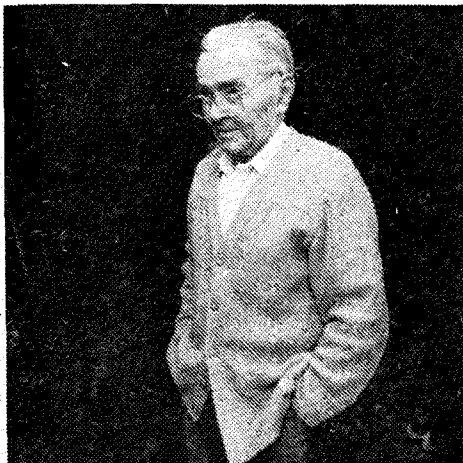
V teh krajih smo našli največ sledov vojne. Zvonik v vasi Quinto je še zmemrom na pol porušen, kot je bil na koncu bojev. Z njega so po nas bruhalo ogenj fašistični mitraljezi, pa smo jih morali utišati z naboji iz protitankovskih topov. Vprašali smo vaščane, zakaj zvonik ni popravljen in odgovorili so nam, da je to »nacionalni spomenik«, ki mora ostati nedotaknjen.

Kakšen spomenik je šele mestece Belchite! Ena sama velika ruševina. Zvedeli smo, da je Francova vlada prepovedala obnovo tega mesta, da bi bil večna priča o tem, kakšni barbari so bili internacionalisti! Verodostojna pričanja naših borcev in prebivalstva iz okolice pa

govore o barbarstvu naših sovražnikov. Med uspešnim napadom internacionalistov, v bojih od hiše do hiše, iz ulice v ulico je bilo mesto namreč zelo malo poškodovano, pač pa so ga kot naše oporišče po boju bombardirali s težkimi bombami nemški »junkersi«. Čas je naredil svoje, mesto je desetletja razpadalo zaradi dežja in vetra. Zato je to danes res grozljiva slika, čeprav ne dokazuje tega, kar je hotel Franco.

Bili smo tudi bolj južno od teh krajev – v dolini Ebra, kjer so med prodorom fašistov proti morju potekali obsežni boji pri vasi Problete in mestu Morella. Tukaj so naši borci, vključeni v brigadi Georgija Dimitrova in Djure Djakovića, leto pozneje, ko so se umikali pred močnejšim sovražnikom, umirali v stotinah; po sreč-

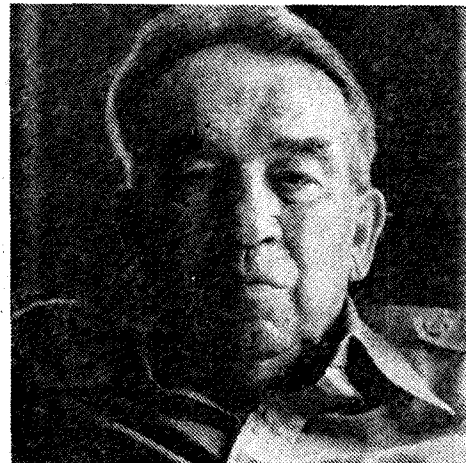

Teodor Cvetič

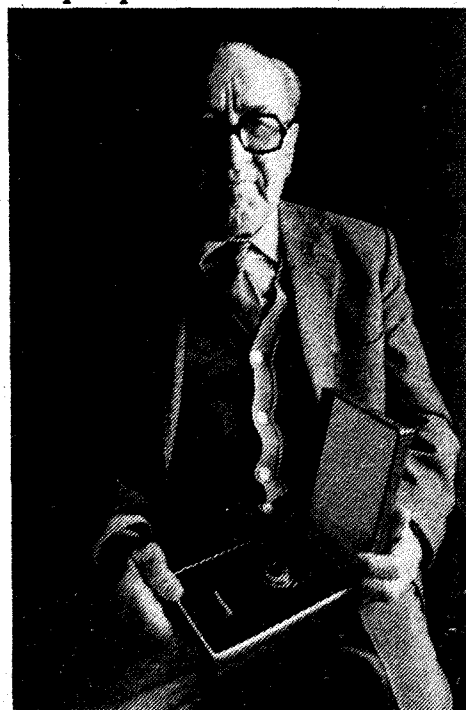
nem naključju pa je te boje preživel general Voja Todorović, ki je zdaj potoval z nami. Prav na nekdanjem bojišču nam je lahko opisoval pretekle tragične dni.

Bili smo tudi v trdnjavi Tordosa, republikanskem oporišču v bližini morja, ki so ga v pozni jeseni 1938. leta branili tudi jugoslovanski mitraljezi. Med borci je bil tudi naš sopotnik Franjo Boner – tukaj je izgubil roko. Od tod smo opazovali področje, po katerem je potekala republikanska ofenziva proti fašističnim položajem ob desnem bregu reke Ebro; v njej je sodelovala naša 129. brigada pod poveljstvom našega Demnjevkega – Baumana, ki ga ni več med nami.

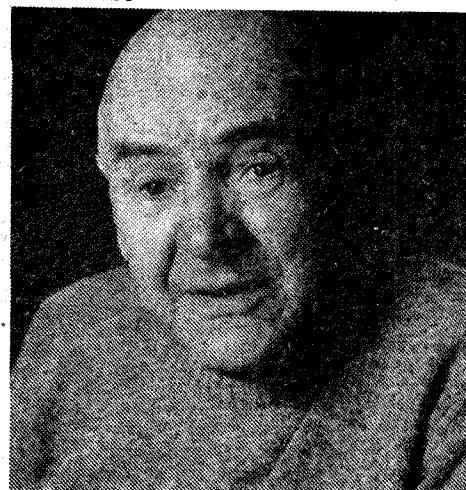
Gledali smo železniški most čez reko, pomembno tarčo fašistične artilerije v operaciji, s katero so fašisti republikan-

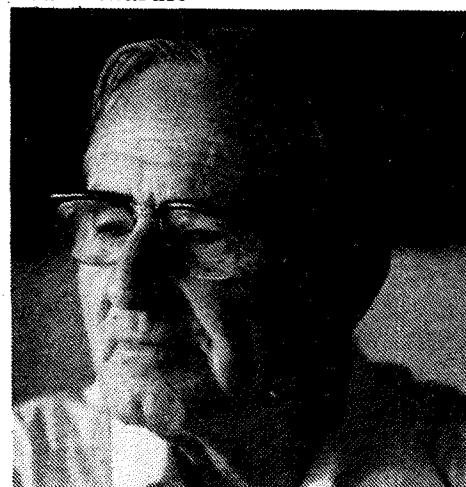
Josip Kopinič

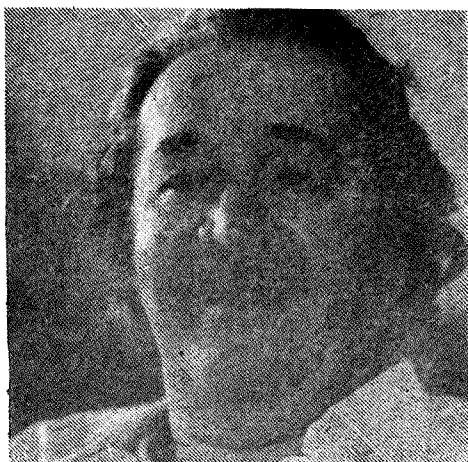
Jože Nose

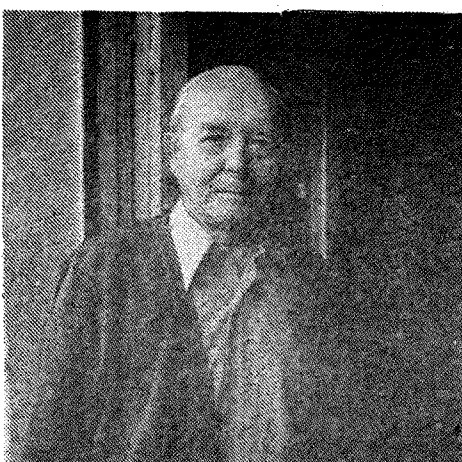
Ivan Lenardič

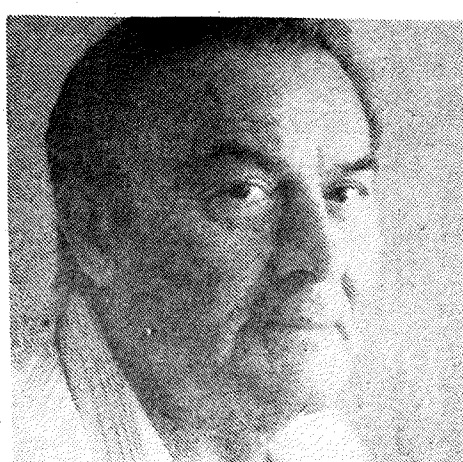
Dušan Rauter

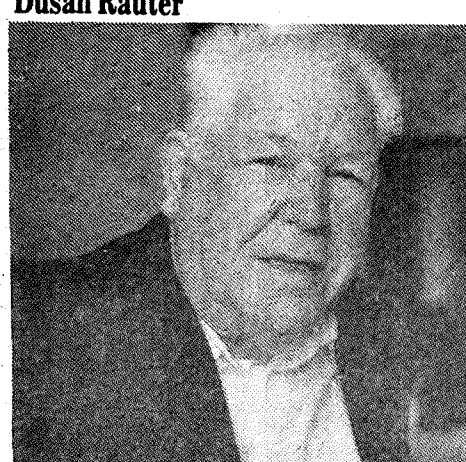
Stanislav Salamon

Ciril Ušaj

Štefan Varga

Leopold Zaharija

Matkova domačija v plamenih

Dopoldne, okoli devete ure je bilo, 22. oktobra 1944... Nede-lja. Čez vrh, od Lesnika iz Koroške Bele, je prišla Lahova mati, Marija Škvarč iz Solčave. Povedala je, da je pri Lesniku izvedela, da gredo Nemci iz Železne Kaple v Solčavo in da bodo vas požgali. Bila je prestrašena, obupana, žalostna. Tre-petala je. »Nisem želela, da bi nas dobili in oropali«, je dejala Marija Prodnik, po domače Matkova. Odnala sem živino iz hleva na pašnik. Mati Neža je že zjutraj odšla v Solčavo, o Nemcih še ničesar ni vedela.

Teden pred tem je pri Matku zidar Franc Ropas po-pravljajal krušno peč. Naročil je, da najmanj štirinajst dni ne smejo kuriti v njo, da se bo dodobra osušila. Tistikrat je bila pri nas za služkinjo Angelca Ošep, Mostarjeva iz Solčave. Še posebej sem ji naročila, da ne sme nihče za-kuriti v peč, da se delo ne bi skvarilo. Ko sem se opoldan vrnila domov, sem našla hišo polno Nemcev, ki so prišli k nam čez Ravno planino. Bilo jih je kakšnih dvajset, tride-set, zakurili so v peč... Bili so pri nas vso nedeljo, še v ponedeljek in v torek, v sredo pa so odšli, vendar so se na-slednji dan znova vrnili in ostali na domačiji do petka, 27. oktobra. Zaklali so nam tri velike prašiče, cvrli in ku-hali...

Petek je bil deževen dan, vmes je naletaval sneg. Mati Neža je že zjutraj velela za-klati mladega prašiča, da bi ga spekli. Ni še bil dodobra spečen, ko so se Nemci na hitro odpravili. Mati je imela izkušnje iz taborišča: na pol pečenega prašiča je stlačila v pločevinasto posodo, v vre-čo pa nekaj obleke. Ni se mo-tila, morali smo tudi mi oditi.

Nismo hodili dolgo. Obrni-la sem se: hiša je začela gore-ti. Takrat smo obnemeli... Matkovi so s strahom in

solznimi očmi strmeli v zub-lje, ki so z naglico objemali njihov dom in gospodarsko poslopje. V tej žalostni kolo-ni so bili: mati Neža, hči Mi-cika, hlapec Janez Tisovnik in pastir Franc Tisovnik, Franc Jovan-Fantek, rejec živine, sicer pa zidar, dekla Angelca Ošep, njena sestra Ivanka Ošep, še otrok iz te številne srečne družine.

Vestnemu in pridnemu Jo-vanu, ki je kot zidar že več kot štirideset let v poletnem času prihajal na Matkovo do-mačijo opravljat razna zidar-ska dela, pozimi pa redil živi-no, se še sanjalo ni, da bo doživel kaj tako krutega...

Odnali so jih čez Pavličev vrh. Pri Pavliču so jim pri-voščili kratek počitek.

Popoldan so prišli v Želez-no Kaplo, skupaj s Covniko-vim in ostalim. V gradu so pustili živino, pomolzli so še krave, razdelili mleko otro-kom in drugim, potem pa v neki gostilni prespali.

Zjutraj naslednjega dne so jih odpeljali v Gradec, nase-lili v lesene barake, kjer so ostali do sredine decembra 1944. Za Božič so jih preme-stili v Judenburg in jih dode-lili v pomoč tamkajšnjim kmetom. Matkove, Ramša-kovo Justino, Marijo Golob,

Franceta Krivca, Ivanko Ošep in Mici Prepotnik pa so premestili v vas Obdach na Zgornjo Štajersko, spet na kmetije.

Micika in njena mati Neža sta bili pri kmetu Vogelu, na velikem posestvu, ki je pre-moglo tudi usnjarno. Pri Vo-gelu so bili tudi trije Franco-zi. Gospodar Vogel je bil pri SS, čez petdeset let mu je bilo. Vmes je prišel enkrat na dopust. Na kmetiji je go-spodarila žena, huda hitler-janka, vendar zelo razgleda-na. Bila je pridna in vestna, na vasi je imela glavno bese-do. Vodila je sestanke, okoli njee se je vse vrtilo. S hčerko Lislal ni imela sreče: dvajset-letno dekle je imela božjast. Sin Vogelovih je hodil v gim-nazijo.

Micika je prala in šivala, prav tako mati Neža. Pri hiši

je bil tudi več kot šestdeset-letni hlapec Franz in šest-najstletna dekla, oba Nemca.

Vogel so se pisali tudi so-sedje, a so bili Zidje. Gospo-dar in gospodinja sta štela več kot šestdeset let. Pred prihodom Hitlerja na oblast sta imela v Obdachu trgo-vino. Lokal so jima zaplenili. Vogel je bil krojač. Njegova žena je za silo govorila slo-vensko, menda je bila nekaj časa celo v Ljubljani. Vse skupaj, dvoje deklet, fanta in stara dva, so poslali na prisil-no delo.

Pri Vogelovih so izgnanci dobivali nekatere pomemb-ne novice: kako je z vojno, kakšen je položaj na bojiš-čih, kaj se obeta v prihod-nje... Tukaj so Matkovi tudi izvedeli, da so Nemci ujeli njihovega Toneta Prodnika-Lenarta, ki je partizanal na Koroškem že od maja 1943. Bili so zelo v skrbah zanj.

Doma je ostala požgana hi-ša, štirje uničeni hlevi, dvoje pogorišč nekdanjih kašč in stare bajte za hlapce, pa še mala hišica, ogenj je opusto-šil tudi drvarnico...

Odnali so jim dva konja, enaintrideset glav goveje ži-vine, stošest ovac, štirinajst koz, perutnino pa so poklali in pojedli...

Ogenj jim je uničil okrog tisoč osemsto kilogramov pšenice, tisoč osemdeset ki-logramov rži, tisoč štiristo kilogramov ovs, petsto kilo-gramov ječmena, seno in sla-mo, skoraj trideset kilogra-mov volne, za vedno so izgi-nile tri mlatilnice in prav to-liko slamoreznic, dva vevni-ka in en bencinski motor, v nič so šli plugi in drugo oro-dje. Vse to si je vestno zabe-ležil gospodar Jože Prodnik-Grega, da se ne bi pozabilo.

Nič drugače ni bilo pri so-sedu na Perkovem, pripove-

duje Alojz Prodnik (Lipnik) po domače Matkov. Tudi to veliko posestvo je bilo Mat-kova last, le da je na njem gospodarila Matkova hči Eli-zabeta Prodnik. Pri njej pa je bil tudi mlajši brat Alojz.

Na Perkovo je prišla 22. oktobra dopoldan skupina dvajsetih nemških vojakov, ki so ostali vse do požiga čez pet dni. Med tem se ni zgodi-lo nič posebnega, na dan po-žiga pa je prišlo še več voja-kov, začeli so nositi v hišo slamo in zabičali Perkovim, naj se pripravijo za odhod. Perkovi so vzeli najnujnejše stvari in čakali.

Vse te dni sta morala Eliza-beta in Alojz gledati, kako jima izginja premoženje. Nemci so jima zaklali dva prašiča, tretjega pa še zadnji dan in ga odpeljali s seboj. Tudi kokošim niso prizane-sli. V jarem so vpregli par volov, na gare naložili nara-pano blago in zaklanega pra-šiča in odšli, pred in za njimi Nemci, vmes še štiri krave in par volov ter konj, ki so ga obdržali v Železni Kapli.

Le malo prej je zagorelo pri Matku, odgnali pa so jih nekako v istem času čez Pa-vličovo sedlo v Železno Kaplo.

V ognju je na Perkovem izginilo deset poslopij: hlev in hiša, svinjak in še en hlev, manjša hleva na pustoti in puši, dve kašči in ena lesena kočica, delno zidana in prav tako leseno poslopje, koča na puši.

Kot mnogi drugi Solčava-ni in okoličani, sta tudi Per-kova dva čez noč bila ob vse, rešila sta si le golo življenje.

Anton Ikovic

Silvo Grgič-Šimen

Napad na letališče

Ob obletnici ustanovitve Cankarjeve brigade

Brodimo Krko obremenjeni s hrano, zaplenjeno Kočevarjem

Medtem se je čisto zdanilo. Na levi obali je, vsaj tako se nam zdi, prav neverjetna in popolnoma zmeda. Do takega preneglega sklepanja smo prišli tudi zato, ker se nam zdi, da je Krka precej narasla od sinoči, ko smo jo v popolni temi prvič prebredli.

Kmalu smo videli, da je tudi v tem navideznem neredu počasi vse več nekakšnega sicer še vedno precej divjega reda. K take-mu vtisu je nedvomno prispevalo mukanje živine, ki neče v naraslo Krko; škripanje preobloženih vozov; obupni poskusi, da bi tako naložene zaprege spravili čez Krko; glasna povelja, da se vozovi razbremenijo oziroma kasnejša, da se čisto raztovorijo; vpitje partizanov, ki z vrečami na hrbtnih poskušajo broditi in izginjajo drug za dru-gim v Krki in se preklinjajoč pojavljajo iz nje ter se postavljajo na noge, seveda brez prejšnjih bremen; njihovo vračanje po no-ve vreče in druge tovore; srečno vpitje na drugi strani tistih, ki jim je le uspelo z bremeni ali brez njih priti čez Krko. Ta je med vsem tem postajala vse bolj bela od moke, ki se je stresala iz odprtih ali počenih vreč. Sicer je na srečo nad Krko rahla me-glica, ki nam govori o tem, da nam zaenkrat ni potrebno misliti na tista letala, ki bodo lahko vzletela po nocojšnjem napadu na letališče.

Tudi nam, ki smo se vključili v kolono po opuščeni blokadi žandarmerije, je ukazano, da storimo to, kar so dosedaj od daleč opa-zovani drugi tovariši že delali: vsak si mora na rame naložiti vrečo moke z voza, ki je zvrhano poln. Nam je nekoliko laže nositi, saj so naši nahrbtniki skoraj čisto prazni, da o krušnih torbicah niti ne govorimo; kar seveda ne velja za nekatere, ki so sodelovali v nočni zasežbi. Nosili so razne potrebšči-ne, ki jih že od vsega začetka niso zaupali vozem; sedaj so seveda preobloženi in jih tudi dokazovanje, da že nosijo, nič ne opra-vičuje: vsak mora nositi še vrečo. Inten-dantje se pač upravičeno bojijo, da bi tako nujno potrebna hrana ostala na bregu, po-tem ko je bilo uporabljeno toliko časa, tru-da, znoja in ko je toliko borcev za to tvegalo svoja življenja.

Tudi sam izginem v Krki že po nekaj srečno prestopljenih kamnih, postavljenih sedaj še tudi več kot meter pod gladino, ki je res narasla. Vreča je potonila. Vem, da se moram vrniti po nov tovor sam, ker bi me sicer vrnili drugi. Na srečo sedaj dobim nekoliko lažjo vrečo: z njo le uspem priti na drugo stran, vendar je spodnji del malo moker. Ali jo bodo pretresli ali pa takoj uporabili, razmišljam sam pri sebi in jo ves srečen naložim na enega od vozov, ki nas čakajo na drugi strani Krke.

Na bolj ali manj podoben način počasi prispejo še zadnji borci prek Krke. Na dru-gi strani se že sliši, okoli prehoda v žici, streljanje nemških brzostrelk in mitra-ljezov.

Vidimo, da je velika prehranjevalna akci-ja Cankarjeve in Serčerjeve kar uspešno končana. Zdi se nam, da je Kočevarjem zaplenjeno in srečno pripeljano na desni breg Krke prek 100-glava čreda govedi; tu-di nekaj desetnih konj vidimo, da o zaklanih prašičih, moki, masti in suhem mesu niti ne govorimo.

Vemo, da bo šla večina tega živeža v naše bolnišnice, ki jim že zelo primanjkuje hrane. Prav gotovo pa bodo intendantje poskr-beli tudi za naše lačne želodce. O tem se tudi pogovarjamo in seveda o tem, kako je uspel 2. bataljon na letališču.

Mark v blagajni cerkljanske pošte ni bilo

Šele pred nekaj tedni mi je tovariš Karel Osredkar-Dimež, ki je bil ob akciji inten-dant našega 1. bataljona, povedal, kje je prebil dobršen del časa v tisti dolgi mokri noči.

Nekako so z delom bataljona prišli do stavbe, v kateri jim je vodič pokazal prosto-re cerkljanske pošte. Seveda je bilo vse zaklenjeno in so morali vlomiti, kar jim ni bilo težko, saj je šlo za lastnino nemške pošte.

No, bolj zanimivo je nadaljevanje. V pro-storih pošte so zagledali železno blagajno. Komisar brigade Jože Borštnar je Dimežu naročil, da mora na vsak način priti do vsebine blagajne, kar njemu, ki je po pokli-cu kovač, ne bo pretežka naloga. Brigadna

blagajna bi si na ta način lahko opomogla in bi nekatere potrebščine za brigado na tej strani demarkacijske črte lahko plačevali z markami, ki so mogoče v tej blagajni.

Dimež mi je pripovedoval, da se je s to blagajno moral dosti ukvarjati, in ne samo on. Rekel je, da niti ne ve, koliko časa je vse skupaj trajalo.

Kakor se je vlom v pošto blagajno slabo začel, se je tudi končal. Ko jim je iz zadnje strani končno le uspelo vlomiti vanjo, so ugotovili, da v njej sploh ni bilo mark. Bili so nekakšni vrednostni papirji; verjetno je šlo za vojne obveznice, ki jih je izdala »Re-ichbanka«. V jezi so jih uničili.

Dimežev pripovedovanje sem tako lah-ko povezal s poročilom predstavnika nem-ške državne pošte, dr. Fritscha, ki je na redni štabni konferenci nemških vodij 20. julija 1943 v Mariboru izjavil: »Med napa-dom banke na Cerklje je bila napadena tudi poštna postaja, ki je imela 3000 DM škode.«

Toliko so Nemci ocenili škodo, ki so jo povzročili borci 1. bataljona pri napravah pošte, vratih, blagajni in v vrednostnih pa-pirjih...

Ali je bataljonski kurir Hinko srečal »najinega« Nemca?

Ne dolgo od tega, sredi avgusta letos, sva se pogovarjala o napadu na cerkljansko le-tališče s Hinkom Bajukom-Hinkotom, s katerim sva tako pogosto delila vse dobro in zlo celih dvajset mesecev v Cankarjevi brigadi.

»Ti veš, da sem nedolgo pred to akcijo postal kurir v štabu 1. bataljona,« je začel s svojo pripovedjo Hinko.

»Kmalu potem, ko smo z veliko zamudo končno le prišli v Cerklje, me je komandant bataljona Dule pustil na križišču sredi vasi. Naročil mi je, naj tukaj počakam, da bo prišel mimo tovariš Gorazd iz 2. čete našega bataljona. Tovariš Gorazd, morda se ne spominjaš, je padel po kapitulaciji Italije v našem bataljonu, ko smo bili dislocirani od ostalih delov Cankarjeve in začasno pod poveljstvom raznih enot pa tudi Glavnega štaba. Padel je oktobra 1943 pri Rumanji vasi, ko smo držali blokado okoli Novega mesta, in sicer na sektorju: leva obala Krke do Uršnih sel.

Dule mi je tedaj v Cerkljah še naročil, naj tovariša Gorazda takoj pošljem k njemu. Stal sem torej ob križišču in kot vsi ostali preklinjal slabo vreme, ko se je vendar nek-do pojavil in zavil proti meni.

Dejal sem sam pri sebi: »To je najbrž Gorazd«. Zato sem ga tudi poklical po ime-nu. Povedati ti moram, da sem se počutil zelo varnega. Vedel sem, da je vaša četa

okoli žandarmerije, da so naši okoli poslop-ja obmejne straže, tudi na pošto so odšli, pri največji posadki, to je na letališču, pa je bil boj cel naš 2. bataljon. Ostali borci so bili po skupinah dodeljeni za pomoč našim inten-dantom in drugim, ki jim je bilo naloženo, da opravijo zasežbo pri Kočevarjih. Zaradi tega sem obdržal puško na ramenu.

Tisti, ki mi je počasi prišel nasproti, me verjeno zaradi močnega dežja, grmenja ali okoliškega streljanja ni čisto razumel. Mor-da pa je zaradi omenjenih motenj ime Go-razd slišal kako drugače, podobno kakem nemškemu imenu. Namreč kaj kmalu se mi je posvetilo, da poklicani nikakor ne more biti Gorazd, ampak Nemec.

V tem je nočni »sprehajalec« prišel že čisto do mene. Šele tedaj je verjetno zagle-dal mojo rdečo zvezdo na kapi, še posebej pa mojo polvojaško in polcivilno obleko.

Odskočil je kot pes, ki mu stopiš na rep, jaz pa tudi. Jasno, vsak na svojo stran. Ven-dar sem le videl, da jo je Nemec odkuril naravnost proti žandarmeriji.

Nekoliko trenutkov kasneje pa sem iz te smeri zaslišal eksplozijo ročne bombe. Me-nim, da je prav lahko bil to Nemec, ki je tebi, Šimen, zabrisal bombo pod noge, ko si stal na stopnišču ob vhodnih vratih žandar-ske postojanke.

V raznih zapisih o akciji v Cerkljah je med drugim zapisano, da so se žandarji iz svoje postojanke razbežali. O tem ne more-mo govoriti tako. Prav lepo sem slišal od tam metanje nemških bomb in njihovo streljanje in vaše strele, ko ste blokirali nji-hovo stavbo, da niso mogli iz nje. Ker vas niso mogli doseči, so kasneje s tem skoraj prenehali, in to je nekatere zapeljal v to, da so zapisali, da so se žandarji razbežali, kar očitno ni točno.

Nato sem bil pri Džidžiju, ki je bil, kot se gotovo spominjaš, tedaj pomočnik Janeza Vipotnika, bataljonskega komisarja. Džidži je bil doma iz teh krajev in je v Brežicah bil pred II. Sv. vojno tudi v službi. Zato je bolje poznal tukajšnje razmere. Tako se na pri-mer ni dal prav nič prepričati Nemcem, ki so zasedli slovenske domačije in pri katerih smo izvajali zasežbo, da ne znajo slovenšči-ne. Kar dobro je vedel, da so tod večinoma Kočevarji, ki vsi kar dobro govorijo naš jezik.

Ko smo se vračali čez Krko, sem dvakrat pogrnul vanjo, ker mi je, podobno kot mno-gim drugim tovarišim, zdrsnilo na od vode izlizenih kamnih, postavljenih precej pod nivojem Krke, preko katerih smo, kot se spominjaš, tedaj gazili.

Tako je strnil svoje spomine na akcijo v Cerkljah tovariš Hinko.

(se bo nadaljevalo)

Živa zakopana

Res je, da človek zdrži več kot žival, kot je napisal pisec v eni prejšnjih števil. Ni redkost, da so kmetje, ki so bili odgovorni za ranjenega tovariša ali tovarišico, zaradi strahu, da bi pri njih sovražnik našel ranjenega borca partizana, zakopali v gnoj za toliko časa, dokler nevarnost ni minila. Enota ni mogla ranjenca vselej prenesti v bolnico zaradi oddaljenosti, zaradi hajk sovražnika ali pa drugih razlogov. Za bolnice so vedeli malokateri, kar je zaradi izdajstva razumljivo.

No, tudi med nami v Kamniško-zasavskem, savinjskem področju smo ostali le tisti, ki niso vedeli za nobeno bolnico. Tako smo ranjence pač pustili pri kmetih ali bajtarjih, ki so sodelovali z nami. 25. januarja smo imeli pohod iz Žvarulj proti Partizanski gori (prej Sv. gora). Med pohodom smo se srečali s Šlandrovo brigado in z Zasavskim odredom. Bil sem dežurni oficir in vodil pohod. Komandant Modras in komisar Šefić sta se ustavila v štabu odreda. Medtem pa srep spraševal nazaj komandanta po ustni vezi, ali naj se ustavimo na Ravnah ali gremo kar naprej na Sv. goro. Po dolgem čakanju sem dobil nazaj ustno sporočilo, da se ustavimo na Ravnah in da je pred nami na položaju bataljon odreda. Kljub temu sem določil straže in stražarska mesta, kar nas je rešilo, da ni bilo več žrtev, kajti 20 mrtvih, ranjenih in pogreša-

nih je bilo za našo enoto usodno. Stražar, ki je bil določen za stražo pod položajem odreda, se je takoj vrnil in mi sporočil, da so že v vasi v strelcih vlasovci v belih haljah. Med tem se je že začelo streljanje in za kakršenkoli odpor je bilo prepozno. Bili pa smo tudi polvojaška enota in pravih borcev smo imeli malo. Moja navada je bila, vselej pogledati, da v nenadni situaciji ni kdo kaj pozabil. Pri skednju sem zagrabil tri nahrbtnike in eno puško in se s tem začel umikati kar po sredi vasi. Ko se obrnem, da bi pogledal, kakšna je situacija, se zabliška sovražnikova puška. Strel je bil namenjen meni, prestrelil pa mi je samo plašč. Videl sem, da ne bom mogel nadaljevati umika tako otovorjen (v nahrbtniku ranjene Mije je bilo celo mokro perilo). Odvrnel sem nahrbtnike in se z ognjem nazaj umikal. Večina jih je zašla v dolino pod vasjo v visoki sneg. Tam je bilo malo drevja, a prav tja so vlasovci postavili mitraljez, kar je bilo za mnoge usodno. Z odredom smo se vrnili, pokopali mrtve in odpeljali ranjence. Ujete so vlasovci vzeli s seboj in jih obesili na Frankolovem. Kuharico Mijo, ki je bila ranjena v desno nogo in ki je ušla vlasovcem, je kar na loparju za peko kruha borec Rado Medija odpeljal po snegu v Grobošco nad vasjo Čemšenik in jo dal v oskrbo na domačijo, kjer je bil mož v partizanih na Dolenskem, žena Tinca pa do-

ma s tremi otroki, starimi od 5 do 7 let.

Prva težava je bila dobiti zdravnik za vse tako spravljene ranjence. Ker sem bil v Gubčevi brigadi bolničar, mi je sedaj moje znanje, ki sem ga pridobil na tečaju že v ZDO, prišlo prav in stopil sem v akcijo. Razen steklenice žganja in nekaj povojev ni bilo nič drugega. Sovražnik je izkoriščal hudo zimo in neprestano hajkal: tako je bilo treba skriti tudi ranjenko Mijo v Grobošci. Prvič je imela srečo, kajti vlasovci so prišli do hiše tako nenadoma, da sta z materjo ostali kar v izbi, vsaka na svoji postelji, vlasovca pa sta iz polic vzela le hlebce pečenega

kruha in odšla. Gospodinja Tinca je vedela, da vedno ne bo tako, zato je dala poleg izbe v kleti, kjer je imela pridelke, izkopati pravokotno položno jamo, ki jo je obdala z deskami in slamo in močnim pokrovom. To je napravila gospodinja sama s tremi otroki. Z gnojem so jamo pokrili. Tako je bila rakev pripravljena in čakala, da bodo ranjenko položili vanjo in pokrili s krompirjem, peso in repo. Ni bilo potrebno dolgo čakati, kmalu je bila zakopana kar 48 ur. Le otroci so jo hodili bodriti: Tovarišica Mija, še smo tu. Ker niso mogli do nje, je po dveh dneh bila rana obupna, zasmrjena in gnojna. Začelo ji

je rasti divje meso in poklicali smo brigadnega zdravnika Šlandrove, tovariša Vaneke. Z njim je bil tudi komisar Lvvov, a nista imela sreče in sta zaradi bližajočega sovražnika pustila ranjenko neobvezano. Vlasovci so po ozimnici iskali tudi žganje, zato zatočišče v kleti ni bilo več varno. Zraven bajte je bila dvometrska cisterna za deževnico, iz katere se je dalo izpustiti vodo, da jo je ostalo v njej le pol metra. Problem sva z gospodinjo rešila tako, da sva na dno postavila dva stola, čez stola desko, odejo in koc ter lestev, ki je ostala kar notri. Tako smo takemu primeru, kot je bil z zdravnikom in komisarjem, ranjen-

ko odnesli kar v cisterno. Ko ni bilo snega, je tudi to skrivališče propadlo. Otroci so se domislili, da bi že lahko na osojnih straneh nagrabili listja. Z njim bi prekrili skrivališče, katerega vhod je bil iz ovčje staje. Le-ta je bila pregrajena z latami, v pritličju pa je bila še izba. Le par skokov je bilo treba do hleva in skrivališča. V Kamniško-zasavskem in savinjskem območju zaradi velikih izgub in osipa sicer nikoli več ni bilo enot, saj smo se večinoma priključili drugim enotam, po vojni pa smo bili nastanjeni na mestih, za katera smo se usposobili.

Srečko Grašič

Utrinek iz dni, ko bratstvo ni poznalo meja

Naše žene ranjenim in bolnim borcem

Prišle so spet – včeraj in danes – naše vrle žene obdarit ranjene in bolne borce. Velike košare, pokrite z belimi prtiči, so bile polne dobrot: piškotov, kruha, kolačkov, sadja. Tudi na cigarete niso pozabile. In kar s harmoniko so prišle...

V teh darovih so videli naši borci potrdilo, da njihovo ljudstvo ni pozabilo nanje; v teh darovih so videli, da njihove velike žrtve niso bile zaman, da jim bomo ostali vedno zvesti.

Ko so odhajale iz bolnišnice, so ženske še dejale za slovo: »Kakor smo bile z vami v najtežjih dneh, tako bomo z vami tudi sedaj, ko se nam obetajo lepši časi...«

Podobno je bilo v kvartu Vrtače. Borcem so poslali

hrušk, 60 zavitkov peciva in drugih živil in celo radioaparata za ranjence. Žene z Vrtače so žrtvovale posteljno perilo za žensko bolniško sobo in 20 bolnikom podarile perilo in rjuhe. Šestnajstletni Jovo, borec iz Srbije, ki je šel s 14. letom v borbo, nima ne očeta ne matere, ne sestre ne brata, vse so mu ustaši poklali. Žena s kvarta Vrtača mu je prinesla poleg drugega tudi lepo novo srajco. Borca so zalile solze, saj je videl v tej Slovenki svojo drugo mater...

V bolniški sobi je sedela mati, ki je prišla iz Srbije obiskat svojega sina. Prijazno smo jo nagovorili, pa nam pravi:

»Saj veste, mati bi prišla do konca sveta za svojim si-

nom... Srečna sem, da je med vami, ki tako lepo skrbite zanj.«

Ustavim se ob drugi postelji. Mlad, morda dvajsetleten fant zagorelega obraza in velikih oči bi rad nekaj povedal. Tovarišica komisarka mi razloži, da je tudi ta iz Srbije.

»Videl sem že mnogo ljudi in prepotoval dosti sveta, ampak na vas ne bom nikoli pozabil. Ko bom prišel domov, bom povedal našim ljudem o vas in o vaših dobrih ženah, ki skrbijo za nas kot za svoje lastne sinove.«

Ustavim se še ob tej in oni postelji in povprašujem borce po zdravju. Iz vseh krajev naše domovine so. Ponosno pripovedujejo o svojih doživljajih in o borbah, v kate-

rih so se izkazali kot junaki. Eden izmed njih pravi:

»Jaz sem Mitrovič Aleksandar, borec 1. proletarske divizije. Zapiši, tovarišica, še to, da se bom posebej zahvalil tovarišem zdravnikom, ki so me tako lepo ozdravili. Imel sem težko vnetje rebrne mreže in pljuč, bil sem nevarno bolan na ledvicah in sem mislil, da ne bom nikoli več ozdravel. Moje življenje je viselo na nitki. Vaši zdravniki so se potrudili, vse so storili zame, kar so le storiti mogli, in glej, danes sem spet zdrav!«

(Slovenski poročevalec 31. avgusta 1945. To kratko reportažo je napisala tedanja novinarka **Angela Prijatelj**, še zdaj zvesta sodelavka TV-15 Naš tovariš).

Vinko Trinkaus

Za ranjence

Sedmo nadaljevanje in konec

Še zmerom nista spraševala, ampak samo tepla. Po različnosti udarcev, ko se mu je zazdelo, da si ga podajata kot otroci žogo, da vsak poizkusi na njem drugačen udarec, je Grebenc zaslutil, da je to še nekaj pred hudim, ki bo kmalu sledilo. Sprva je sklenil, da bo vse tiho prenašal, toda kmalu je začel nastavljanje roke, rame, kar sta mučitelja kaznovala z udarci. Zasutil je, da čaka, kdaj bo začel kričati. Ne, čvrst kmet bolečine požre. Ni v navadi, da bi stokal, tudi če boli.

Zadihana sta prenehala. Moški v civilu, mlad, tridesetletnik z imenitno, temno srajco in kravato, mu je preteče dopovedoval:

»Nalagal si nas. V gozdu pred Malkovcem ni nobene bolnice, niti bunkerja. Vse smo preiskali s policijskimi psi. Peljal si drugam. To nam hitro povej, pa bo vseh težav konec. Ti nama razloži po svoje, midva bova poiskala na zemljevidu. Če se ne bova znašla, se boš peljal z nami. Samo še ena takšna laž, pa se boš tega, kar si pravkar dobil, spominjal kot zabave. V primeri s tem, kar te čaka. Boš povedal resnico?«

Grebenc je začel ponavljati, kar je že povedal. Ni utegnil končati, gestapovca sta ga že tepla in udarjala. Nato sta odločila bluzo, srajci v omaro, vzela vsak dolgo bikovko in ga mlatila. Ko na ponovno vprašanje ni povedal drugega kraja, sta mu ukazala, da je legel na klop. Zdaj sta udarjala drugače. Včasih je udarec naglo sledil udarcu, drugič je Grebenc čakal in skoraj prosil, naj gestapovec mahne. Ker ga tudi s tem nista omehčala, sta mu ukazala, naj se dvigne. Začela sta ga brcati, suvati s pestmi v želodec, ledja, dokler ni izgubil zavesti. Polila sta ga z vodo, spet tepla, vmes pa spraševala, kam je peljal ranjenega. Povedal je kot prvič.

Naposled sta le prenehala. Najbrž zato, da je še lahko hodil ali sta se bala, da bi prehudim mukam in udarcem podlegel. Nič jima ni bilo mar, kaj je z njim. Hotela sta le zvedeti, komu je oddal ranjenega. Po očitkih gestapovca, ki je govoril slovensko, je uganil, da vedo, kako jim laže. Potrudili se bodo, da bo naposled povedal za pravi kraj in pravega človeka.

Sivolasi ga je gledal boleče. Ni verjel, usta so mu zadrhtela, oči napela in sivolasi je tiho ihtel.

»Tako se znašajo nad človekom, ki ga je ganila tuja bolečina, da je pomagal. Zdaj razumeš, občutil si, kakšni so. In takšnim naj bi pomagali, da bi se tako znašali še nad drugimi?«

Takim pa ne, je bil odločen Grebenc. V fantovskih pretepih, udarci, komaj da bi jih omenil. Ti pa bijejo, divjajo. Zivali, ne ljudje. Če je najmanjša možnost, nekje zadnji delček tistega, kar človek lahko zdrži, bo zdržal.

To si je ponavljal tudi ponoči, ko sta gestapovca prišla po sivolasega. Prepričanje pa je slabelo, ko se je spomnil mučenja. Poskusila sta nad njim veliko hudega. Najbrž pa znata še huje. Vsaj temnolasi mu je tako grozil.

Koraki v hodniku, ki so mu naznanjali začetek novega mučenja, so v njem sprožili val tihega drhtenja, prežetega s tesnobo in strahom. Sam ni vedel, kdaj je v grozi začel sklepetati z zobmi.

V kleti se je domislil zvijače. Ob vsaki možnosti bom hlinil nezavest. Naj me polivata z vodo, spet bijeta. Tepla bosta manj, v strahu, da izdihnem. Raje te ustrelijo, kot da umreš v mukah. Ko je po udarcu tebe nil na tla in občutil, kako to skoraj ne boli, je premišljal, kako naj diha, da bo bolj naravno. Kriknil pa je ob strašni bolečini, ko je dobil udarec v spolovila. Gestapovca sta se hahljala. Uganila sta, je pomislil Grebenc. Znajo svoje, na trenutke celo uživajo v tem. Z mano ne boste, si je spet začel obljubljati. Če že ne bolečine, vsaj občutek nemoči vaju bo malo skelel.

Ko je po mučenju skrčen ležal na pogradu in premišljal, koliko je še bolečin, drugačnih udarcev, v nove dele telesa, se je zgrozil. Najbrž jih je brez števila. Telo je le veliko, ima veliko občutljivih mest. In če poznata mučitelja tudi najhujše bolečine, ob katerih noriš?

»Je že bolje?« ga je z bolečim, zaskrbljenim glasom vprašal sivolasi.

»Že prvi korak, ko greš iz kleti, je veliko olajšanje. Potlej še bolj. Samo tokrat čutim, kako se bolečine na nekaterih mestih večajo. Ni tako hudo, kot je bilo v kleti, vendar boli močneje, kot prvi trenutek po vrnitvi.«

»Vem, lahko bo še težje,« mu je sočutno pritrdil sivolasi. Nato ga je dolgo proseče gledal. »Zdržati je treba, moraš! Ti si komaj začel, jaz sem že dolgo v gibanju. Vendar zdajle med nama ni razlike. Oba lahko skoraj enako škodiva. Pravi človek bo tisti, ki bo zdržal! Ali oba?«

Grebena je spet ginjen začutil, kako ga sivolasi mami v svet, ki ga doslej ni poznal. Nič več on sam, ljudje. On le toliko, kolikor jim lahko pomaga, jih obvaruje najhujšega ali zaradi olajšanja škoduje. Če bi sivolasi prej hodil okrog njegove hiše, mu prigraval kot zna, že prej bi bil zraven. Tako pa poskuša v zadnjih trenutkih, kar je mogoče.

»Saj bom poskusil zdržati, vendar se bom. Poznajto muke, ki te strejo. Tudi trmatega, ki je vajen bolečin in trpljenja,« je rekel Grebenc in nakremžen gledal sivolasega, ki je z gibanjem rok kazal, kako bi se želel delovati. »Dokler bo mogoče.«

»Moraš vse, kot bom jaz. Ni razlike. Ti bom povedal, zakaj ne. Če začneš priznavati, bodo še drugi nesrečni, mrtvi. Tudi njihovi svojci. Naj njihovi otroci, sorodniki, prijatelji pridejo po vojni k tvoji ženi, otrokom in jim rečejo: »Vaš oče je pa v ječi izdal in pogubil mojega. Zakaj je moral še njega pahnuti v nesrečo, ko si niti življenja ni odkupil?« Bi to bolečino in sramoto želel pustiti svojim, kot zadnje, kar si napravil pred smrtjo?«

Grebenc se je najprej živo spomnil svojih. Bilo mu je hudo za njimi, telo ga je bolelo, slutil je še bolečine, pa so ga polile solze. Vendar to, kar mu je naslikal sivolasi in bi se najbrž zgodilo, to je bilo preboleče. Zato, da se reši nekaj dni bolečin, naj jih svojim nakoplje do smrti? Ne tako hude, vendar bodo trajale. In sramota izdajalca? Naj to pekl, preganja Platinška in njegove? On bo poskusil zdržati.

Ulovil je sivolasega za roko in ga gledal. Prijatelja bi težko postala. On hribovski kmet, sivolasi pa pameten, mestni. Vendar sta lahko prijatelja, družji ju podobna usoda, dokler bo vsak od njiju zdržal. Takoj pa se vse razbije, če kdo klone.

»Obljubim ti, pri vsem kar počno, na kar si me opozoril, poskušal bom zdržati! Če bi se le zlomil, verjemi, biti je moralo strahotno težko. Močnejše kot je vsa moja želja in volja, da ne klonem. Življenje ni tako pomembno, le moč, da bi zdržal.«

Ja, moč da zdržiš, si je govoril Grebenc, ko sta ga mučitelja peljala v klet. Kako bi zvedel, kako si jo okrepiš?

V kleti je bil že moški, oblečen v črno uniformo, s čepico, kot so jo imeli častniki. Najbrž vodja ali vsaj eden od višjih, ki želi biti zraven. Suneč je Grebencu opozoril, naj ne bulji v častnika. Pogledal je in se zgrozil. Na steni je visel, obešen za roke moški nizke postave. Pretepen, zabuhel obraz se mu je zazdel znan. Manko, majhni partizan, tako živ. Kako so pa njega dobili?

Bilo je videti, da bo preživel vse nevarnosti, kot da ga krogla ne bi mogla zadeti.

Gestapovec, ki je znal slovensko, je nekajkrat z bikovko udaril Manko. Njegov obraz se je komaj zganil. Drugi ga je polil z vedrom vode. Manko je zdaj odprl oči in jih gledal.

Grebenc je videl, kako Manko gleda njegova. Čakal je, kdaj bo zganil z glavo, spregovoril. Manko pa se je delal, kot da ga ne pozna. V uniformo oblečeni gestapovec je sunil Grebencu naprej, da je stal dober meter pred obešenim Mankom. Pokimal je drugemu.

»Poznaš tega tule?« je vprašal gestapovec.

»Nikoli videl. Ne morem poznati vseh ljudi, toliko nisem hodil naokrog,« se je trpko posmešnil Manko.

Silovit udarec s pestjo v trebuh, ki je zabol el tudi Grebencu, je Manku izvil le kratek stok.

Zdržal bo, je pomislil Grebenc. Tako hudo so ga že mučili, a niso ničesar pomembnega izvlekli iz njega. Ni priznal. Celo posmeheval se je. Tega Grebenc nikoli ne bi zmogel. Vdano je sprejel tudi hudo, ne bi pa se mogel nad to dvigniti in se jim posmehovati. Manko pa. Hotel mu je pokazati svojo hvaležnost, tudi trdnost, da niso nalezeli na najslabšega. Gestapovec je zdaj vprašal njega, če pozna obešenega.

»Kolikor ga lahko prepoznam, ni iz naših krajev,« je zelo resno odgovoril Grebenc.

Udarec s kolenom v moda ga je povil, da je izgubil zavest. Čutil je mokroto na sebi, vračal se je iz omotice.

Gestapovec ga je prijel za lase, mu povijal glavo, da je moral gledati Manku natanko v obraz.

»Ne poznaš tega bandita, ni bil pri tebi in te nagovoril, da si peljal ranjenega v bolnico?« je vpil gestapovec in ga s pestjo suval v ledja.

»Oni, ki sem ga peljal proti Malkovcu, je bil višji, svetlo las. Tega pa nisem videl.«

Manko ni spregovoril. Le oči je zaprl. Na pretepenem obrazu, se je bolečina umirjala. Kot bi napetost popustila. Grebenc je razumel – tako mi Manko kaže hvaležnost. Ne more se zahvaliti drugače, ne sme pokazati, da se pozna, še manj, da mu to, ker ne povem, kam sem peljal ranjenega, kaj pomeni. Vendar sem ga odrešil skrbi. Za ranjence sem to napravil. Pa še zaradi drugih stvari. Kaj bi to! Če Manko zdrži, pa je bolj droban od njega, bo tudi on. Oba bosta zdržala, da ranjenih ne bodo pobili.

Zanimive gledališke premiere nove sezone

Trubar, Brecht in vrsta gostujočih umetnikov

Začetek letošnje slovenske gledališke sezone 86/87 je v znamenju Trubarja in Brechta, pa tudi v znamenju poljskih gostov. Upričarjajo namreč dela dveh poljskih avtorjev, režirata dva poljska režiserja in z njima še scenaristi, glasbeniki in drugi gledališki umetniki iz Poljske.

Prejšnji teden se je zvrstila večina premier v poklicnih gledališčih. Tako so v mariborski Drami pripravili, kakor so to tudi sami ocenili, največji dosedanj mariborski gledališki projekt: dramo Bertolda Brechta Bobni v noči in k tej drami dodan prolog in epilog. Prvega so gledališčniki (avtorji: Mira Erceg, Jure Gantar in Vesna Jurec) poimenovali Pasion po Lukulu, zadnjega pa Erotični kabaret Bertolda Brechta (z njegovimi znanimi songi). Prolog je oblikovan v maniri slovenskih baročnih pasionov, ki se prepletajo s prvimi sodobnega gledališča, epilog pa dodaja tisto brechtovsko glasbeno noto, ki je njegovo gledališče priljubila širokim množicam. Bobne v noči je režirala Mira Erceg.

Mestno gledališče ljubljansko je v presledku nekaj dni uprizorilo dve premieri: Stanitawa Ignacya Witkiewicza Oni. Predstavo je režiral poljski režiser Jerzy Grazegorzewsky. Je kome-

dija (kolikor to spričo tematike sploh more biti) o času »nič« med razpadom starega in nastajanjem novega sveta s številnimi vprašanji o odnosu umetnosti do sveta in obratno.

Druga premiera MGL se vključuje v letošnje proslavljanje Trubarjevega leta z odrsko predstavitevjo nekaterih njegovih besedil, ki jih je izbral in za gledališče priredil Drago Jančar. Vsi tirani, mameluki, so hudi konec vzeli ali Lex moralis Primoža Trubarja je naslov tej igri, ki jo je režiral Branko Kraljevič, dramaturški delež prispeval Bojan Štih, glavno vlogo Primoža Trubarja pa odigral igralec Dare Ulaga.

Premiera novogoriškega Primorskega dramskega gledališča je bila v Solkanu. Za prvo igro sezone so si izbrali Georga Büchnerja Leonca in Leono, delo, ki ga je na oder postavil poljski režiser Maciej Englert. In končno je tu še predstava Male drame Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani, ki je odprla »stranski vhod« v Dramo z uprizoritvijo igre Vrata, avtorja Israela Horowitza. To delo je prevedla in režirala Barbara Hieng. Začetek teaterske jeseni 86 je torej tudi v znamenju režiserk!

B. Ž. J.

Skladatelj zborovodja, pedagog in harmonikar

Janez Kuhar – petinsedemdesetletnik

Prepričati in prevzeti je znal ta za glasbo vneti Janez – partizan. Bil je umetnik na klavirski harmoniki in zagrjal je tako, da bi njegovo izvajanje gnilo še tako tópo in besno nprav, kot je zapisal Shakespeare v Beneškem trgovcu.

Bilo je v sredini oktobra 1943, ko sem ga prvič slišal na mitingu v Grosupljem. Igral je tako dovršeno in ognjevit, da me je vsega prevzelo; zlasti pri izvajanju Čajkovskega: Molitve za ruski narod in pri Montijevem Čardašu so mu zanosno ploskali vsi, ki so bili v dvorani. Le od kod je ta vražji harmonikar, hudomušnež in veseljak, so povpraševali poslušalci, saj takrat še ni bil tako slaven kot pozneje, ko ga je poznal že vsak otrok.

Janezov oče je bil v Polju pri Ljubljani nadučitelj in kot razgledan kulturni delavec soustanovitelj Glasbene matice. Janezek je v zgodnji mladosti rad poslušal harmoniko in ko mu je oče kupil orglice ter violino, je s slednjo kaj kmalu sodeloval v domačem kvartetu; sam je igral prvo violino, Hans Prelovšek drugo, brat Avgust kitaro in Johan Jeriha kromatično harmoniko. Nič čudnega, da se je Janez kmalu vpisal na matično glasbeno šolo in kmalu za tem na učiteljsko, kjer ga je učil Emil Adamič, in na pedagoški oddelek konservatorija za glavni predmet solopetje.

Prvo službeno mesto je dobil na osnovni šoli Šafarsko; tu je poučeval petje, vodil je otroški in mladinski zbor, na glasbeni šoli v Ljutomeru pa solopetje, violino, mladinski zbor in šolski orkester. Pri gledališki družini je igral, režiral in poslušalce zabaval s harmoniko.

Vse te izkušnje je s pridom uporabil pri partizanih, katerim se je pridružil potem, ko je Nemcem po aretaciji z vlaka srečno ušel. Po italijanski okupaciji je v Levstikovi brigadi ustanovil in vodil moški štiriglasni a cappella pevski zbor, prvi v partizanski enoti. Zbor je pel narodne in revolucionarne pesmi; nekateri je sam prirejal in komponiral.

Ko je postal namestnik komandanta Belokranjskega vojnega področja in bil po januarju 1944 imenovan z dekretom Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta za člana Slovenskega narodnega gledališča v Črnomlju, je bil njegov prispevek na ustvarjalnem, izvajalnem in glasbenopedagoškem področju še bolj opazen.

Za pionirje je uglasbil več pesmi, med njimi enoglasno Tonček je prišel ter Pionirji in pomlad. Za prvo sta mu prinesla besedilo napisano na lističu papirja pionir in pionirka in sta jo še isti dan, ob spremljavi harmonike zapele v radiu OF Črnomelj. Kmalu za tem so jo prepevali učenci v osnovni šoli. Kuhar jo je priredil za štiriletno pevko Marjanco Korošec – hčerko Draga Korošca – in šestletnega harmonikarja Janca Anderluha. Drugo pesem Pionirji in pomlad na besedilo Vide Brestove, so pionirji in mladenke prvič zapele pri otvoritvi Mladinskega doma v Črnomlju in na delovnih akcijah. Zadnja kitica se glasi: »Zdaj ni časa za igranje / ker je dela čez glavó / cela naša mlada četa / prekopavaj gre zemljo. Na sporedu so bile še druge Kuharjeve pesmi: Mladinska, Pionirček, Pionirsko kolo, Tri otrokove želje, Uspavanika, a se niso ohranile.

Za 8. marec, Dan žena (1945), so priredili v Domu ljudske prosvete slavnostno akademijo. Na tej veličastni prireditvi so nastopali člani Doma ljudske prosvete, člani SNG, godba Glavnega štaba Slovenije, pionirji, pevski zbor mladenk Oficirske šole in partizanskih delavnic, slednji pod Kuharjevim vodstvom. Z zbori je veliko nastopal v radiu OF in na terenu (Semič); vodil je ženski pevski zbor Doma ljudske prosvete (16) in oktet Vojske državne varnosti.

Najbolj znana njegova skladba Jutri gremo v napad je zaključna koračnica scenske spevoigre Tam nekje v gozdovih na besedilo Mateja Bora (Vizija). Prvič so jo izvajali februarja 1945 za obletnico SNG. Koračnica je ostala priljubljena do danes in jo radi pojejo moški in mladinski pevski zbori.

Za proslave je uglasbil samospeve: Šla si mimo, Kod hodiš draga, Tesno nam je; med drugimi sta jih pela Nada Stritar in njena sestra Bogdana, Stane Česnik. Za balet je uglasbil Belokranjsko grotesko, Veselo polko, Beograd je naš, slednjega v spomin na osvoboditev našega glavnega mesta 20. oktobra 1944. Na razpis SNOS je Kuhar konkuriral za himno; uglasbil je pesem Ječala je zemlja teptana.

Deloval je tudi kot pedagog. Harmoniko in tehniko petja je poučeval na dveh pevovodskih tečajih za mlade brigadne zborovodje, ki jih je organiziral Propagandni

odsek Glavnega štaba Slovenije NOV in POS. Po zaključku študija so prejeli spričevala, potem ko so zadovoljivo opravili izpite.

V Črnomlju je Glavni štab potrdil tudi ustanovitev Glasbene šole, ki pa jo je osvoboditev prehitela, da bi mogla polno zaživeti.

V začetku leta 1945 je bil Kuhar dodeljen kulturno-prosvetni sekciji Glavnega štaba Slovenije kot njen referent v Biogradu na moru. Tu je vodil moški pevski zbor baze in po odhodu profesorja Pavla Šivca tudi Invalidski pevski zbor (35). Preko Novega Vinodola, kjer je z zborom prirejal koncerte, se je 9. maja z njim vrnil v osvobojeno Ljubljano.

Po demobilizaciji je opravljal dolžnosti referenta za glasbo na ministrstvu za prosveto, na poljanski gimnaziji je poučeval glasbo; po letu 1957 je v radiu Ljubljana dirigiral otroškemu in mladinskemu pevskemu zboru in kasneje zboru cicibanov.

Uglasbil je nad 300 pesmi za otroke in mladino. Devet zvezkov je napisalo Društvo slovenskih skladateljev. Mnoge so posneli za RTV, nekaj je bilo nagrajenih v zveznem merilu. Komponiral je za vse vrste odraslih zborov, instrumentalni je svoje in drugih avtorjev skladbe za harmonikarski orkester (DZS, 1947). Prirejal je množične pesmi ob spremljavi harmonike, že leta 1944 je zbral in uredil zbirko skladb Partizanske koračnice za harmoniko; to je leta 1955 ponatisnila založba Borec.

Za ustvarjalni zborovski in harmonikarski opus, za Kuharjevo izvajalno solistično nastopanje, za spremljave ob harmoniki, za pedagoško in dirigentsko delo, zlasti za uvajanje mladih in najmlajših v skrivnostni svet glasbene govornice v zborovskih sestavih velja izreči jubilantu Janezu Kuharju iskrene čestitke. **Cvetko Budkovič**

Nov kulturnoinformacijski center v Ljubljani

Vsakič, kadar se lahko naša kultura pohvali z novo pridobitvijo, je to njen praznik. In praznik bi lahko bil tudi ondan, ko so v ljubljanskih Križankah, natančneje, na Trgu francoske revolucije 7, odprli nov kulturnoinformacijski center Mestnega muzeja Ljubljane. Če naj se tam poslej stikajo glave strokovnjakov s področja muzejske dejavnosti, varstva naravne in kulturne dediščine in podobnih, je to vsekakor hvalevredno in zaželeno. Pohvalno je tudi upanje na prispevek k splošnemu kulturnemu napredku s predvideno ponudbo informacij, o aktualnem kulturnem dogajanju v ljubljanskem kulturnem prostoru, pogovorih in okroglih mizah... Tudi prva, otvoritvena razstava (ki nam ponuja na ogled mnogim neznani plastiki Adama in Eve, prvih plastik v historičnem izročilu opremljenih z imenom slovenskega kiparja) izkazuje originalen pristom k obravnavanju naše kulturne zakladnice.

Kakor so zapisali avtorji razstave, gre za izziv k akciji. Akcija pa naj bi obsegala dopolnitev pročelja (ali notranjosti) ljubljanske mestne hiše z gotskima umetninama, ki sta nekoč tam že imeli svoje mesto. Razstava ponuja več možnih variant in tako začenja (morebiti za naš kulturni prostor še neobičajno) širše javno razgrinjanje strokovne teme. Le-te so doslej največkrat ostale v krogu ožje specializiranih strokovnjakov, nazadnje pa so bile prepuščene usodi tistih, ki so odmerjali denar. Gre torej za daleč pomembnejše vprašanje, kakor pa nam ga na prvi pogled nudi razstavni izziv Adama in Eve Janeza Lipca.

Žal je kulturnoinformacijski center, ki prebiva v lepi hiši starega mestnega jedra, opremljen bolj kot recepcija kakšnega hotela ali sodobnejša direktorska pisarna, s prav malo posluha za avtentično okolje in »štimungo«, pa tudi za dejavnost.

B. Ž. J.

SOB

SPLOŠNA OBRT
BEŽIGRAD

LJUBLJANA, SAMOVA 12 a

Stavbno ključavničarstvo • montaža centralne kurjave • vodovodna instalacija • montaža zunanjih cevodovodov • montaža oken in vrat • polaganje podov • slikanje, pleskanje in polaganje tapet • šivanje zaves • montaža zaves in karnis • tapeciranje

Žiro račun 50102-601-21798

JAVOR

Gledališki umetniki, udeleženci NOB

Polde Dežman

Ob 70-letnici rojstva

Igralec, režiser, gledališki vodstveni delavec in lutkar Polde Dežman se je rodil pred sedemdesetimi leti: 13. oktobra 1916 v Ljubljani. Kot dramski amaterski igralec je pričel nastopati med dvema vojnima v Ljubljani v igralski skupini Ivana Mraka, kjer je opozoril nase s svojo naravno igralsko nadarjenostjo.

V partizanih so ga leta 1944 potegnili iz vojske v tečaj za ljudske talente v Semiču, ki ga je organiziralo vodstvo partizanskega gledališča. Po opravljenem tečaju so ga po-

klicali v ansambel Frontnega gledališča Devetega korpusa na Primorsko. V tem partizanskem gledališču, ki je prirejalo mitinge in kulturne umetniške prireditve v Cerknem in je gostovalo s svojimi uprizoritvami vse tja do skrajnih slovenskih narodnih mej, je Dežman uspešno nastopal kot recitator in igralec s svojimi predvornimi igralskimi izkušnjami in z znanjem, obogatitvami na igralskem partizanskem tečaju v Semiču. Frontno gledališče Devetega korpusa je s svojo dejavnostjo zaslo-

velo po vsej Primorski. Stremelo je k vse zahtevnejšim umetniškim nalogam: v kulturnem domu v Cerknem je uprizorjalo poleg mitingov tudi Finžgarjevo Verigo, Borovo Težko uro, enodejanki Čehova Snubač in Medved ter Vodopivčovo ljudsko spevoigro Kovačev študent. Delež Poldeta Dežmana pri tem ni bil maŕhen.

Po osvoboditvi je bil Polde Dežman sprva igralec in režiser v slovenskem gledališču v Trstu, razgibana igralska pot ga je vodila od tod v ptujsko gledališče in v Ljubljano, kjer je postal eden izmed vodilnih repertoarnih igralcev v Mestnem gledališču, ki je pod svojim okriljem zbral mnogo nekdanjih partizanskih igralcev in igralk.

Leta 1956 se je preusmeril k lutkarstvu in postal ravnatelj Mestnega lutkovnega

gledališča v Ljubljani. Pod njegovim umetniškim vodstvom (bil je tudi režiser mnogih lutkovnih uprizoritev) se je ta umetniška ustanova pričela lopo razvijati. Pri lutkovnem gledališču je deloval do leta 1956. Boleden je pričela najdati njegovo že v partizanih načeto zdravje in mnogo prerano se je moral posloviti od gledališkega in lutkarskega odra, kjer bi lahko ustvaril še mnogo uspešnih kreacij in izvirnih režiserskih postavitev.

V spominu so ostale njegove vloge v Frontnem gledališču Devetega korpusa, v tržaškem, ptujskem in ljubljanskem gledališču (Maks v Kralju na Betajnovi, Martin Berden v Poti do zločina) in njegova prizadevanja, da bi priboril lutkovnemu gledališču veljavo, ki mu pripada. **Dušan Mevlja**

Praznik pod Krvavcem

Praznovala so krajevne skupnosti Cerklje, Brnik, Poženik, Zalog in Šenturška gora

V nedeljo popoldan je bila v Sidražu spominska slovesnost ob praznovanju krajevnega praznika. Priredili so tudi bogat kulturni program. Poleg krajanov so bili navzoči številni predstavniki družbenopolitičnega življenja kranjske občine in cerkljanskega območja.

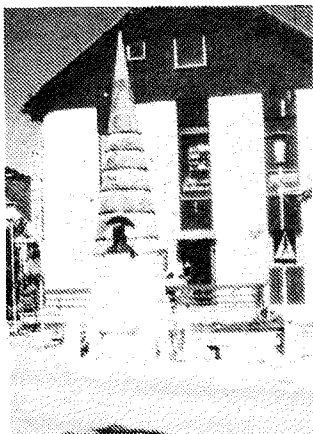
Pri Avžlekarjevi hiši so izročili namenu novo telefonsko omrežje s 56 telefonskimi priključki in nov vodovod v skupini vrednosti 6,5 starih milijard. Posebno pomemben je vodovod, saj je tako rešen problem pitne vode za celotno območje krajevnih skupnosti, ki ima v šestih vaseh skupaj 229 prebivalcev.

Govoril je predsednik sveta krajevnih skupnosti Šenturška gora Peter Krivic. Poudaril je, da so krajan pri obeh akcijah opravili zelo veliko prostovoljnega dela. Odpraviti je bilo treba posledice nesreče, ko jim je žled uničil kar 80 odstotkov že napeljene telefonske linije. Pomoč so jim nudili izvršni svet SO Kranj, Gozdno gospodarstvo, Zavarovalna skupnost Triglav in delovne organizacije Sava, Iskra kibernetika in PTT Kranj. Pri vodovodu so finančna sredstva prispevali KS Šenturška gora, Zavarovalna skupnost Triglav in občina Kranj. Na slovesnosti je spregovoril tudi Dane Robida, član KO ZB Cerklje. Obudil je spomin na dogodke v noči od 3. do 4. oktobra 1944:

»Zbrali smo se na zgodovinskih tleh Avžlekarjeve domačije, ki se je za vedno vpisala v zgodovino slovenskega naroda v njegovem boju za svobodo.

Tako dobra, topla in domača je bila tisti večer Avžlekarjeva hiša, in koliko vere v

zmago so vselej prinesli borci s seboj. In počutili so se varne – da, še preveč varne za tisti čas – in kako se ne bi počutili varne pod streho napredne Dobovškove družine, kjer je uspešno deloval

Središče Cerklj s spomenikom Davorina Jenka

krajevni odbor OF za to območje. Mnoge so domači poznali, ker so bili iz bližnjih krajev doma. Skratka, bilo je, kot pravi Ludvik Jerovšek, po partizansko Zajec, v svojih spomnih: »Lepo je bilo sedeti v hiši in se pogovarjati z domačini, ki so nam ponudili jedi. Vsi smo bili dobro razpoloženi in marsikaj smo si imeli povedati. Niso se zavedali, da je izdajalec za nekaj judeževih grošev že opravil svoje zločinsko delo. Niso slutili, da bele podgane tiho in potuhnjeno obkoljujejo hišo, da opravi- jo, kot so sami govorili »svojo sveto dolžnost«. Najprej jih je zavohal domači pes in začel besno lavati. Partizani so zaslužili levarnost in planili na noge. Toda belogardi-

stično orožje je bilo naperjeno na vrata. S praga sta zadnjič na svoji partizanski poti užgala v temo, ki je skrivala belogardiste, domači sin Franci in komandir kurirjev Franci Šolar-Trš, kmet, doma iz Dražgoš. Ko sta padla, so belogardisti z divjim streljanjem vdrli v hišo.

Ludvik Jerovšek-Boris in Franc Sajovic sta bila v času napada pri Jeranu. Zaslišala sta streljanje, otroški jok in klice na pomoč. Začela sta streljati, metati bombe in kričati »na juriš!«, kot da pomoč res prihaja. To je belčke zmedlo in zato je uspelo Dobnikarjevi materi Katarini zbežati v noč in rešiti svoje tri otroke Franco, Micko in Martina. Partizana Boris in Zajc sta še isto noč dobila zvezo s Šlandrovo brigado, ki je takoj poslala eno četo v Sidraž. Borci so našli mrtvega Franca in Trša, na postelji pa še ustreljenega gospodarja Mihaela Dobovška. Ranjene Tončev Reško iz Kamniške Bistrice, Franca Goričnika in Franca Čemažarja-Gusteljina, oba s Štefanje gore, so odpeljali na Lenart, kjer jima je nudil brigadni zdravnik pomoč. Na žalost sta nekaj dni pozneje na poti v partizansko bolnico, oba podlegla ranam.

Odpri so tudi prenovljeno dvorano

V okviru krajevnega praznika so v soboto zvečer v Cerkljah odpri tudi prenovljeno dvorano, v kateri bodo lahko med drugim redne kinopredstave. Ob tej slovesnosti so podelili priznanja krajevnih skupnosti Jožetu Žunu, Marjanu Prosenju, Martinu Škrjancu, Stanetu Dobnarju ml. in Andreju Robunu. Ves teden pred praznikom so v spomin na 4. oktober 1944. leta potekale najrazličnejše kulturne in športne prireditve.

J. Kuhar

Prireditve v Murski Soboti

Občani prekmurskega glavnega mesta se vsako leto 17. oktobra spominjajo dogodkov iz leta 1944, ko so okupatorji aretirali aktiviste in organizatorje NOV v Prekmurju. Med 11 in 19. oktobrom so se zvrstile številne prireditve.

V soboto, 11. oktobra je bil na športnem igrišču TVD Partizana v Murski Soboti tradicionalni turnir v malem nogometu, ki ga je organiziral Klub mladih v Murski Soboti.

V nedeljo, 12. oktobra so se kolesarji odpeljali do Gančan, kjer je v noči s 17. na 18. oktober 1941 padel narodni heroj Štefan Kovač Marko. To vsakoletno tradicionalno prireditev pripravlja Planinsko društvo Matica iz Murske Sobotice. V dneh od 12. do 18. oktobra poteka Teden invalidov s številnimi športnimi srečanji. Zaključna proslava bo 17. oktobra v prostorih hotela Zvezda v Murski Soboti. Istega dne bo 8. ulični tek na Trgu zmage v Murski soboti, zvečer pa bo v galeriji Kulturnega centra Miško Kranjec otvoritev mednarodne razstave »Panonia 86«. V dvorani kina Park bo koncert akademskega pevskega zbora Tone Tomšič iz Ljubljane.

V soboto, 18. oktobra ob 9. uri bo v dvorani skupščine občine slavnostna seja zborov občinske skupščine Murska Sobotica s podelitvijo priznanj in nagrad v soboškem gradu pa bodo odkrili spominske plošče žrtvam fašističnega nasilja iz 1941. leta.

V nedeljo, 19. oktobra ob 10. uri v Bogojini prevzema gasilske avtocisterne in ob 11. uri v Rogoševcih na Goričkem otvoritev nove zgradbe pošte ter proslavitev 25-letnice

ustanovitve delovne organizacije PTT.

Jesen 1941 so madžarski okupatorji v Prekmurju začeli z množičnimi aretacijami. V tem valu okupatorjevega nasilja je padel tudi narodni heroj Štefan Kovač Marko. Sovražniku je padel v zasedo blizu Kržančevega hrastja v Gančanah.

Dne 28. oktobra 1941 se je začela obravna proti Evgenju Kardošu, Kolomanu Cigutu, Štefanu Cvetku, Rudiju Zrinskemu, Kolomanu Flisarju, Bojanu Gabrijelčiču in Stanku Šerbcu pred naglim vojaškim sodiščem. E. Kordoš, S. Cvetko in K. Cigut so bili obsojeni na smrt na vešalih, vendar je bil Cigut pomiloščen na do smrtno ječo z obrazložitvijo, da je njegova žena noseča. S. Šerbec in B. Gabrijelčič sta bila obsojena na petnajst let, K. Flisar in R. Zrinski pa kot mladoletnika na deset let zapor. Sodba je bila izrečena 30. oktobra, dan pozneje pa so na dvorišču gradu v Murski Soboti usmrtili obsojena ob pravi srednjeveški paradi. Vse jetnike, ki so jih aretirali v Prekmurju, so 1. novembra gnali vklepane po soboških ulicah. Nato so jih natovorili v vagone ter jih odpeljali v koncentracijska taborišča.

Ob občinskem prazniku pa se Murska Sobotica spominja tudi poznejših dogodkov.

V začetku oktobra 1944 je v Prekmurje prišel obveščevalni oficir GS NOV Slovenije, kapetan Ivan Majnik-Džems s svojo enoto. Štab 4. operativne cone je poslal Džemsa v severni predel Štajerske, da raziše možnosti za partizansko gibanje. Džemsovo enoto je sestavljalo 23 fantov, ki so prišli v Prekmurje 1. oktobra prek Mure in se vrnili na Štajersko

9. oktobra. Četa je napravila močan vtis na ljudi. To je bilo v tistem času pomembno vojaško politično dejanje.

V Murski Soboti so aktivisti NOV 11. oktobra 1944 izvedli preskrbovalno akcijo. Ob kapitulaciji Madžarske 15. oktobra so poslali pismo madžarski komandi v Murski Soboti s pozivom k predaji oziroma k skupnemu uporu proti Nemcem. Vendar je madžarska vojska 17. oktobra zastražila Mursko Sobotu in začela strahovladati po hišah. V Brumnovi hiši so se skrivali aktivisti, ki so zadnji trenutek ušli proti Črnskim mejam.

Pri gramozni jami na cesti proti Bakovcem je Joško Kramar-Juš kril umik ostalim trem in bil pri tem hudo ranjen. Ker ni videl rešitve, se je sam ustrelil. Ostali so ušli in v noči z 19. na 20. oktober prešli po pomoči v viničariji zagrizenega madžarona na Vaneči. Po izdaji je prišlo do boja opoldne 20. oktobra. Pri izpadu iz viničarije je padel Franc Kosi, Franc Červič-Bojan je bil ranjen v hlevu, a narodnega heroja Daneta Šumenjaka-Mirana je nabodel na bajonet skrit vojak, ko je preskočil živo mejo. Trupli padlih, Kosija in Šumenjaka, so Madžari zasramovali, Bojana pa naložili na kamion in odpeljali v M. Sobotu.

Po borbi pri Brumnovih in pri Črnskih mejah so Madžari nadaljevali z aretacijami. Aretirane v oktobru 1944 so Madžari odpeljali v Szombathely, nato v Komarno in od tam v nemška taborišča. Večina internirancev je za vedno ostala v zloglasnih nemških taboriščih.

(Zgodovinski zapis je pripravljen po knjigi Ferda Godine »Prekmurje 1941–1945«) Filip Matko

Spominski slovesnosti ob občinskih praznikih

IDRIJA

Dne 1. oktobra 1943 so se na dvorišču sedanjega tovarne ETA v Cerknem zbrali fantje in moške s Cerkljanskega in Idrijskega – tisti, ki so bili že do tedaj v partizanih in tisti, ki so se vključili v enote borcev za svobodo ob razpadu Italije. Tisti dan so namreč ustanovili Vojkovo brigado. S spomin na ta zgodovinski dogodek praznuje idrijska občina svoj praznik.

Ob letošnjem občinskem prazniku so bile številne prireditve. 4. oktobra je bila slavnostna seja skupščine občine Idrija, ki so se je poleg delegatov udeležili tudi predstavniki sosednjih občin, pobratenih občin Mojkovac v SR Črni gori in Labin v SR Hrvaški ter predstavniki odborov enot NOB, ki imajo domicil v idrijski občini. Po slavnostnem govoru predsednice skupščine občine Idrija Ivica Kavčič, v katerem je orisala stanje v občini, ki je več kot zadovoljivo, so podelili priznanja in nagrade zaslužnim občanom. Po slavnostni seji so se delegati in gosti odpeljali na Gore nad Idrijo, kjer so bili navzoči pri odkritju spominske plošče prvi skupini varnostne obveščevalne službe na Idrijskem. Slavnosti so se udeležili borci, krajan, delegati SO Idrija in gostje, med katerimi sta bila tudi člana sveta federacije tovarišica Lidija Šentjunc in Sergej Kraigher.

Generalpolkovnik Branko Jerkič, eden izmed osmih članov prve Idrijske vosovske skupine iz julija 1943 je v svojem govoru omenil vlogo te prve skupine, ki je delovala v težkih razmerah, vendar uspešno. V tem kraju je takrat delovala močna četniška propaganda, partizanskih enot – razen vosovcev in nekaj kurirjev – pa ni bilo. Vosovska skupina je potem ob razpadu Italije prva vkorakala v Idrijo. Tovariš Jerkič je v govoru tudi poudaril, da bi morali v sedanjih časih vsi skupaj bolj spoštovati varnost in zaščito ter varnostno izkušnje iz časa NOB močneje vgraditi v našo sedanost in prihodnost.

Na proslavi je bilo navzočih šest že živih pripadnikov idrijske vosovske skupine. Zvečer je bil na trgu v Idriji tudi koncert partizanskega pevskega zbora iz Trsta.

V krajšem kulturnem programu so poleg godbe na pihala sodelovali tudi najmlajši, učenci osnovne šole Gore-Dole.

V Cerknem so odpri prostore tretje faze osnovne šole – spomenika NOB. Objekti so bili zgrajeni s samoprispevkom občanov.

JANEZ JERAM, KAMILO BREŠAN

ŠOŠTANJ

V počastitev občinskega praznika občine Velenje in krajevnega praznika Šoštanj smo 8. oktobra v Šoštanju proslavili v spomin na dva velika dogodka v času okupacije naše domovine z osrednjo proslavo 7. oktobra 1986 ob 16. uri in s slavnostno sejo Skupščine krajevnih skupnosti, družbenopolitičnih organizacij, društev in delovnih organizacij v Domu krajevnih skupnosti.

Za uvod k slavnostni seji je mešani pevski zbor DPD Svoboda Šoštanj zapel nekaj pesmi, nato pa je predsednik skupščine KS Rudi Bajec v slavnostnem govoru podal zgodovinski pomen tega praznovanja.

V noči s 7. na 8. oktober 1941 je 1. štajerski bataljon partizanskih borcev prvič napadel Šoštanj in ga za nekaj ur osvobodil in ustrahoval okupatorja. Uspelo jim je izvesti tudi nekaj rekvizicij in zažgati žago s skladiščem, ki je bila last okupatorjevega župana in se po akciji uspeli srečno umakniti iz mesta proti Belim vodom in naprej. Drugi dogodek pa je posvečen spominu 10 ustreljenim talcem, ki jih je okupator pripeljal iz mariborskih zaporov in jih ustrelil v Šoštanju na mestu, kjer stoji spomenik 10 talcem. Hotel je zastrašiti zavedne Slovence, kar pa mu ni uspelo.

V nadaljevanju slavnostnega govora je Rudi Bavec podal opis nalog in dela krajevnih skupnosti in njenih organov za urejanje krajevnih problemov za urejanje urbanizacije, komunalnih, stanovanjskih, gospodarskih in vseh drugih problemov za dvig življenjske ravni krajanov. Pozval je vse navzoče k sodelovanju za čim prejšnjo ureditev vseh perečih vprašanj. Po končanem govoru je podelil krajevna priznanja zaslužnim za uspešno, požrtvovalno delo, za napredek krajevnih skupnosti naslednjim: mešanemu pevskemu zboru DPD Svoboda iz Šoštanja za dosežene uspehe pri izobraževanju pevcev, Elici Nagode kot dolgoletni predsednici Rdečega križa, članici raznih komisij KS, aktivistki DPO in Nežiki Mlakar za uspešno delo pri vzgoji mladega rodu.

V dopoldanskem času pa so učenci celodnevne šole Biba Reck z učiteljico po asfaltu od spomenika Plamenice risali pot z oznakami OF, z gesli Mir, prijateljstvo, 8. oktober. Njihovo risanje se je končalo pri spomeniku 10 talcev, kjer je bila svečana žalna komemoracija s programom.

Komemoracijo je pričel godbeni orkester delavske godbe Jarja, ki jo je tudi zaključil z žalostinko ob polaganju vencev k spomniškim obeležjem, ki so jih položile delegacije Skupščine občine in DPO organizacij Velenja, ZB NOV, KS in DPO Šoštanj. Prav tako so delegacije ZB NOV Šoštanj in DPO odnesle in položile vence k drugim spomenikom.

Osrednja proslava občinskega praznika pa je bila 11. oktobra 1986 s slavnostno sejo občinske skupščine in DPO v Velenju in z zborom delovnih ljudi v Belih vodah.

MILOŠ VOLK

Vabila

V počastitev praznika občine Piran vabimo na slavnostno sejo Skupščine občine Piran in družbenopolitičnih organizacij v soboto, 18. oktobra 1986 ob 11. uri v Avditoriju v Portorožu.

Kot partizanskega pomorščaka te vljudno vabimo na naš redni zbor Skupnosti slovenskih partizanskih pomorščakov, ki bo prav tako v soboto, 18. oktobra 1986 ob 12.30 v prostorih Splošne plovbe Portorož. Po zboru, na katerem bomo podelili plakete Komande vojne mornarice, bomo imeli tovariško srečanje. Odbor

Odbor Skupnosti borcev Goriškega vojnega področja vabi na redni zbor skupnosti borcev, ki bo v soboto, dne 18. oktobra 1986, ob 10. uri v dvorani kulturnega doma v Bukovici pri Volčji Dragi, občina Nova Gorica.

Zaradi izrednega pomena zbora borcev, na katerem bomo obravnavali in sklepali o delu organov skupnosti borcev za minulo mandatno dobo 1984–1986 in sprejeli program dela za naslednjo mandatno dobo 1986–1988 ter izvolili nove organe skupnosti, pričakujemo, da se našemu vabilu odzove čimveč borcev. Po zboru bo tovariško srečanje z zakusko.

Za boljše informiranost pojasnjujemo, da je v Bukovico na zborna mesto možno priti z vlakom in avtobusi z vseh smeri postaje Volčja Draga. Odbor bo poskrbel na železniški in avtobusni postaji za vodiča, ki bo udeležence spremljal do dvorane v Bukovici.

Odbor Skupnosti borcev goriškega vojnega področja

S sklepom seje Republiškega odbora ZZB Ljubljana – koordinacijskega odbora za tradicije NOB dne 22. 9. 1986 je bilo sklenjeno ustanavljanje Skupnosti borcev IV. OZONE (4. operativne cone).

Na tej podlagi vabimo vse terenske (sektorske) obveščevalce enote, ki so operirale na določenih področjih in posredno ali neposredno delovale za Obveščevalni center IV. OZONE, k sodelovanju.

Prav tako vabimo k sodelovanju vse vojaške kurirske postaje iz območja IV. OZONE (tudi če bi se pozneje odločili priključiti v kakšno drugo skupnost borcev).

Obveščevalci in vojaški kurirji, prijavitelje se tudi, če ste že vključeni v kakšno skupnost posameznega sektorja! Tako bomo dobili celovit pregled območja 4. operativne cone za oblikovanje skupnosti. Zastopniki enih in drugih enot, prijavitelje se s točnim naslovom in oznako enote na naslov Stane Pečovnik-Maska, Fram 81, 62313 Fram.

Po prijavi boste prejeli posebni razpis. Bodimo složni, kot smo bili v NOB! Obvestite vam v NOB sosednje enote obveščevalcev in kurirjev, ki našega časopisa nimajo, ali so objavlo spregledali ter jih pritegnite k sodelovanju!

Iniciativni odbor OC Pohorje in voj. kur. postaje 1/2

Vabimo na pohod ob spomenikih NOV v krajevni skupnosti Griže, ki bo v soboto, 25. oktobra 1986. Zbor pohodnikov bo ob 9. uri pred osrednjim spomenikom v Migojnicah. Po pozdravnem govoru in kulturnem programu bo pohod krenil do spomenika 1. štajerskemu bataljonu v Spodnjih Grižah, v Bezonvnik in mimo domačije, kjer so bile med vojno postojanke partizanov na Hom, kjer bo zaključek pohoda.

Vabimo, da se pohoda udeležite in s tem počastite spomin.

KO SZDL Griže
KS Griže
Planinsko društvo Griže

ZZB NOV občinski odbor Žalec vabi na proslavo 45-letnice frontalne bitke štajerskega bataljona pri Katarini na Čreti na Dobrovljah v soboto, 18. oktobra 1986. Proslava bo ob 11. uri in ob vsakem vremenu. Dostop na Čreto je možen iz Vranskega in Pustega polja (Nazarje) z vsemi vozili, iz Letuša pa tudi z osebnimi vozili. Slavnostni govornik bo tovariš Janko Kos, sekretar OK ZSMS Žalec. V kulturnem programu bodo sodelovali učenci OŠ Vlado Bagat iz Braslovč, Osnovne šole Mozirje in godba na pihala. Ob tej priložnosti bodo sprejeti mladinci v enote teritorialne obrambe.

Letos, ko proslavljamo 45. obletnico navedene bitke, bodo enote TO Žalec ponazorile potek boja, komentiral pa bo udeleženec takratne bitke nosilec partizanske spomenice 1941 tovariš Ludvik Zupanc-Ivo. OO ZZB NOV Žalec

Obvestilo

Zveza združenj borcev NOV občine Hrastnik v sodelovanju z ostalimi družbenopolitičnimi organizacijami organizira v počastitev dneva mrtvih žalno svečanost, ki bo v četrtek, 30. oktobra 1986, ob 16. uri pred osrednjim spomenikom v Hrastniku.

Žalna svečanost pred spomenikom na Dolu pri Hrastniku bo isti dan ob 15.15. ZZB NOV Hrastnik

Mir otrokom sveta

Mir... Mnogi otroci skoraj ne vedo, kaj ta beseda v resnici pomeni, kajti rodili so se ob pokanju pušk in med trupli. Namesto da bi zjutraj, ko se prebujajo, prisluhnili petju ptic, vrvežu na ulici, se veselili dne, ki ga imajo pred seboj, jih prebujajo streli, bobnenje letal, priče so pokolu svojih staršev in sorodnikov, velikokrat pa so tudi sami žrtve vojn in spopadov. Prepričana sem, da si želijo mir, mirno in brezskrbno

rih krajih vedno prisotna slika tavajočega otroka, ki je ostal sam, ker so bili starši, sorodniki in morda bratje in sestre žrtve vojne?

Mnoge države sveta se bojujejo za mir. Tudi Jugoslavija je med njimi in sicer ena izmed prvih v okviru Združenih narodov. Ta boj za mir je tudi eden od bistvenih ciljev naše države in vseh nas.

Od ostalih držav se za mir najbolj zavzemajo neuvrščene države, ki v današnjem svetu, polnem vojn, sovraštva in krivic, ne morejo uveljaviti svoje volje z močjo

Tako je bil tudi letos dan miru – 16. september. Toda bil je vse prej kot »dan miru«, saj je na več delih sveta divjala vojna. Že spet ta kruta beseda! Ali ne bi bilo bolje, če je svet sploh ne bi poznal?

JANA ČESNIK 7. c
OŠ Peter Kavčič
Škofja Loka

Naj večno vladata mir in svoboda!

Gruče razposajenih otrok hitijo iz šole domov. Z obrazom jim sije sreča, zadovoljstvo in veselje. Doma jih čaka slastno kosilo, pa tudi delo in neprijazna domača naloga.

Zamislim se in pred mano oživijo slike otrok; lačnih, bolnih, otrok v vojni... Kako je svet nepravilen! Tukaj se kopajo v bogastvu, na drugem koncu sveta pa umirajo ljudje, ker nimajo niti osnovnih potrebščin. Otroci stradajo, drugje so brez strehe nad glavo, nihče ne skrbi zanje. Zakaj to? Zakaj morajo nedolžni otroci prenašati gorje vojne, ki so jo povzročili odrasli?

Veliko otrok ne more hoditi v šole. Pri nas si težko predstavljamo neizobražene človeka. Vendar je na drugih koncih sveta to nekaj čisto vsakdanjega. Za otroke bi morali vsi še posebno skr-

beti. Oni so naša prihodnost, bogastvo, naše vse. Ljudje bi morali organizirano pomagati otrokom v takšnih nesrečah. Vsi smo ljudje in v stiski si moramo pomagati eden drugemu. Skupaj se moramo enotno bojevati za svobodo in mir, da si bodo končno lahko vsi narodi na svetu podali roke in vzklikali: »Naj večno vladata mir in svoboda!«

SILVA BANDELJ, 8. r
OŠ Angel Besednjak
Branik

Ste za mir? Mi smo...

Šestnajsti september je bil razglašen za mednarodni dan miru. Pionirji naše šole smo naredili sledeče:

Pri likovni vzgoji smo risali in pisali transparente: MIR NAM JE VSE, MIR-TITO, Z BOMBAMI NE BOMO NAREDILI NIČ, NOČEMO VOJNE, ZDRAVJE BREZ RAKET-TO JE ZAME PRAVI SVET; ŽELIMO SREČNO OTROŠTVO DRUGIM OTROKOM. S temi transparenti smo po kosilu odšli okoli vasi in hoteli smo ljudem povedati svoje želje. Radi bi svobodo, mir. Ljudje so brali, gotovo so se potem pogovarjali in vsak bo pridobil še enega, ki bo tako mislil, ta zoper drugega in tako si bodo miru želeli vsi... Dan, namenjen miru, pa se bo razpotegnil v mesece, leta... HELENA KRAJŠEK, 4. r. Stranice

ognjemet, točno opolnoči. V tabor smo se vrnili utrujeni, toda polni vtisov. Danci pravijo: »Samo en Tivoli je na svetu!« Meni bo za vedno ostal v spominu.

TADEJ ŠKERBEC
5. r. OŠ I. tankovske brigade NOV
Dekani

Prvi sestanek OZN

Zgodaj sem prišel. V mislih sem še enkrat pretehtal načrt dela šolskega leta 1986/1987.

Hodnik se počasi polni. Tu je tovariš. Posedemo. Običajne besede na začetku, uvod v šolsko leto. Na klop zložim beležke, zvezke, vse, kar je v zvezi z našim krožkom OZN. Predložim načrt dela. Tovariš je še vedno preveč navdušen, da bi se dogovorili za kakšno predavanje. No, za enega smo se pa le dogovorili. Tudi predlog o mirovni stojnici in več predlogov okrog novega leta ni bilo sprejetih ravno s ploskanjem. Saj razumem. Izkušnje pravijo, naj prodajamo samo voščilnice, dve sestavljaniki in dva koledarja. Toda – dogovorjeni smo za nove oblike dela. Zadnje leto, vsaj upam, sem še v tej šoli in rad bi pretrgal enoličnost. Bomo videli, kaj bo s seminarji v tem letu. Vprašanje so sredstva. Tudi na PPS bi radi poslali več članov ali vsaj dva.

Odpri smo vprašanje pokroviteljstva. Pobuda je bila dana že lansko leto, vendar brez uresničitve. Kaj bo letos? Članov je več kot lani. Bomo uspeli pri svojem delu? To si vsekakor želimo!

TINO MAMIČ, 8. c
OŠ Boris Kidrič
Ajdovščina

Predstavitev knjige o graničarju Antonu Hlebcu

Ob letošnjem dnevu slovenskih pionirjev so v osnovni šoli dr. Pavla Lunačka – Igorja v Šentrupertu na Dolenjskem predstavili knjigo o 22-letnem slovenskem fantu – graničarju Antonu Hlebcu, ki je kot pripadnik naših obmejnih enot padel zadet od krogele informbirojevskih diverzantov, 25. junija 1953 pri Novem Konjarevem (občina Strumica). Knjigo, ki sta jo napisala makedonska novinarja Ivan Vasiljevski in Gjorgji Pojrazdovski, so najprej prevedli v srbohrvaščino, zdaj pa še v slovenščino.

Knjiga je dostojna oddolžitev 22-letnemu fantu, ki je bil doma iz Straže pri Šentrupertu.

Na slovesnosti je spregovoril tudi generalpodpolkovnik Stevan Mirković, na pobudo katerega je bila napisana knjiga. Povedal je, da se bodo skušali na takšen ali podoben način spomniti vseh naših fantov in mož, ki so padli v letih 1948 – 1953, ko so branili pridobitve naše revolucije.

Knjigo je prevedel Mirenčan Stane Peček in je obogatitev na naših knjižnih policah, zlasti pa bo prav prišla naši šolski mladini.

Slavko Dokl

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM Šola nekoč in danes

Dragi mladi prijatelji,

Poldrugi mesec novega šolskega leta je že za vami. Lahko bi rekli, da je pouk zdaj že v polnem teku in kar vidim vas, kako ste se tudi vi s polno paro pognali po novih tirih. Je že prav tako, saj na začetku zamujeno ni nikoli več pridobljeno.

Spet so šolske klopi polne, table popisane, šolske torbe pa polne knjig in zvezkov, tako, da so včasih že kar pretežke. V teh težkih torbah je veliko novega, kar se morate še naučiti, veliko zanimivega, koristnega in uporabnega, kar vam bo prišlo prav kdo ve kdaj v življenju. Nič ne rečem, marsikaj se vam zdi sedaj popolnoma »brez veze«, pa bo čas pokazal pravo vrednost. Pravzaprav, če s te strani pomislimo, kaj vse je natrpano v vaših torbah, se zdi, da bi morale biti še bolj težke.

Marsikaj je novega: novi predmeti, kaka nova tovarišica ali nov sošolec, ponekod tudi nova učilnica, pridobljen nov učni pripomoček, da vam bo pouk čimveč dal. Tatjana Čizmek iz 6. razreda osnovne šole 14. divizije iz Senovega nam je napisala o krožkih in novih predmetih, ki so zelo zanimivi. Najbolj jo zanimala zemljepis in zgodovina; zemljepis zato, ker jo seznanja z zemljo in njeno zgodovino, zgodovina pa ji prinaša znanje o pračloveku in njegovem nastanku. Le koga ne bi zanimali njegovi predniki, njegove korenine? Najbolj pa Tatjana razveseli, kadar jim tovarišica prebere odlomek iz kakšne knjige. Tatjana, želimo ti šolsko leto brez težav in z lepim končnim šolskim uspehom, prav tako pa tudi ostalim našim mladim bralcem in dopisnikom. Naj vas spremlja sreča, dobra volja, naj se vam odpirajo nova obzorja!

Še en sestavek mi je pritegnil pozornost. Napisal ga je Mitja Krečič (nič ne vemo iz katere šole in iz katerega razreda, predvidevam pa, da je s Primorske). V svojem preišljanju je segel do šole dedov. Prav lepa primerjava z današnjo šolo:

»Moji stari starši so hodili v slovensko osnovno šolo v času prve svetovne vojne. Ko so Italijani zasedli naše kraje, so šolo končali. V štirih letih so se učili osem predmetov: slovenščino, matematiko, zgodovino, zemljepis, glasbo, likovni pouk, telesno vzgojo in verouk. Za vse predmete so imeli enega učitelja, verouk pa je učil duhovnik. Pred začetkom pouka in po njem so molili.

V razredu je morala biti stroga tišina. Vsako neubogljivost in neznanje so kaznovali tako, da je moral učenec dati roke na mizo, učitelj pa ga je s palico tolkel po njih. Po končanem pouku so se postavili v vrsto po dva, pozdravili učitelja in v tišini zapustili šolo.

Današnja šola se zelo razlikuje od takratne. Tedaj so se vse predmete učili v istem razredu, ob istem učitelju, njihov učni program pa je bil zelo reven. Naučili so se le najosnovnejše, kar so potrebovali za življenje. Po končani osnovni šoli so otroci ostajali doma. Študij so nadaljevali le otroci bogatašev.

Danes imamo moderno in lepo šolo. Za vsak predmet v višjih razredih imamo drugega učitelja. Učni program je obširen in zahteven. Po končani osnovni šoli pa se vsak učenec lahko še naprej šola.

Današnji čas je zahteven, zato je tudi današnja šola zahtevnejša. Znanost je najpredovala, zato vam lahko mudi več kot vašim dedkom in pradedkom. S takratnim znanjem bi v življenju danes lahko naredili bore malo korakov.

Ziva

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

otročstvo. Toda lahko le nemotno in začudeno opazujejo kruto pobijanje in rušenje.

Ali bo res vedno tako na svetu? Ali bo res na nekat-

orožja. To so dežele, ki se v svojih prizadevanjih niso hotele priključiti niti vzhodni niti zahodni vojaško-politični zvezi in so se med seboj povezale.

Obiskali smo tovarišico Maro

Sem članica zgodovinskega krožka OŠ Borcev Lackovega odreda Brezno. Vestno sem sodelovala pri urejanju intervjujev za JPI, zato sem se lahko udeležila s še drugimi aktivnimi člani krožka pohoda po poteh obveščevalcev LO. Na tem priskrbenem potovanju po partizanskih postojankah se mi je na vsej poti najbolj vtisnilo v spomin srečanje z Maro.

Ko smo z borci prispeli na Duh na Kobanskem in smo si ogledali muzej NOB in ostala spominska obeležja, smo odšli v nekdanjo gostilno. Na naše veliko začudenje smo tam zagledali tovarišico, ki je bila stara šestdeset let in nas je ljubeznivo gledala. V njenih očeh sem opazila iskrico sreče in zadovoljstva. Z borci se je objela in po licu ji je pritekla solza. Neki borec, ki ji je dal roko, jo je hotel poljubiti. Takrat je tovarišica rekla: »Daj no, tako mladi pa zopet nismo!« Nato se je borec pošalil: »No, Mara, kaj tiho bodi. Med vojno si nas pa kar rada imela!« Takrat je izbo, v kateri smo sedeli, napolnil smeh. Ta smeh pa ni hitro ponehal, saj smo si pripovedovali šale, se smejali in jedli. Kasneje smo izvedeli, da je bila ta tovarišica, ki nas je tako toplo sprejela, Mara, nekdanja obveščevalka, ki je med vojno pomagala partizanom. Kot sem že povedala, smeha in dobre volje ni manjkalo. Borci so govorili in govorili. Pripovedovali so nam o dogodkih med vojno in po vojni. Nazadnje si nisem mogla kaj, da ne bi še sama nekaj spregovorila. V svojem kratkem govoru sem se jim zahvalila, da smo jih lahko spremljali na njihovi poti in da smo lahko z njimi doživeli toliko lepih trenutkov. Polni globokih vtisov smo se vrnili domov. Pred mano so še vedno Marine oči in njen nasmeh.

KSENIJA PUŠNIK

6. b. razred
Osnovna šola Borcev
Lackovega odreda

Izlet v København

Letos je bila delegacija pionirjev za srečanje otrok z vsega sveta iz Kopra. Med štirimi sem bil tudi jaz. Med enomesečnim bivanjem v CISV (Childrens international summer villages) taboru na Danskem, smo en dan namenili ogledu njegovega glavnega mesta. V København smo preživeli ves dan.

Danska prestolnica je staro mesto, polno zanimivosti.

Povzpeli smo se tudi na visok stolp, s katerega je čudovit razgled na celo mesto. Zvedeli smo, da so s tega stolpa, s pomočjo teleskopa, opazovali Halleyev komet. V starih časih pa so v ta stolp skrivali svojo kraljico, če ji je grozila nevarnost. Zvečer smo bili gostje na večerji restavraciji v »OLD MAC DONALDS«. Po večerji smo odšli v TIVOLI. To je ogromen zabavišni park. V njem je vedno mnogo ljudi – otrok in odraslih. Tivoli je priljubljeno shajališče Dancev.

Ob vhodu smo si ogledali spomenik, posvečen ustanovitvi zabavišnega parka. Potem pa smo odšli vsak na svojo stran. Na voljo smo imeli več ur, da smo se zabavali. Bilo je zelo vznemirljivo in veselo. Kljub temu, da je to zabavišče ogromno, je urejeno tako, da se je nemogoče izgubiti. Zopet smo se sestali ob 23.30 uri. Skupaj smo si ogledali čudovit

Ob predstavitvi knjige so pripravili skupno proslavo mladi in ostali občani Šentruperta, skupaj s pripadniki JLA, ki služijo vojaški rok na karavli Toneta Hlebca v Konjarevem.

Milan Kabalj

Julija smo se na preškem pokopališču v Mariboru poslovili od borca NOV, profesorja Milana Kabalja, rojenega 1922. leta v Ljubljani. Kot zaveden mladinec in športnik se je že septembra 1941. leta priključil NOB na terenu Ljubljana-Bežigrad. V vrste NOV in POS pa je vstopil junija 1942. Decembra 1943. je bil ujet in odpeljan v nemško ujetništvo v Vzhodno Prusijo. Po osvoboditvi je bil aktiven družbenopolitični delavec ZS in ZK Slovenije. Ob delu je leta 1954. absolviriral na državni inštitutu za fiskulturo v Beogradu. Do junija meseca letošnjega leta je bil redni profesor na Pedagoški akademiji v Mariboru. Pri občinskem odboru ZZB NOV Maribor-Tabor je opravljal dolžnost predsednika komisije za razvijanje in negovanje revolucionarnih tradicij NOV vse od 1982. leta. Na njegovo pobudo je občinski odbor ZZB NOV vsako leto razpisoval nagradne natečaje nalog iz tematike NOB na vseh šestih srednjih šolah na območju občine Maribor. Njegovo delovanje je bilo bogato tudi v krajevni skupnosti.

Milan Maraz

Od Milana Maraza smo se junija poslovili na ljubljanskih Žalah. Rodil se je 1918. leta v proletarskih Mostah v Ljubljani. Kot delavec-ključavničar se je pred vojno vključil v sindikat za izboljšanje socialnih razmer delavcev. Ko pa so fašistične hord okupirale našo domovino, se je takoj vključil v OF in začel aktivno delovati v njenih vrstah. Februarja 1942 je postal član KP in začel opravljati odgovorne naloge pri organiziranju ljudstva za boj proti okupatorju. Zaradi tega je bil zaprt in interniran v Italijo, kjer je bil do njene kapitulacije. Njegova nadaljnja pot ga je vodila v Gubčevo brigado, kjer je bil pogumen mitraljezec in komandir voda. Z upana mu je bila naloga personalnega referenta v brigadi, katero je vestno opravljal vse do odhoda v ofirsko šolo. Po vojni je ostal v JLA, kjer je opravljal odgovorne funkcije. Za vse, kar je storil v NOB, revoluciji in povojni graditvi, je bil odlikovan s številnimi državnimi odlikovanji in družbenimi priznanji in s partizansko spomenico 1941.

Angela Knol

V Ribnici na Dolenjskem je umrla Angela Knol. Rojena je bila leta 1901. Bila je članica AFŽ in aktivistka NOB. Svojo mladost je preživela v napredni družini. Njen mož je že v 1941. letu, tako kot vsa Knolova družina, začel pot revolucionarja in naprednega aktivista. Zaradi izdaje je kot talec prežgadolj omahnil v smrt. Tako je ostala sama z nedoraslimi otroki. Vsi so bili internirani v Gonars, kjer so bili do 1943. leta. Po prihodu domov je kljub pomanjkanju našla čas za pomoč partizanskim enotam. Po vojni je bila aktivna članica pri sekciji vojaških vojni invalidov, saj je dolga leta vodila njihovo blaginjo.

Rado Hlačar

Na pokopališču v Grižah smo se julija poslovili od Rada Hlačarja-Milana. Okusil je vse tegobe 2. svetovne vojne, saj je aktivno sodeloval v NOV, pa ne samo on, temveč vsa njegova družina. Pogumno je prevzemal najodgovornejše naloge, ki jih je uspešno reševal in tudi opravil, zato mu je vodstvo partizanskih enot povsem zaupalo. Po vojni je v premogovniku Zabukovica opravljal in vodil različne družbenopolitične organizacije in bil predsednik takrat ustanovljenih samoupravnih organov.

Ivan Robič-Marko

Junija smo se na šentviškem pokopališču poslovili od Ivana Robiča, starega komaj 67 let. Rodil se je na Planini v zavedni kmečki družini. Že 1941 leta je začel aktivno sodelovati proti okupatorju, za kar je bil avgusta 1942. leta aretiran in zaprt v celjskem Starem pisarku. Po prihodu iz zapora se je takoj vključil v sestavo kozjanskega vojnega področja. Opravljal je odgovorne funkcije na terenu med Sotlo, Voglajno in Savo kot načelnik narodne zaščite in obveščevalne službe. Po vojni se je aktivno udeleževal vseh družbenopolitičnih organizacij, za kar je prejel številna priznanja in odlikovanja.

Terezija Jelen

Lani smo se v Zavodnji poslovali od Žunkove mame - Terezije Jelen. Rodila se je 1891. leta v Šentvidu nad Soštanjem. Pri Žunkovih so že pred 2. svetovno vojno živeli trdo in težko življenje. Ko je začel okupator 1941. leta uvajati svoj red po naši lepi domovini, je postal tudi ta planinski kraj nemiren in znan. Mimo Žunkove domačije so vodile prenekatere partizanske poti in proti koncu vojne ni minil dan oziroma noč, da se v tej hribovski domačiji ne bi zglasili partizani. Nad njihovo domačijo v gozdu so se zadrževali partizanski kurirji TV 34. Žunkova mati je z veliko ljubeznijo sprejemala borce in jim nudila vse, kar je premogla v tistih časih. Tudi po vojni je nas, borce, rada spremljala in se veselila z nami. Tako se je steklo bogato življenje partizanske matere v požrtvovalnem delu za družino v zavesti, da je v najtežjih časih tudi ona nesebično prispevala svoj delež k zmagi za skupnost.

Franc Kavčič

Rodil se je 1913. leta na Dobračevi pri Zireh. Med NOV je bil zaposlen na železnici, kjer je tudi navezal stike s sodelavci NOB in se tudi sam vključil v ilegalno delo. Leta 1944 je stopil v partizane. Nekaj časa je bil obveščevalec na obveščevalni koti Gorenjskega odreda, osvoboditev pa je dočkal kot borec Vojkove brigade. Za svoje delo je bil odlikovan z medaljo za hrabrost. Od njega smo se poslovili julija na žirovskem pokopališču.

Filip Možina

Konec maja smo se na žirovskem pokopališču poslovili od Filipa Možine, rojenega 1905. leta v Stari vasi pri Zireh. Junija 1944. je postal borec Kosovelove brigade, osvoboditev pa je kot čevljar dočkal v čevljarji delavnici 9. korpusa. Za sodelovanje v NOB je bil odlikovan z medaljo za hrabrost.

Janez Rutar

Konec julija smo se na tolminskem pokopališču poslovili od Janeza Rutarja-Maharaca iz Ljubinja pri Tolminu. Kljub težkemu življenju je dočkal 85 let. Ko je februarja 1943. leta stopil kot partizan v Severno-primorski odred, je pustil doma ženo z dvema otrokoma. Italijani so mu potem oropali domačijo. Kasneje je bil v Gradnikovi brigadi in je sodeloval v bojih na Matajurju in Stolu. Po razpadu Italije je ostal doma in sodeloval na domačem terenu kot aktivist. Njegova domačija je bila na pomembni partizanski poti Planota-Baska grapa. Njegova žena Neža je z vso predanostjo kuhala partizanskim enotam, ki so pogosto hodile po tej poti. Več let je bil član krajevnega ljudskega odbora. Po vojni je obdeloval svojo kmetijo, zadnjih šest let pa je bil invalid. Za svoj prispevek v NOB je prejel več odlikovanj.

Pavla Marolt

Prav na dan vstaje je na Rakeku umrla prva partizanska mati Pavla Marolt. Rodila se je pred 89 leti v Želimljah. Imela je pet otrok, od katerih sta bila dva vključena v NOB. Leta 1943 so ji Italijani dom požgali, sama pa je še pogumneje s svojimi otroki pomagala povsod, kjer je bilo potrebno.

Alojz Bučar

Julija smo se na šmarnem pokopališču pri Litiji poslovili od borca Alojza Bučarja, rojenega pred 65 leti. V NOB je stopil 1944. leta. V specialni ekipi centralne tehnike je bil vodnik na položaju 4. operativne cone.

Matija Pornat

Avgusta smo se na pokopališču Barbara nad Prevaljami poslovili od borca Tomšičeve brigade Matije Pornata, rojenega 1910. leta. S sodelovanjem z NOB je začel 1943. leta, aprila 1944 pa se je aktivno vključil v Tomšičevo brigado, kjer je bil minerec v 1. bataljonu brigade.

Ivan Cirar

V 74. letu starosti je umrl Ivan Cirar. Od njega smo se poslovili julija na litjskem pokopališču. V NOV je vstopil 1944. leta v Kamniško-zasavski odred, kjer je bil obveščevalec kurirske postaje TV 21.

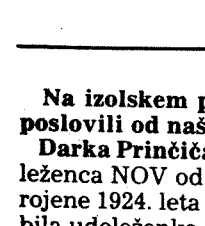
Danijel Bratina

Sredi junija smo se na otliškem pokopališču poslovili od borca NOV Danijela Bratina. Rodil se je 1907. leta na Otlici. Po kapitulaciji Italije je vstopil v Kosovelovo brigado, kjer je bil do 1944. leta, ko je zbolel. Doma se je vključil v terensko delo in po vojni sodeloval pri obnovi domovine.

Ivan Bandelj

V Šmarjah na Vipavskem smo se aprila poslovili od kmeta borca Ivana Bandelja, rojenega 1907. leta v Zavinem. Več mesecev je bil zaprt, po kapitulaciji Italije pa je odšel v partizane, kjer je bil do konca vojne.

Na izolskem pokopališču smo se letos poslovili od naših borcev in bork:

Darka Prinčiča, rojenega 1927. leta, udeleženca NOV od 1943. leta, **Milke Mezgec**, rojene 1924. leta v Orehku. Od 1942. leta je bila udeleženka NOV in prejela dve odlikovanji. **Marije Rupnik**, rojene 1912. leta v spodnji Idriji. Med NOB je bila aktivna terenska delavka, za kar je bila odlikovana. **Viktorja Lazarja**, rojenega 1911. leta. Od 1942. leta je bil udeleženec NOV. Bojeval se je v Gradnikovi in Gregorčičevi brigadi, nazadnje pa je bil v inštitutu štaba 9. korpusa. Za svojo hrabrost in aktivnost je bil petkrat odlikovan. **Rože Hafner**, rojene 1899. leta v Labinu. Od leta 1942 je bila udeleženka NOB in kot terenska aktivistka je bila dvakrat odlikovana. **Karla Cerkovnika**, rojenega 1918. leta v Kozini. Od 1943. leta je bil udeleženec NOV v enotah 4. prekmorske brigade. Za zasluge je bil dvakrat odlikovan.

Na pokopališču v Dvorih nad Izolo smo se poslovili od naslednjih tovarišev:

Bruna Mejaka, rojenega 1924. leta v Dvorih. Po kapitulaciji Italije je sodeloval z NOB, nato je bil 1944. leta zajet in zaprt. Zatem se je vključil v NOV. **Ernesta Babiča**, rojenega 1922. leta v Maliji nad Izolo. Od 1944. leta je bil udeleženec NOV. Za zasluge je bil dvakrat odlikovan.

Jože Kovšca

Julija smo se na Rakeku poslovili od Maistrovega borca, predvojnega revolucionarja in borca NOV Jožeta Kovšce, rojenega na Rakeku. Med obema vojnima je sodeloval s prvimi rakovskimi revolucionarji. Leta 1939 so ga pri opravljanju neke naloge ujeli Italijani in ga preganjali po svojih ječah vse do njihove kapitulacije. Nato se je vključil v prekomorsko brigado za čiščenje minskih polj v reškem bazenu. Prejel je več odlikovanj.

Francesko Cianci

Na izolskem pokopališču smo se junija poslovili od Izolčana Franceska Cianci, rojenega pred 62 leti v Trzicu v Italiji. Kmalu po kapitulaciji Italije se je vključil v NOV in se bojeval v udarni brigadi Trieste - 9. korpus. V JLA je ostal do konca 1946. leta v bataljonu GAP II. brigadi VDV - KNOJ. Bil je dvakrat odlikovan in večkratni udarnik.

Bogomir Samec

Maja smo v Šmarjah pri Ajdovščini pokopali kmeta borca Bogomirja Samca, rojenega 1906. leta. Z NOB je sodeloval od začetka vojne in pomagal, kjer je bilo potrebno, za kar so ga zapirali in mučili.

Čestitka ob dnevu vstaje makedonskega naroda

V imenu Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije in v svojem imenu pošiljam borcem, mladini in vsem delovnim ljudem in občanom SR Makedonije iskrene čestitke ob 11. oktobru – dnevu vstaje makedonskega naroda.

Želimo vam, da bi na pridobitvah NOB, socialistične revolucije, izročilih tovariša Tita ter usmeritvah 13. kongresa Zveze komunistov Jugoslavije in 10. kongresa ZZB NOV Jugoslavije dosegli nove

uspehe v napredku vaše republike in uspešno premagovali sedanje težave, krepili bratstvo in enotnost ter enakopravnost narodov in narodnosti Jugoslavije.

Prepričani smo, da bomo s skupnimi močmi tako zastavljene cilje uspešno uresničevali.

**Predsednik RO ZZB NOV Slovenije
Božidar Gorjan**

Vabljuje smledniške stezice

Sezona spominskih pohodov je takorekoč za nami, tudi v gorah je vse manj izletnikov in planincev, koče in domove so do naslednje sezone že zaprli, vsaj kar zadeva visokogorje. Ljubljana in njena bližnja okolica pa sta, kljub pozni jeseni še vedno vabljivi, saj so izletnikom na voljo privlačni kraji, polni znamenitosti, ne manjka pa tudi prijetnih peš poti. Prav na slednje nas je opozorilo Turistično olepševalno društvo iz Smlednika pri Ljubljani, ki si že vrsto let prizadeva urediti spominska obeležja iz časov narodnoosvobodilnega boja, le-te pa so povezane z urejenimi peš potmi.

Smlednik s staroveškim gradom in okolico že vrsto let zvaljba mnoge izletnike in turiste od blizu in daleč. Tega se zavedajo krajani, člani Turističnega društva in tudi KO ZB NOV. Trud in prizadevanja za ureditev okolja ter gostoljubnost sta že obrodila sadove. Nekdanje partizanske poti so povsem obnovili, ob njih pa so postavili ustrezne znake in smerokaze, poti pa so zaznamovali z markacijami. Prva spominska peš pot »pot spominov in prijateljstva« Smlednik–Zapoški hrib–Skaručna se začne na staroveškem gradu v Smledniku. V neposredni bližini starogradskega kulturno-zgodo-

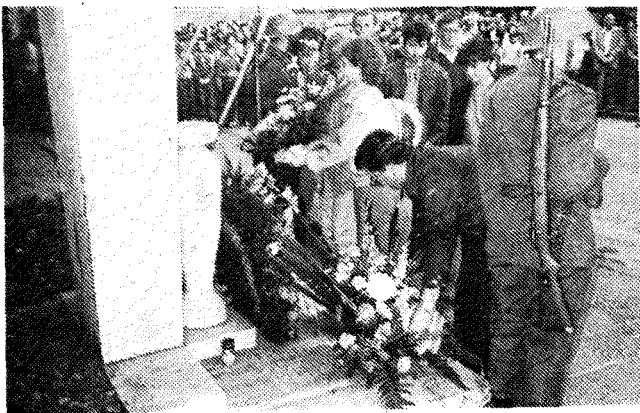
vinskega kompleksa, ki ga zdaj restavrirajo, je urejen parkirni prostor, spominska plošča v skali pa nas spominja na leto 1941, ko so se tu zbirali borci in aktivisti OF. Za izletnike in obiskovalce je na voljo tudi okrepčevalnica, ki je odprta v popoldanskih urah.

Po ogledu starega gradu se odpravimo proti Skaručni. Do tod je dobro uro in pol prijetne hoje. Pot nas pelje po urejeni peš poti skozi gozd, ki je pravi raj za gobarje in rekreativce. Od tod je v lepem vremenu čudovit razgled na Karavanke, Kamniške Alpe, brniško letališče in ljubljansko kotlino. Ob poti

so spominska obeležja in spomeniki iz NOV. Urejene so tudi druge, nič manj zanimive peš poti, ki nudijo izletnikom in turistom obilo razvedrila, pa tudi svežega zraka. V Smledniku, Skaručni in Valburgi pa je nekaj prijetnih gostišč, kjer postrežejo z domačo jedajo in pristno kapljico. To je le del opisanih znamenitosti Smlednika in njegove okolice. Za tiste, ki nimajo lastnega prevoza, so avtobusne povezave z Ljubljano in Kranjem. Opisani kraj si velja torej ogledati, člani Turističnega olepševalnega društva, ki vas na obisk tudi vabijo, pa vas bodo radi sprejeli in vam postregli z vsemi informacijami.

J. Č.

V Poljanah vrsta prireditev

V spomin na 13. oktober 1942, ko so italijanski fašisti na Poljanah pri Ljubljani ustrelili 24 talcev kot povračilo za smrtno obsodbo izdajalca slovenskega naroda Marka Natlačana, vsako leto v krajevni skupnosti Poljane s komemorativnimi prireditvami praznujejo svoj krajevni praznik.

V počastitev tega dogodka iz naše narodnoosvobodilne vojne so se ta teden zvrstile številne športne in kulturne prireditve, srečanje občanov, ki so dopolnili 80 let, razstava ročnih del upokojencev Poljane in še vrsta drugih zanimivih prireditev. V terek pa je bila slavnostna razširjena seja skupščine delegatov KS Poljane ter spominska svečanost pred spomenikom talcev, na kateri je zbranim spregovoril Borut Plavšak, predsednik skupščine občine Center.

Zbor nekdanjih aktivistov okrožja OF Škofja Loka

Preteklo soboto, 27. septembra 1986, se je v Šolskem centru Borisa Zihlerla v Škofji Loki zbralo skoraj dvesto nekdanjih aktivistov medvojne okrožja OF Škofja Loka.

Ta Okrožni odbor aktivistov OF sedaj deluje v okviru OK SZDL Škofja Loka.

Učenci srednje družboslovno-jezikovne šole so nekdanjim aktivistom pripravili lep kulturni program, pozdravila pa jih je tudi ravnateljica te šole Vlada Jan.

Predsednik Anton Peternej-Igor je udeležence seznanil o opravljenem delu v zadnjih treh letih. Aktivisti so v teh letih postavili štiri spominska obeležja v Selški in Poljanski dolini, zbrali so veliko zgodovinskega gradiva, napisali so spomine posameznikov in zgodovinska pričevanja iz časa NOB, zbrali so poimenske sezna-

me medvojnih odborov OF. Organizirali so več tovariških in delovnih srečanj. Za nadaljnje aktivnosti so aktivisti sprejeli pomembne sklepe in prevzeli obveznosti za zbiranje zgodovinskega gradiva, za pisanje kronik in topografij ter za postavitev spominskih znamenj na območjih, ki so pomembni zaradi dogodkov iz časa NOB.

Na zboru aktivistov so izvolili tudi nove člane Okrožnega odbora aktivistov OF Škofja Loka. Za predsednika je bil znova izvoljen Anton Peternej-Igor, za tajnico pa Poldka Nastran.

Aktivisti so si na tem delovnem in tovariškem srečanju ogledali tudi razstavo o delu aktivistov v NOB, ki jo je pripravil škofoleški muzej v prostorih Šolskega centra Borisa Zihlerla v Škofji Loki.

Franc Galičič

Republiško prvenstvo invalidov

Zveza društev invalidov Slovenije je v soboto priredila zdaj že tradicionalno tekmovanje za svoje člane in članice v kegljanju, balinanju in šahu. Tekmovanja, ki je potekalo v Domu borcev in invalidov Rado Pehaček v Ljubljani, se je udeležilo kar 99 športnikov – rekreativcev iz vse Slovenije, med njimi

venstva so najbolje uvrščenim ekipam izročili medalje in priznanja, zbranim športnikom-rekreativcem in gostom pa je o pomenu športne aktivnosti med invalidi spregovoril predsednik Zveze društev invalidov Slovenije Ivan Japelj.

Rezultati ekipno: v kegljanju: prvi Ljubljana Šiška,

Slavko Podlizec, predsednik komisije za šport in rekreacijo pri Zvezi društev invalidov Slovenije, podeljuje medalje najboljšim šahistom.

mnogo borcev NOV, ki so si moštveno priborili največ točk na regijskih in medregijskih tekmovanjih.

Tekmovanja se je udeležilo 17 moštev. Najštevilnejši so bili kegljači in šahisti s po 6 moštvami ter balinarji s petimi moštvami.

Ob koncu republiškega pr-

vi Titovo Velenje, tretja ekipa Društva invalidov iz Nove Gorice; v balinanju: prvi Nova Gorica, drugi Ljubljana Vič, tretja ekipa Društva invalidov iz Postojne; v šahu: prvi Dravograd, drugi Ljubljana Šiška, tretja ekipa Društva invalidov iz Zalca.

TOMOS

mopedi, motorna kolesa, krmni motorji, motorne črpalke, motorne žage, univerzalni stabilni motorji

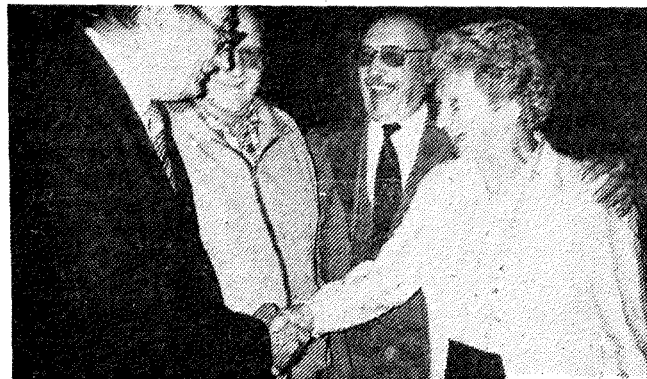
tv-15 naš TOVARIŠ

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Časopisni svet TV-15 naš tovariš: DUŠAN BENKO, RASTKO BRADARSKA, MILAN FILIČIČ, TONE GOŠNIK, MARIJAN LAH, FRANCE PEROVŠEK (predsednik sveta), ZORKA PERŠIČ, STANE ŠKRABAR, JULKA TAJNIKAR, DRAGO VRESNIK. Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK. Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR. Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino: BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaže; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; Lektorica: redaktorica: MIRANDA MRČELA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: BOJAN ZVONAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 2.200 din, posamezna številka v prosti prodaji 50 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. 598, 61001 Ljubljana – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektore in tisk: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Srečanje borcev 30. in 31. divizije

Od 43. obletnici ustanovitve 30. in 31. divizije NOVJ in ob 45. obletnici vstaje je bilo minulo soboto v Ljubljanskem domu JLA srečanje borcev in bork divizij oziroma vseh njenih enot, prišli pa so skoraj iz vseh krajev Slovenije. V sproščenem pogovoru so obujali spomine

bil podan temelj za organizacijo slavnega 9. korpusa, katerega operativno območje je obsegalo celotno Primorsko in Gorenjsko. V zaključnih bojih za osvoboditev leta 1945 so enote 9. korpusa, 30. in 31. divizija in njene brigade s 4. armado JA osvobodile zahodno etnično področje

na oktober leta 1943, ko so prebivalci Primorske in drugih predelov Slovenije, osvobojeni interniranci in taborišniki, po kapitulaciji fašistične Italije množično odhajali v borčevske vrste.

Na Primorskem in Gorenjskem sta bili organizirani Goriška in Triglavska divizija. Prva je dobila kasneje naziv 30. divizija NOVJ, druga pa 31. divizija NOVJ. Po ustanovitvi obeh divizij pa je

Slovenije s Trstom, Tržičem, Gorico, Slovensko Benečijo in delom Furlanije.

Srečanja so se udeležili tudi svoji obeh divizij oziroma njenih enot ter predstavniki družbenopolitičnih in borčevskih organizacij. Zbranim je govoril Franjo Rusta-Čančič, za prijetno razpoloženje pa je poskrbel zabavni ansambel doma JLA.

Jože Čurin

Praznovanje v Zarščini

Lepo in sončno vreme je prvo septembrsko nedeljo zvaljalo več sto krajanov, Bricev, vezistov NOV ter aktivistov idrijskega okrožja v malo partizansko vasio, ki se imenuje Zarščina in pripada krajevni skupnosti Lig nad Kanalom. Vas je pred vojno štela 40 prebivalcev, sedaj pa v njej živi še 5 starejših krajanov, ki se ukvarjajo s kmetijstvom. Kraj je bil med NOB zibelka partizanskega gibanja. Tukaj so se stekale poti iz Brd in Benečije. V vasi so imele sedež organizacija OF, štabi brigad, še prav posebej pa briško-beneški odred. V letih 1944–45 je tukaj delovala telefonska centrala 9. korpusa NOV in POJ. Januarja 1945 je bila centrala izdana, ujeti so bili štirje telefonisti od katerih so tri ustrelili, enega pa odgnali v sovražno postojanko.

Področna sekcija vezistov NOV za severno-primorsko regijo je sklenila postaviti spominsko obeležje ustrelnim telefonistom. Tako je sekcija s pomočjo krajinov in PTT podjetja Nova Gorica postavila v neposredni bližini, kjer je delovala telefonska centrala, spominsko obeležje, ki ima dvojni pomen; obeležje je mesto, kjer je delovala telefonska centrala 9. korpusa NOV in POJ, v trajen spomin pa ustrelnim telefonistom Jožetu Mužini iz Podgora, Dragotinu Peršolji iz Gonjača in Izidorju Rusjanu iz Kozane.

Ob navzočnosti predstavnikov SOB Nova Gorica, KS Lig in Brd, pripadnikov JLA, svojcev ustrelnih telefonistov je proslavo začel tovariš Franc Jerončič, predsednik sveta KS Lig. Pozdravil je navzoče in izrazil veliko zadovoljstvo nad uspehi v prid krajanom.

O pomenu zvez 9. korpusa NOV je spregovoril tovariš Venceslav Poljanec, predsenik sekcije vezistov, ki je med drugim dejal, da so bile zveze v Brdih izredno pomembne za naše gibanje. Prav v Zarščini pa je bila zadnja postaja, ki bi povezala celotna Brda in tudi del Benečije z 9. korpusom, če bi še vojna trajala.

Spominsko obeležje je odkril tovariš Julij Lavrenčič, tehnični vodja zvez NOV v Brdih. Desetina obmejnih enot JLA pa je izstrelila salvo.

Hkrati s tem pa je vas praznovala še eno veliko zmago; dobila je telefonsko povezavo s svetom.

Ob tej priložnosti so vezisti NOV podarili krajanom telefonski aparat v zahvalo za pomoč telefonistom telefonske centrala 9. korpusa, ki je delovala v vasi v letih 1944–45.

Na proslavi so sodelovali najmlajši in mladina iz osnovne šole Lig ter moški pevski zbor Valentin Stanič iz Levpe.

Viktor Volk